

Стенографски дневник

НА

26. заседание

Сряда, 22 януари 1947 г.

(Открито в 15 ч. 36 м.)

Председателствувал подпредседателят д-р Георги Атанасов. Секретари: Йордан Чобанов и Рада Носева.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:	Стр.	Говорили:	Стр.
Отпуски	343	Митю Седев	347
Питания	343	Елена Гаврилова	349
По дневен ред:		3. За Българската академия на науките. (Първо четене)	350
Законопроекти: 1. За имуществата, собствеността и сервитутите. (Първо четене)	343	Говорили: Митю Седев	351
Говорили: Иван Чонос	344	д-р Михаил Геновски	352
Тодор Тихолов	344	Тодор Павлов	357
Кръстю Недков	345	д-р Георги Петков	363
2. За изменение на алинея втора на чл. 5 от закона за наеманованата с народностно и обществено значение. (Първо четене)	347	д-р Кирил Драмашев	365
		м-р предс. Георги Дамитров	366
		Дневен ред за следващото заседание	367

Председателствувал д-р Георги Атанасов: (Звъни) Присъствуват нужното число народни представители. Откривам заседанието.

(От заседанието отсъствуват следните народни представители: д-р Александър Бонкин, Ана Стоянова, Ангел Димитров, Ангел Коев, Андрей Михайлов, Асен Тончев, Атанас Николов, Борис Костов, Борис Бонов, Венера Клиничарова, Витко Цветков, Бичо Начев, Власи Власовски, Генчо Райков, Георги Божков, Георги Първанов, Георги Марков, д-р Георги Славчев, Господин Димов, Гочо Терзиев, Деню Николов, Димитър Стоиленов, Диню Тодоров, Дончо Досев, Жейка Хардалова, Желю Тончев, Желязко Стефанов, Иван п. Димитров, Иван Попов, Иван Чуков, Илия Маринов, Илия Добрев, Камен Червешки, Кирил Клисурски, Кирил Николов, Костадин Велев, Костадин Лазаров, Къню Георгиев, Лалио Ширков, Макра Гюлева, Маназил Стоянов, Мано Пейков, Марин Маринов, Минчо Панов, Михаил Дулев, Младен Биджов, д-р Пенчо Николаев, Никола Маринов, д-р Никола Христов, Никола Попов, Петко Деков, Петко Песев, Петко Арабаджиев, Петър Бабаков, Петър Йовчев, Петър Русев, Слав Баджаков, Сотир Колев, Спас Николов, Станка Димитрова, Стефан Цанов, Стойне Христов, Стою Неделчев, Тано Цолов, Титко Черноколев, Тодор Киров, Тодор Лазаров, Тодор Янакиев, Христо Стоянов, Цанко Григорев, Юсеин Шолев, Яна Георгиева и Янко Димитров)

Съобщавам на г-да народните представители, че председателството е разрешило отпуск на следните г-да народни представители: Анастас Циганчев — 1 ден, Асен Тодоров Чапкънов — 1 ден, Димитър Стоянов — 1 ден, Диню Тодоров — 4 дни, Иван п. Димитров — 10 дни, Иван Христов Тодоров — 3 дни, д-р Йордан Ковачев — 1 ден, Йордан Ковачев — 1 ден, Крум Милаков — 3 дни, Кръстан Лашев Раковски — 3 дни, Кръстю Добрев — 1 ден, Къню Георгиев — 3 дни, Макра Гюлева — 4 дни, Мано Пейков — 3 дни, Михаил Попов — 3 дни, Мустафа Юмеров — 1 ден, Неделчо Пандов — 2 дена, д-р Пенчо Николаев — 4 дни, Никола Ковачев — 3 дни, Петър Запрянов — 3 дни, Стойне Лисийски — 3 дни, Стою Неделчев — 4 дни, Христо Генов — 1 ден, Юсеин Шолев — 4 дни, Борис Николов Стоев — 3 дни, Васил Христов Ацев — 2 дена, Костадин Дикилев — 4 дни, Юсеин Еминов Имамов — 4 дни.

Народният представител Стефан Цанов Осиковски, който се е ползувал вече с повече от 20 дни отпуск, иска пак в 30-дневен отпуск по болест.

Моля г-да народните представители, които са съгласни да се разреши на народния представител Стефан Цанов Осиковски още 30 дни отпуск, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавам на г-да народните представители, че са постъпили в бюрото следните питання:

Питане от народния представител Тодор Драганов до г-на министра на вътрешните работи, отнасящо се до искула изземване клубовите, инвентара, архивите и печатите на много земеделски дружби, числящи се към Българския земеделски народен съюз — Никола Петков.

Питането ще бъде съобщено на министра на вътрешните работи, за да отговори по него.

Питане от новопазарския народен представител Калю М. Калев до министра на вътрешните работи относно изискването на офбележки по издаване на милиционерски разрешения при отваряне на питейни и други публични заведения.

Питането ще бъде съобщено на министра на вътрешните работи, за да отговори по него.

Присъстваме към дневния ред на днешното заседание. Първа точка:

Първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на закона за имуществата, собствеността и сервитутите.
Моля секретаря да прочете законопроекта.

Секретар Рада Носева (к): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за имуществата, собствеността и сервитутите

Г-да народни представители! Според сега действащия чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, владеецът, който е извършил подобрения върху чужд имот, има право да иска да бъде обезщетен за тия подобрения, ако те съществуват по време на отстраняването на същия от имота. По отношение сумата, която собственикът следва да заплати в този случай, законът не прави разлика, дали владеецът е добросъвестен или не е добросъвестен. И в двата случая той може да иска само по-малката сума измежду разностите и увеличената стойност на имота.

Това разрешение на въпроса е съвсем несправедливо за случаите, при които извършителят на подобренията е бил недобросъвестен (чл. 317 от закона за и. с. с.) или когато подобренията са направени с знанието на собственика (чл. 83 от закона за и. с. с.). Чести са случаите например, когато едно лице, което е придобило владението на един недвижим имот с договор-обещание за продажба, е извършило подобрения, за които собственикът е знаел, без да противодее, или когато някой от сънаследниците, след откриване на наследството, е извършил подобрения върху наследствения имот при виждането на останалите наследници и без възражение от тяхна страна. Във всички тези случаи с нищо не може да се оправдае това несправедливо отнасяне на закона към извършителя на подобренията, като му се заплати само по-малката сума измежду разностите за подобренията и увеличената стойност на имота. По този начин би се допуснало обогатяването на собственика без всякакво основание, за сметка на добросъвестния извършител на подобренията, който е вложил своя труд, грижи и средства. Това обогатяване е особено чувствително при обезщетяване на мошениците, когато е нарушено равновесието между стойностите и покупателната цена на парите.

С проекта се отстранява тази несправедливост, като с предложението изменение на чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, се дава възможност на добросъвестния владеец, който е извършил подобрения върху чужд имот, да получи за тях от собственика сума, равна на увеличената стойност на имота.

Във връзка с подобренията върху чужд имот, с законопроекта се прави съществено изменение на чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите. Както е известно, съгласно този текст на закона, при разглеждане на делото за връщане на недвижимия имот, добросъвестният владеец може да иска да задържи имота до заплащане на подобренията, които е направил върху същия. Според практиката на съдилищата по тълкуването на чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, който е бил такъв по време на извършване на подобренията, а не и срещу последващите приобретатели. Това разрешение на въпроса се мотивира главно с обстоятелството, че лицето, което е придобило имота, след извършване на подобренията, е заплатило на собственика на земята стойността на тия подобрения. Това обаче не винаги е така. При безвъзмездните отчуждения напр. приобретателят не плаща нищо на собственика. В тези случаи справедливо е да се даде възможност на добросъвестния владеец да задържи имота и срещу приобретателя,

който е станал собственик на земята след извършване на подобренията. Справедливо е така също, добросъвестният владеец да може да упражни правото на задържане и срещу приобретателя, който е станал собственик на земята след извършване на подобренията ако по време на придобиването, той е знаел, че същите подобрения не са извършени от собственика на имота, но въпреки това е придобил последния; по този начин ще се пресече възможността на недобросъвестния приобретател, който, знаейки, че подобренията са извършени не от праводателя му, се явява в услуга на последния, за да се осуети правото на задържане, което добросъвестният владеец има по отношение на същия. С § 3 от проекта се допълня чл. 322, като се предвижда изрично възможността на добросъвестния владеец, да упражни правото на задържане и срещу лицето, което, след като подобренията са били направени, е придобило имота безвъзмездно или го е придобило по възмезден начин, като е знаело, че подобренията не са извършени от собственика на имота.

На края с § 4 на проекта на същата база се урежда въпросът и за висшиците пред съдилищата спорове във връзка с подобренията.

Като излагам горното, моля, г-да народни представители, ако сте съгласни, да приемете и гласувате предложението законопроект.

Гр. София, декември 1946 г.

Министър на правосъдието: Р. Найденов

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение и допълнение на закона за имуществата, собствеността и сервитутите.

§ 1. В чл. 80 думите: „членове 321 и 322“ се заменят с думите „чл. 321, алинея първа“.

§ 2. Чл. 321 се изменя така: „Добросъвестният владеец може да иска за подобренията сума, равна на увеличената стойност на имота.“

Недобросъвестният владеец може да иска за подобренията само по-малката сума измежду сумата на разностите и увеличената стойност на имота.“

§ 3. Към чл. 322 се прибавя следната нова алинея:

„Той има право и срещу лицето, което, след като подобренията са били направени, е придобило имота безвъзмездно или го е придобило по възмезден начин, като е знаело, че подобренията не са извършени от собственика на имота.“

§ 4. След чл. 326 се прибавя следният чл. 327:

„Разпоредбите на членове 321, алинея първа и 322, алинея втора, се отнасят и за подобрения, извършени преди влизане на този закон в сила, ако спорът не е разрешен с влязло в законна сила решение.“

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител Йордан Ковачев. Отсъствава.

Има думата народният представител Иван Чонос.

Иван Чонос (к): (От трибуната) Г-жи и г-да народни представители! Предложените с настоящия законопроект изменения на чл. 321 и допълнение към чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите са належащи по следните съображения:

Досегашният текст на чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите не прави разлика между добросъвестен и недобросъвестен владеец, извършил подобрения върху чужд имот, при обезщетение, което такова лице може да търси, ако подобренията съществуват по време отстраняването му от имота. И в двата случая може да се търси от собственика само по-малката сума измежду разностите и увеличената стойност на имота.

Чести са случаите на извършени подобрения върху имоти, придобити с договор-обещание за продажба. Продавачът на такива имоти знае и не възразява по време на извършването на подобренията и с процес срещу такъв добросъвестен извършител на подобренията сполучава да го отстрани, като му заплати една малка сума по нормата на цитирания по-горе чл. 321, който съвсем не отговаря на реалната стойност на подобрения имот. Често такъв собственик изнудва носителя на подобренията с нова сделка, за да оформи покупко-продажбата на имота с редовен документ, като получава доплащане до повишената цена на имота.

Явна е в случая недобросъвестността не на извършителя на подобренията, а на собственика, който използва досегашната норма на обезщетение по чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите и по този начин незаконно се обогатява.

Големите коментатори юристи намират основание за обезщетение подобренията, извършени от добросъвестния владеец върху чужд имот, не толкова върху правото, а повече върху справедливостта. Предложеното изменение, като коригира досегашната несправедливост за начина на определяне обезщетенията за подобренията, отделя добросъвестния владеец извършителя на подобренията, като му дава възможност да търси реалната стойност на подобренията, а за недобросъвестния остава досегашното положение на закона, което е пак в полза на собственика.

Това изменение на закона намира своето оправдание още в честилите в последно време случаи на връщане имоти, върху които са правени подобрения в изменената се стопанска конюнктура у нас — резултат на ред причини, между които и престъпното управление на страната ни до 9 септември 1944 г., при която се измени съотношението между покупната цена на земя и цената на недвижимите имоти, което пък дава възможност при отстранение на добросъвестния владеец от имота, на който той е извършил подобрения, собственикът да получи подобренията срещу малко заплащане на добросъвестния владеец по досегашния чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите.

С предложеното изменение се дава предпочитание на добросъвестния извършител на подобренията, тъй като той е вложил в имота свои средства, грижи и труд.

Допълнението към чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите обхваща нови случаи, показани от съдебната практика у нас. По досегашния текст и тълкуването му от съдилищата право на задържане имота до изплащане на подобренията има добросъвестният владеец само срещу собственика на имота, а не и срещу нови приобретатели. Допълнението приема, че е справедливо да се даде право на задържане на имота и в случай, когато подобреният имот е преминал безвъзмездно и когато е прекършен възмездно, като новият преобретател знае, че подобренията не са извършени от собственика-продавач. Допълнението с § 3 към чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите допълва тази празнота, посочена от живота.

Предложените изменения в чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите трябва да бъдат съобразени и с членове 6, 7 и 8 на закона за връщане имотите на противофашистките, партийно-политическите и други организации, доколкото тия членове ни препращат към чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите за определяне оценката на тия имоти. От сведенията, които имам от комисията, назначена по чл. 13 на този закон, по-голямата част от преписките или делата — както щете ги наречете — са почти на привършване. Остават да бъдат довършени такива в някои провинциални градове. При това положение, вместо да се дава обратна сила на изменения чл. 321 на закона за имуществата, собствеността и сервитутите по отношение на закона за връщане на имотите на противофашистките, партийно-политически и други организации, който е един специален закон от кратковременен характер, по който по-голямата част от работата е ликвидирана, предлагам, тия изменения по отношение на този закон относно оценката да не се прилагат.

Могат да се изложат още съображения в подкрепа на тази теза. Някой няма да оспори, че купувачите на имоти на партийно-политически организации, когато са ги купували на публичен търг, бз знаейки какъв имот купуват; знае се, че не са се явявали много желаещи да наддават за такива имоти, като са имали пред вид характера на отнемането на тия имоти. Наддавачите са били облагодетелствувани, купили са имотите на ниски цени, а във от това те са ги използвали дълго време.

Затова необходимо е към предложението с § 4 от законопроекта нов чл. 327, след думите: „в законна сила решение“, да се прибави: „с изключение на подобренията върху имоти, за които се отнасят законът за връщане имотите на противофашистките, партийно-политически и други организации.“

Така предложен законопроект, с добавката, която предлагам за обсъждане от комисията, заявявам от името на парламентарната група на Работническата партия (комунисти), че по принцип ще го гласуваме. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител Тодор Тихолов.

Тодор Тихолов (с): (От трибуната) Уважаеми народни представители! С внесенния законопроект от г-на министъра на правосъдието се иска изменение и допълнение само на няколко текстове от закона за имуществата, собствеността и сервитутите с оглед да се направят известни подобрения в материята, която обхващат тези текстове. Законът за имуществата, собствеността и сервитутите, уважаеми народни представители и представителки, е един сравнително от най-старите закони у нас. Неговият първоначален проект е изготвен още в 1893 г. Понежме материята, която той обхваща, е била разпръсната из османските граждански закони, сами по себе си несвършени, недостатъчни, още в 1893 г. е бил изработен първият проект. Цялата материя е била събрана в него. В продължение на десет години проектът е бил влязъл три пъти за волиране от следващите Народни събрания, но по една или друга причина в продължение на това време той не е могъл да стане закон. Едва XIII. обикновено Народно събрание приема закона за имуществата, собствеността и сервитутите, който влиза в сила от 27 януари 1904 г.

Какво се иска сега в конкретния случай от г-на министъра на правосъдието? Искане за изменение и допълнение само на три члена — чл. 80, чл. 321 и чл. 322. Целта е безспорно да се направят известни подобрения, да се отстранят известни неправди, които винаги са шокирали нашата общественост и са накарнявали интересите на добросъвестните подобрители на недвижими имоти, особено във времена като днешните, когато левят губи от своята стойност. Лицата, които са правили известни подобрения върху тези имоти, които са ги купили с нередовен документ, са били принуждавани, благодарение недобросъвестността на техните про-

давачи, да връщат имотите, и то с подобренията, които те са направили върху тези имоти. Според сега действащия чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, не се прави разлика между добросъвестния и недобросъвестен владеец, който е направил известен подобрения. И единият, и другият не могат да искат друго, освен по-малката сума измежду сумата на разносните и увеличената стойност на имотите. Днес тази грешка с предложените изменения се поправя. Ще дам един пример, за да бъде ясно на голяма част от народните представители, които не са юристи.

Преди 10 години, примерно, едно лице е продало на друго лице един имот, едно празно място, да кажем, за 100.000 лв. Още преди 10 години това лице-купувач е построило една къща върху това място, за която къща е похарчило, да кажем, 300.000 лв. Тази къща сега струва 3.000.000 лв. Минали са се 10 години. Лицето, което е купило празно място преди 10 години, е било добросъвестно при покупката — а това значи, че в момента, когато това лице е купувало това място, е знаело, че го купува с редовен документ, не е знаело, че има дефект в документа, с който купува имота — и влага своите средства, средствата на жена си, на децата си, всичките си спестявания, влага умение, старание и си направя една къща, за която изразходва 300.000 лв. След изтичането на 10 години, когато къщата вече струва 3.000.000 лв., продавачът, който впоследствие е научил, че документът, с който е прехвърлил имота, е чурук, че има дефект, завежда дело да му се върне имотът. Според сега действащия чл. 321 на закона продавачът няма да заплати на купувача 3.000.000 лв., колкото струва имотът в момента, когато ще стане връщането му, а ще му заплати само 300.000 лв.

Значи, както виждате, незаконно се обогатява недобросъвестният продавач за сметка на добросъвестния купувач. А добросъвестен владеец е онзи, който, както е казано в чл. 317, владее имота на такова юридическо основание, т. е. с такъв документ, с който може да прехвърли собствеността. Добросъвестният, който е купил с крепостен акт, не знае, че в този крепостен акт има някакъв дефект. И докато чл. 321 от действащия закон не прави разлика между добросъвестен и недобросъвестен, и единият и другият имат право да поискат от собственика да им бъде заплатена сумата 300.000 лв., а не 3.000.000 лв.; или евентуално, ако владеецът е похарчил 300.000 лв., а в момента на връщане на къщата струва, да кажем 200.000 лв., той има право да поиска не 300.000 лв. — значи, тази сума, която е действително изразходвана за направеното подобрение — а по-малко, 200.000 лв., колкото струва имотът в момента, когато става това връщане.

Следователно сега с това изменение, което се внася в чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, между добросъвестен и недобросъвестен владеец се прави разграничение. На добросъвестния владеец ще се заплати за подобрението по-голямата сума — не 300.000 лв., колкото фактически е изразходвал, а 3.000.000 лв., толкова, колкото струва имотът в момента, когато се предявява искането за това подобрение. Това е единото изменение.

Второ. Новата алинея, която се предлага към чл. 322, казва, че само добросъвестният владеец има право да задържи имота и спрямо трето лице купувач дотогава, докато му бъде платено подобрението. Той няма да даде имота, а впоследствие да отиде да се разпрва, да търси това трето лице, на което го е върнал, за да си иска парите за подобрението, а ще задържи имота дотогава, докато му бъде платено за подобрението.

Според чл. 322 от сега действащия закон обаче това право на задържане той има само срещу първоначалния собственик на имота, продавача, който е бил собственик в момента, когато е правено подобрението. Обаче недобросъвестните продавачи шмекеруваха. Понеже добросъвестният купувач може да завеле дело да му се върне обратно имотът, или да му бъде платен имотът, или да го задържи, докато му го заплатят, те го прехвърли на трето лице. Понеже първоначалният собственик знае, че не е прехвърлил имота с редовен документ — редовният документ е в неговия ръце — той го прехвърля на трето лице и това трето лице завежда дело да търси имота, и владеецът, който е направил подобрението, няма право да задържи имота спрямо този нов купувач.

Съгласно досега действащата практика по приложение на чл. 322 лицето, което е направило подобрението, има право да задържи имота само спрямо първоначалния собственик. И когато последният рече да направи вабонтлък, да направи шмекерия, да си послужи с недобросъвестност — значи, не само да си вземе имота, а и да не плати подобрението — прехвърля го на трето лице, било с продажба, било безвъзмездно, като го снабдява с редовен нотариален дарствен акт.

На този шмекерлък, на тази недобросъвестност на продавачите се туря край, като е прибавена нова алинея към чл. 321 със следното съдържание: „Добросъвестният владеец може да иска за подобренията сума, равна на увеличената стойност на имота. Недобросъвестният владеец може да иска за подобренията само по-малката сума измежду сумата на разносните и увеличената стойност на имота“.

Значи правото на задържане ще бъде приложено не само спрямо първоначалния собственик, но и спрямо този, на когото е платен впоследствие имотът или на когото е даден продаден, като е знаел, че в момента, когато е купувал къщата от продавача, подобренията са правени от владееца в момента, в който се намира делото, в момента, в който завежда дело, за да вземе имота.

Виждате, че с измененията на чл. 321 и чл. 322 Министерството на правосъдието, което е изготвило този законопроект, си е поставило за цел да отстрани, да пресече пътя на недобросъвестните про-

давачи, да пресече пътя на всичко онова, което е корумпирано, което иска да използва често пъти едно конюнатурно положение, за да се обогати за чужда сметка.

Понеже за маса неправди от подобен характер има много оплаквания в Министерството на правосъдието, то е счело за нужно да приготви специален законопроект, с който да измени текстовете на чл. 321 и 322 и на чл. 80 — който се отнася пак до същата материя, пак до собственик на имот, който, щом е добросъвестен, има право да задържи имота си — за да пресече пътя на тези недобросъвестни постъпки от страна на хора, които имат малък морал, хора, които искат да използват такива положения, за да подобрят своето материално положение за сметка на други хора, които са правили тези подобрения, трудили са се, влагали са своя труд и труда на своите семейства, спестяванията си и пр.

Отечественофронтовското правителство, уважаеми народни представители и представители, не е могло да не обърне внимание на тези оплаквания, защото то, като народно, като демократично, гледа на живота през призмата на неговите реални нужди и гледа да ги удовлетвори в кръга на възможностите с оглед на трудовите принципи, социалната справедливост и интересите на народа.

Най-накрая в законопроекта е прибавен един последен текст, нов чл. 327, в който е казано, че този законопроект, понеже не му се дава обратна сила, ще се прилага заповед само към всички висящи дела, които се касаят за подобни процеси за подобрения; ще се приложат, значи, и по отношение на тях, ако не са приключили с решения, влезли в законна сила.

Що се отнася обаче до имотите на партийно-политически организации, които ние върнахме миналата година със специален закон — мисля, през месец юни или юли — аз нямам нищо против и заявявам от името на нашата парламентарна група, че нямаме нищо против, те да бъдат изключени; с отделна забележка към чл. 327, както каза колежата Чонос, да се вмъкне в това положение, че този закон не се отнася за имотите на политическите организации, които бяха иззеци през фашистко време и които ние със специален закон върнахме.

Считам, че това, което се иска с законопроекта за изменение и допълнение на закона за имуществата, собствеността и сервитутите, е съвършено навременно; и не само е навременно, но по моя преценка е и закъсняло. Тези изменения е трябвало да минат не преди месеци, а преди години, защото преди всичко те са продиктувани от реалните нужди на живота.

От името на парламентарната група на Социалдемократическата партия заявявам, че ние от сърце, така да се каже, ще гласуваме този законопроект. И аз мисля, че не би се намерил депутат от най-ляво до най-дясно, от опозицията и правителството, който да не вдигне ръка за този законопроект. (Ръкопляскания от мнозинството)

Председателствувал д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител Кръстю Нелков.

Кръстю Нелков (з): (От трибуната. Посрещат с ръкопляскания от земеделците) Г-жи и г-да народни представители! Г-н министърът на правосъдието е представил на нашето внимание един законопроект за изменение и допълнение на закона за имуществата, собствеността и сервитутите, който ние ще разгледаме и по който ще има да се изкажем.

Както е известно, нашият закон за имуществата, собствеността и сервитутите в голямата си част е превод от френския *Code civil*, италианския, *Codice civile* и испанския граждански закон от 1881 г. Легналите в неговата основа положения идват да утвърдят чувството на собственост в гражданите и да урегулират правоотношенията им във връзка с тяхната собственост по един абсолютен начин, като подсилват и подсилят чувството на частния собственик, стопанин и притежател за неговото имущество или сътворените от него блага.

Създателите на нашия закон за имуществата, собствеността и сервитутите по време на неговото създаване, естествено, са имали предвид само оная обстановка на живота, която по него време е била преобладаваща. Но животът си тече, а заедно с това се изменят и обстоятелствата, и обстановката на живот. Ето защо и най-добрият закон в даден момент, с течение на времето се явява остарял и вече неотговарящ на нуждите на живота. И ако законодателното тяло не се придържа в новата обстановка на живота и своевременно да навакна съответните изменения и допълнения в съществуващите закони, то изпада в застаряване и реакционност.

Правителството на Отечествен фронт, излъчено от Великото народно събрание, което в своето грамадно мнозинство е комплектирано от хора с прогресивни разбирания, не може да не се отзове на новите нужди на живота и да не съобрази настоящите закони с новите изисквания. И както виждаме, с настоящия законопроект то иска да се справи с една такава, макар и малка задача.

Предлаганите изменения и допълнения на закона за имуществата, собствеността и сервитутите се налагат поради това, че законодателят, навремето, когато е изграждал този закон, не е предвидил възможността от бъдещи изменения в живота и съобразно с това да постави и такива постановления, които биха отговаряли на изменените обстоятелства. Той е постъпил правилно за времето си, защото с закона е целил да създаде една сигурност в правоотношенията и в собствеността в частност. Обаче това, което за времето си е било справедливо, днес при новосъздадените условия на живота се явява съвсем несправедливо и неотговарящо на социалното чувство на гражданите, затова изменението на закона е наложително.

От друга страна не всякога законодателят, колкото и да желае, може да изгради един закон, който напълно да отговаря на чувството за справедливост, и допуска известни опущения, които могат

да бъдат видени само с течение на времето. Веднаж обаче забелязани, тия опущения следва да бъдат поправени, за да се избегнат всякакви спорове и разпръвания, свързани с време и средства.

На всички нас е добре известно, че стойността на имуществата, следствие на войната и много други причини, се извънредно много увеличи. Това стана и през време на миналата война, не само през сегашната. Вследствие на това увеличение на цената на имуществата появи се и желанието в собствениците да потърсят начини да си възвърнат по един или друг начин собствеността над известни отчуждени от тях имоти, или пък просто да потърсят правата си над някои свои имущества, които досега по разни причини не са търсили.

Съдилищата всекидневно се сезират с искове за собственост, за наследство и пр., които искове следва да бъдат разрешавани по действащите в страната закони. В много случаи съдите при разрешаването на исквете се натъкват на положения, които от формална страна, от гледище на закона, биват точно разрешени, по от гледище на живота, на социалната справедливост, към която те се стремят, се разрешават много зле. Излиза налице явна несправедливост, която съдите, въпреки желанието си, са в невъзможност да избегнат при разрешаването на процесите, защото законът иначе не им позволява. И гражданите, чиито справедливи интереси не са правилно разрешени, остават разочаровани от правораздаването.

(В залата влиза министър-председателят Георги Димитров, посрещнат с ръкоплескания и ставане на крака от бюрото на Събраниято, министрите и народните представители от мнозинството)

Така е и със случаите, визирани от предлаганите изменения и допълнения на закона за имуществата, собствеността и сервитутите. Многобройни са случаите в живота, в които едно лице купува известен имот с цел да извърши по него подобрение, като постройките, посядания и други, които именно подобренията представляват главния мотив за сделката. Например закупува се дворно място, върху което приобретателят има намерение да построи фабрика, в която да вложи целия си капитал; или един сиромаш купува дворно място, върху което със средствата си, получени след дълги спестявания и тежък труд, да построи къща. Сделката става с нотариален акт, на който недостатъците не са му били известни. Такива случаи има много. Такъв приобретател се счита за добросъвестен по смисъла на чл. 317 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите. Минават години, стойността на имота се е увеличила почти десет пъти, недобросъвестният продавач или някой друг — трето лице — открива дефекта на акта. Добросъвестният владеец, който е подобрил имота, е отстранен. Вещото лице следва да даде заключението си по чл. 321 от същия закон. И добросъвестният строител, който преди войната е похърчил, да кажем, 100.000 лв. за подобрение на имота, сега може да получи при увеличената стойност на имота само 100.000 лв. и нито един лев повече, защото законът повелява, че владеецът не може да иска за подобренията освен по-малката сума измежду сумата на разпоските и увеличената сума на имота, който имот сега струва повече от милион лева именно вследствие на обезценението на лева. Владеецът, бил той добросъвестен или не, е могъл с тая сума в момента на извършване на подобренията да оползотвори парите си в друг равноценен имот, а днес при намалената стойност на лева със същите пари ще закупи имот на стойност десет пъти по-малкоценен, защото по смисъла на закона подобренията се оценяват според тяхната стойност в момента на извършването, а увеличената стойност на имота се оценява по време предявяването на иска за тия подобрения.

Така например, ако през 1910 г. са изразходвани за подобрение на имота 10.000 лв., това подобрение е увеличило стойността на имота през 1922 г. до сумата 54.000 лв. Явна е за всички голямата несправедливост, която се получава. Това именно положение, което съществува и сега след тази война, поощрява продавачите на недвижими имоти към недобросъвестност и към разваляне на всички сделки, които са сключили за продажба на недвижими имоти преди тази война. Ако остане същото положение в закона, което сега съществува, ние ще позволим едно поощрение на недобросъвестните продавачи да извършат на улицата много добросъвестни строители — нещо, което не бива да се допусне. Затова именно от министерството трябва да бъде изготвен закон, който наново да регулира отношенията при прехвърлянето на вещни права върху недвижими имоти. Наистина през 1941 г. беше издаден закон за спекулация с недвижими имоти, който уреждаше до известна степен материята, но той се оказа незадоволителен. Тая материя след миналата война също така беше уредена с един закон от 1920 г. за уреждане неформалните с нотариален акт покупки-продажби на недвижими имоти. С член единствен се оформиха всички актове, които бяха сключени за продажба на недвижими имоти през време на войната.

В проекта за конституцията се предвижда, уреденото на наследство да стане със специален закон. Ние всички знаем колко е мъчно днес да се постигне една делба между сънаследниците, когато няма съгласие. Формалностите, които предвижда законът за наследство, са много големи и са причина, делата за наследство да се водят много години, а отделни наследници често се принуждават да прехвърлят части от своя имот върху трети лица с обикновени писмени договори, заверявани от съдилищата, които не могат да прехвърлят собствеността по смисъла на чл. 219 от закона за задълженията и договорите, а представляват само едно обещание. Приобретателят на такъв имот е подложен на риска да бъде отстранен от имота и извършените от него подобрения да бъдат подложени на разглеждане и оценяване по чл. 321 от сега действащия закон за имуществата, собствеността и сервитутите.

Ето защо налага се за гарантиране на наследственото право на собственост, а и за облекчение на сънаследниците и на правораздаването, новият закон за наследство, който трябва да бъде прокаран по силата на новата конституция и който ще урежда въпроса

за наследственото право на собственост, да опрости формалностите по делбата. Но в съществуващия сега член 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите от друга страна не се прави разлика между добросъвестен и недобросъвестен владеец, като и за двамата се предвижда еднакво разрешение, именно, че и двамата могат да искат само по-малката сума измежду разпоските и увеличената стойност на имота. Да се таксуват на равна нога както добросъвестният, така и недобросъвестният владеец, също се явява необосновано и несправедливо. Добросъвестният не знае дефекта на своя акт и подобрява със съзнанието, че е собственик, а недобросъвестният знае дефектите на своя акт и въпреки това извършва подобрение. Следователно недобросъвестният съзнателно се подлага на възможността да бъде засегнат и ударен от закона. А недобросъвестността се явява в много форми — може да бъде чисто и просто заграбване, което естествено не може да бъде поставено на същата плоскост, както добросъвестното владение.

Поправката, която се прави в чл. 80 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите, се налага именно от това разделение в закона между добросъвестен и недобросъвестен владеец, нещо, което е едно опущение на законодателя още по време на гласуването на закона и което е трябвало отдавна да бъде поправено. С измененията, които сега се предлагат в чл. 321 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите чрез отделяне на добросъвестния от недобросъвестния владеец, от една страна, и с изменението на текста по отношение на добросъвестния владеец в смисъл да получи за подобренията си сума, равна на увеличената стойност на имота, от друга страна, се извършва съществена поправка в правоотношенията между гражданите. Чувството на справедливост в правораздаването ще бъде наново възстановено в тази област. Този бунт, който съществува по села и градове против недобросъвестните продавачи, които сега се възползват от сегашното положение на закона, за да изнудват добросъвестните купувачи и строители, като водят дела за връщане на имотите и инсценират по съдилищата срамни сцени на изнудване и измама, ще бъде прекратен и купувачите ще бъдат осигурени в своя труд и спестяване. Сега ще може подобрителят да получи действителната, пазарната стойност на извършените подобрения, в случай че той бъде отстранен от имота, ако е бил добросъвестен. А с това и недобросъвестността в продажбите ще бъде отрязана, няма да им се даде възможност да изнудват и да правят нови пазарлъци за имотите си. Особено на такива изнудвания от заможници, от аюкачи, от спекуланти и разни черноросаджии са подложени по-неграмотните хора, болшинството от които у нас са в селата.

А що се касае до недобросъвестния владеец-подобрител, то той остава да носи рисковете за своята недобросъвестност, като по отношение на него остава в сила съществуващото законоположение.

Към чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите се прибавя нова алинея. Касае се въпросът за правото на задържане от добросъвестния подобрител до заплащане на подобренията. Това допълнение на текста е наистина много необходимо. Това право на добросъвестния владеец-подобрител по тълкуването на закона досега можеше да бъде упражнено само по отношение на първоначалния праводател-продавач, но не и по отношение на трето лице, което е придобило имота било възмездно, било безвъзмездно. За своята претенция приобретателят следваше да води личен иск само по отношение на своя продавач. Той нямаше право да задържи имота по отношение на третото лице и често биваше изхвърлян на улицата и оттам трябваше да води борбата срещу недобросъвестния продавач при твърде негодно за себе си положение, въпреки своята добросъвестност. Ясно се вижда голямата несправедливост по отношение на такива приобретатели!

С новата алинея на чл. 322 от закона за имуществата, собствеността и сервитутите тая несправедливост се исправя, като се дава възможност на подобрителя да задържи имота срещу лицето, което е придобило имота безвъзмездно, или го е придобило по възмезден начин, като е знаело, че подобренията не са извършени от собственика на имота. Тук ще бъдат обхванати и всички случаи при етажната собственост, кооперативния строеж, каквито съществуват из градовете, както и всички случаи, които се явяват из селата. Също така ще бъдат обхванати и случаите при подобрение на сънаследствен имот, когато подобрението е извършено било от сънаследник — нещо което се обхваща от закона за наследство — било от трето лице, купило идеална част върху реално определен наследствен имот. Безбройни са случаите, които ще бъдат обхванати от тези изменения. Всеки ден в Министерството на правосъдието постъпват заявления и идват делегации, които искат и настояват за извършването на тези поправки на закона, и ела сега при отечественофронтовската власт се пристъпва към това дело.

На края прибавя се нов член 327, който явява обобщаваща сила на разпоредбите на чл. 321, алинея първа, и чл. 322, алинея втора и то само за ония спорове, които не са още окончателно разрешени с влязла в законна сила присъда.

Наистина би било също така до голяма степен справедливо, ако се дадеше обратна сила на тия постановления и за разрешените вече спорове от времето на изменените обстоятелства в живота, но с това ще се внесе неточност в закона по отношение на времето. А така дадено, разрешението на въпроса гарантира една точност по отношение на времето и по-голяма справедливост.

Има обаче някои имоти, които по силата на известни закони бяха конфискувани от собствениците в полза на държавата. Известни демократически и политически организации през времето на едно наистина народно управление — управлението на Александър Стамболийски — успяха да съберат средствата, да построят свои сгради и да закупят свои имоти, които да използват за поддържането на своите организации. След 9 юни голяма част от тия имоти бяха кон-

фискувани и продадени на трети лица. Много от тия трети лица знаеха произхода на тия имоти и въпреки това купуваха имотите открито на безценница, затуй защото добросъвестните граждани в нашата страна отказваха да се явят като купувачи. Едва сега, миналата година, излезе един закон, по силата на който тия имоти бидоха върнати на антифашистките партийно-политически организации. Тук обаче се налага едно известно изменение, което беше споменато от преждеговорния д-р. Чонос и което аз поддържам, а именно: не може, по мое мнение, да се смятат за добросъвестни ония купувачи, които са купили тия имоти по силата именно на тия профашистки закони, и особено ако тия имоти още се намират в държавни ръце, не може държавата в тоя смисъл да се смята за добросъвестен строител и да се възползва от предложеното изменение на чл. 321.

Ето защо ние намираме, че така предложените изменения и допълнения на закона — с тая корекция, която бе направена от д-р. Чонос, която и аз поддържам — са много извременно и належащи и отговарят на нуждите на живота и необходимостта от едно правораздаване, което да отговаря на чувството на социална справедливост към която се стреми отечественофронтовското правосъдие.

Затова именно от името на Земеделската парламентарна група заявявам, че ние ще подкрепим законопроекта и ще гласуваме за него по принцип, като в комисията ще кажем своето мнение по отношение на някои добавки. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Понеже няма други записани оратори по законопроекта, минаваме към гласуването му на първо четене.

Ония г-да народни представители, които са съгласни с законопроекта за изменение и допълнение на закон за имуществата, собствеността и сервитутите, така както беше докладван от г-на секретаря, моли да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме към точка втора от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за изменение на алинея втора на чл. 5 от закона за наименованията с народностно и обществено значение.

Моля секретаря да го прочете.

Секретар Рада Ноева (к): (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение на алинея втора на чл. 5 от закона за наименованията с народностно и обществено значение

Г-да и г-жи народни представители! Сегашният чл. 5 от закона за наименованията с народностно и обществено значение не допуска да се използват за наименования на селища и други обекти имена на живи дейци. Имена на заслужили лица могат да се използват за наименования и пренаименование, ако са изминали поне 20 години от смъртта на лицата и ако те или дейността им имат връзки с обекта на наименованието или пренаименованието. По изключение, допуска се да се използват за наименование и имена на скоро починали дейци, обаче в такива случаи обстойно обосноваването решение на комисията за наименованията се внася в Министерския съвет за утвърждаване, по доклад на министъра на народното просвещение.

Очевидно в сегашната си редакция чл. 5, особено алинея втора, не е пълна, тъй като не се държи сметка за обстоятелството, че революционната общественно-политическа промяна на 9 септември 1944 г. изтъкна на преден план мнозина живи дейци в областта на политическия, обществен, стопанския и културен живот на страната, дейци, които са се проявили като ревностни и последователни борци срещу фашизма, които със своята антифашистка дейност до 9 септември и след тази дата са допринесли и допринасят за утвърждаването на днешната отечественофронтовска власт.

Уместно и справедливо би било, имената и на живи дейци, но с извънредно големи заслуги към народ и държава, да могат да се използват за наименование, разбира се, като се прави обективна и пълна преценка на дейността и заслугите на такива живи дейци.

Като имате пред вид горното моля ви, г-да народни представители да одобрите предложения на вниманието ви законопроект, като го гласувате. С това ще се даде възможност да се използват имената на известни живи дейци с извънредно големи заслуги за наименование. По този начин такива заслужили живи дейци ще бъдат увековечени още приживе от народ и държава, а това ще бъде израз на признателност и на благодарност за тяхното народно-полезно дело.

Гр. София, 4 декември 1946 г.

Министър на народното просвещение: Д-р М. Нейчев

ЗАКОНОПРОЕКТ

за изменение на алинея втора на чл. 5 от закона за наименованията с народностно и обществено значение

Параграф единствен. Алинея втора на чл. 5 се изменя така:

Този срок може да бъде и по-къс, а също така могат да се използват и имена на живи дейци, но само при извънредно големи заслуги и то не при наименование или пренаименование на населени места, железопътни гари и спирки. Също така могат да се използват и имена на обекти с общобългарско значение. Когато се използват имена на скоро починали или живи дейци за наименование, обстойно обосноваването решение на комисията за наименованията се внася в Ми-

нистерския съвет за утвърждаване, по доклад на министъра на народното просвещение.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител г-н Митю Седев.

Митю Седев (ЗНП): (От трибуната) Г-да народни представители! Министърът на народното просвещение е счел за необходимо да поднесе на Великото народно събрание този законопроект за изменение на чл. 5 от изредбата-закон за наименованията с народностно и обществено значение. Това той е направил, доколкото се простират моите сведения, главно по искане на Вътрешното министерство, което със своите представители в специалната комисия при Министерството на народното просвещение за приложението на този закон винаги е настоявало за изменението му в този предлаган смисъл.

Наистина въпросът за наименованията и пренаименованията с народностно и обществено значение е един важен национален и културен въпрос. Поради това, че българският народ, живял под турско робство 500 години, е изпаднал на ниско културно стъпало, той, де с насиле, де поради факта на дълголетното обущване стурдите, е бил силно повлиян от турските нрави и от многовековната турска мохамеданска култура. В резултат на това влияние в нашия обикновен говор се срещат много турцизми, които с утвърждаване на нашата национална култура и литературен език полска-лека изчезват. Това влияние е засегнало извънредно силно наименованията на много наши градове и села, а най-вече местности, полета, гори, върхове, реки, езера и други географски обекти, които още носят турски имена.

Съвсем естествено е след близо 70 години свободен политически живот българската държава и културно-просветните институти и дейци, които се грижат за утвърждаване на българската национална култура, да обърнат сериозно внимание на този въпрос — даване нови наименования и пренаименования на нашите селища и местности. С тази цел у нас се създаде за пръв път специален закон през 1941 г., който беше изменен и допълнен от наредба-закон след 9 септември, през 1945 г.

Понеже от Великото народно събрание сега се иска изменение на тази наредба-закон, аз дължа да изтъкна пред вас, че при съставянето, при изменението и при приложението на такъв закон трябва да се вземат в съображение следните изключително важни, според мене, принципи.

Първият принцип е, че при пренаименоването на селища и местности трябва да се държи строга сметка да се запази историческата връзка между старото и новото име. Това е необходимо, защото имената на селищата и местностите са резултат на колективното народно творчество, те са утвърдени като такива в продължение на векове, те отразяват всестранната история на народа. Зад тях обикновено се крие тази история и най-често самото име показва и самата история, или пък изразява важни географски, стопански или етнографски особености. Трябва следователно, когато ще променяме някое име с народностно и обществено значение, да държим сметка особено за тези обстоятелства, за да не скъсваме историческата връзка, да не фалшифицираме историята и да не замъгляваме, да не затрудняваме изкуствено усилията на обществените или учения да възстанови тази необходима връзка за правилното разучаване и правилни научни заключения за даден исторически, географски, етнографски или стопанско-поселителен обект.

За да изразя по-картинно тази моя мисъл, ще си послужи със следния пример. Гр. Айтос е придобил името си от старото римско военно поселище Aquila или Aquilea, което значи на български орел — знак на римското знаме. След разпадането на римската империя и установяване на Византия, в който гръцкият език е бил официален и книжовен език, византийската култура и език са дали отпечатък върху името на този град. Съвсем правилно името му — Аквилеа е било променено на гръцки „Аетос“, което значи пак орел.

От този малък пример вие виждате как историческата връзка е запазена и как историкът и археологът би проследил лесно развитието на това селище от основаването му до днес. Съвсем естествено би било в наши дни, Айтос, който се намира в сърцето на България, в което живее, проявява се и се развива българският народ, град, който твори своя собствена българска култура, да придобие българското име Орел. Оттук лесно е да се убедим, г-да народни представители, че най-правилният начин за побългаряване на наименованията с народностно и обществено значение ще бъде тяхното възможно най-точно превеждане на роден език.

Разбира се, този принцип при даване нови наименования или пренаименования в миналото не се е спазвал, не се спазва и сега, в резултат на което имаме производно дадени имена, които нямат нищо общо с миналото и особеностите на селищата. Из Добруджа има толкова много нови имена, в по-голямата си част на живи военни лица със съмнителни заслуги. Какъв смисъл имаше например пренаименоването на „Юмрукчал“ на „Фердинандов връх“ — макар че тогава не е имало за това специален закон — освен този да се задоволи тщеславието и грандоманията на един монарх, всевластен за онова време? Но и какъв смисъл би имало, ако този същият връх изгуби своето утвърдено през вековете име, което характеризира самия връх, и получи името на някоя друга днешна О-ф знаменитост? (Оживление сред мнозинството)

Министър д-р Минчо Нейчев: Христо Ботев.

Един от мнозинството: Хайде на Никола Петков до го наречем!

Митю Седев (ЗНП): Втори принцип, който трябва да се спазва при пренаименованията, е този, че имената на селища, които имат

особено историческо минало, представляват реликва или са придобили гражданственост в международната номенклатура поради стопански, културни и други свои типични особености, макар да не са български, не трябва да се променят. Градове като Варна, Бургас и др., които са свързани с международната търговия и транспорт, ще си останат със същите имена.

Трети принцип, който трябва да се спазва при наименования и преименования на името на културни, обществени и политически дейци е, че това трябва да става само за дейци с особени заслуги, които в съзнанието на целия български народ са безспорно такива, имената на които не повдигат спор за техните особени заслуги.

Правилно би било да се дават нови наименования на онези селища, които се създават изново. Така например би било чудесно да се даде наименование „Първомай“ на бъдещия обещан от бай Добри Терпешев град при мина „Марица“. Не е много удачно това име за Борисовград, който не е нито работнически, нито индустриален град. Правилно би било той да носи името на Борис І, не и това на Борис ІІІ, защото щом имаме Симеоновград, то с по-голямо основание трябва да имаме Борисовград, на името на онзи, който има реални и всепризнати заслуги към старата българска култура.

Кои са обаче тези обществени и културно-политически дейци, които биха били безспорно признати за такива и кога те биха били правилно преценени като такива? Без съмнение това са преди всичко онези дейци, които вече не са между живите и от смъртта на които са се изминали поне 20 години — едно поколение. Тяхната дейност, разглеждана през перспективата на историческото минало при една променена обстановка, е относително обективно преценена в съзнанието на народа, на целия народ.

Онези живи културно-просветни общественици и политически дейци, които понастоящем се подвизават в нашия обществен и културен живот — наши съвременници, творчеството и дейността на които е още предмет на критика, спор и непризнаване — не бива нито да претендират, нито да се съгласяват имената им да висят по гзбелите.

И от това гледище изменението на чл. 5 от наредбата-закон в искания смисъл е неоправдано. То отваря вратите на произвола и партийните домогвания.

Независимо от това кръщаване на обекти с народностно значение с имената на живи дейци, дори и когато предполагаем, че в даденото бъдеще биха били признати за национални герои, представлява една нескромност, една недемократичност.

При такива случаи можем да стигнем и до една конфузия, тъй като живата личност за дадения момент може да върши дейност, която има изглед на полезна и народна или е действително полезна, но кой от вас може да гарантира за тази жива личност, че в близкото бъдеще, докато още не се е преселила във вечността, няма да промени своите убеждения, своя морал, възпитание и дейност? (Ръкоплескания от опозицията) Това особено е възможно в нашата коварна епоха, когато воли и характери съзнателно и преднамерено с познатите средства на властта и насилието се пречупват.

Един от мнозинството: И с долари!

Митю Седев (ЗНП): ... и обявената или призната за случая полезна дейност по-късно се обявява за вредна. Тази дейност на дадена личност може да стане такава, или обявена за такава, че да изпадне дори в народен съд; или макар изобщо името на един жив и оспорван още деец да е извиквало в момента възторг, в последствие неговата дейност може да бъде такава, че да навява отвращение, като народен враг, угнетител или диктатор, тиранин и пр. (Ръкоплескания от опозицията)

В това отношение примерът със Стамболийски е очевиден. Приживе, когато той управляваше България, като отворим дневниците на Народното събрание от онова време, ще видим, че не други, а вие, от Работническата партия, го наричате аграр-фашист, (Ръкоплескания от опозицията) оскърбявате го всячески — изобщо изцяло отричате неговата обществено-политическа и държавна дейност.

Васил Мавриков (к): Ти искаш само да провокираш.

Митю Седев (ЗНП): Но минаха години, промени се обстановката, дойде време да го признавате за полезен и прогресивен гражданин, за народен герой, така както целият български народ го е утвърдил в своето съзнание. (Ръкоплескания от опозицията)

Тачо Даскалов (к): Ти псуваше тогава Стамболийски. Това е истина!

Митю Седев (ЗНП): Седни си! Ти там се разправяш с Минчо Драндаревски.

Един от мнозинството: Нещо за учениците да кажеш?

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Митю Седев (ЗНП): Но промяната стана след повече от 20 години, и то след неговата героична и мъченическа смърт.

Ето как съвременниците, които участвуват във водовъртежа на борбите, не могат да бъдат напълно обективни. Трябва, значи, да мие време, други хора, друго поколение, перспективно и обективно да преценят и утвърдят полезната или вредна дейност на сегашните дейци.

Тъй като на Великото народно събрание е предоставено да се проучи по исканото изменение на чл. 5, то ние, Земеделската парл. ментарна група...

Един от мнозинството: Коя?

Митю Седев (ЗНП): ... заявяваме, че не можем да подкрепим Исканото изменение с този законопроект, защото той е едно пере-

фразирано копие на фашисткия закон от 1941 г. (Ръкоплескания от опозицията)

Този именно закон през фашистко време даде възможност на фашистките управници да увековечат имената на звани и не-звани парвенюта чрез преименования на села, улици, площади и други географски обекти ни в клин, ни в ръкав. Вратите към произвола с този закон бяха отворени, защото, както казах, се даде възможност разни фашистки величия да се провъзгласяват за народни хора.

Яни Янев (з): Те ти дадоха парите. Фашистите ти дадоха пари, ас твое признание, да дойдеш тук. Ако нямаше фашисти, нямаше да си тук. (Възражения от опозицията)

Митю Седев (ЗНП): Слава тебе, Господи!

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Яни Янев (з): (Към опозицията) Колко много желаете да съм фашист, за да съм при вас! Колко много ме молихте!

Митю Седев (ЗНП): И точно по тази причина, след 9 септември, през 1945 г., през времето на министър Станчо Чолаков, този фашистски закон беше прегледан от специална комисия, в която участваха и комунисти, и от Административния съвет при Министерството на народното просвещение. По него станаха разисквания. Той беше разкритикуван като несъстоятелен, реакционен, нецелесъобразен и противокултурен, и беше създаден новият закон-наредба — отечественофронтовски закон, закон демократичен, прогресивен и приличен отговарящ на духа на новото време, който именно закон сега „по-прогресивният“ министър Нейчев иска да измени, за да ни върне към фашисткия закон. (Ръкоплескания от опозицията)

В мотивите за отичане стария закон от 1941 г. и създаване новия от 1945 г. се казва: „Комисията за наименования с народностно и обществено значение взе решение напоследък да направи известни изменения и допълнения на закона, за да го пригоди към изискванията на днешното време и да попълни някои празнини и премахане недостатъци, които практиката е посочила при прилагане на закона в течение на четири години.“ Сега министър Нейчев ни връща назад. Наистина страшна склонност на днешните „прогресивни“ отечественофронтовски управници към фашистките закони и особено към фашистките методи на управление! (Ръкоплескания от опозицията)

Васил Мавриков (к): Видели сте Вие фашизъм че сте разбрали!

Митю Седев (ЗНП): Четвърти принцип, който трябва да се спазва при изменение, допълнение или приложение на този закон, е: при преименования или преименования не могат да се приемат и узаконяват имена, които нямат нищо общо с обекта на наименованието. Не може да се кръщава един културен институт, училище, читалище, академия и пр. на името, да речем, на Дан Колов, а един гимнастически съюз или организация — на името на Ст. Михайловски и пр. Тези лица нямат съответните заслуги към горните институти.

На вратите на културно-просветното учреждение или институт ще личи името на културния деец. Той може да не е партиец от Работническата партия, но това няма значение. Културата не може да бъде обявена за монопол, тъй както това е било някога в тъмното средновековие. (Ръкоплескания от опозицията) Там трябва да личи името на такъв културен деец, който да бъде символ за културен възход, литературно творчество и вдъхновител на учебната работа.

Искам с това да подчертая, че лицата, чиито имена ще се дават на просветни учреждения, трябва да имат дейност във връзка с тези учреждения. Това се постановява в чл. 5 на досегашния закон-наредба, което министърът иска да отмени с предлаганото изменение. Така с това той отваря вратите на произвола, и то, според мене, не случайно, а тъкмо обратно — нарочно, за да се промъкнат, както през фашистко време, звани и незвани негови партизани. Думите „Извънредно големи заслуги“ и „Този срок може да бъде и по-къс от двадесет години“ не са никаква гаранция против произвола, като имаме пред вид как се е процедурало досега, но какви пътища и с какви средства се налагат известни решения извън официалните ведомства.

В досегашния закон-наредба по изключение се допуска да се увековечат имена на мъртви дейци, макар да не са се изминали двадесет години от смъртта им.

Явява се въпросът: кое е накарало министър Нейчев да внесе този законопроект? Безспорно, не са, според мене, истинските мотиви тия, които се сочат в законопроекта. Той не може да не преценява основателността на тези доводи и целесъобразността на досегашния закон, но работата е другаде — той е повече партиец, отколкото държавник. И без много да се смущава че ни води към фашисткия закон от 1941 г., той иска да отвори вратите за увековечаване имената на партийци със заслуги към партията, но със съмнителни такива към народа. (Ръкоплескания от опозицията) Като червена нишка във всичките области на нашия политически, обществен, стопански и културен живот се провежда партийност. Партията и държавата за правоверния партиец, който от сутрин до вечер е свикнал да му се чете евангелието на диктатурата, е все едно.

Васил Мавриков (к): Търсиш под вола теле, но няма да го намериш.

Митю Седев (ЗНП): И тъкмо затова, че с предлагания законопроект се партизанствува, и защото досегашният отечественофронтовски закон е много по-демократичен и целесъобразен, ние не можем да гласуваме предлагания законопроект. (Ръкоплескания от опозицията)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: Има думата народната представителка Елена Гаврилова.

Елена Гаврилова (к): (От трибуната) Г-да народни представители! Законът за наименованията с народностно и обществено значение датира от 1941 г. Този закон урежда по законодателен път въпроса за наименованията и преименованията на селища, местности, поля, гори, обществени сгради, училища, читалища, библиотеки, мини, улици, площади и пр. Законът е определил, с въпроса за наименованията и преименованията на горензброените обекти, да се занимава нарочна комисия при Министерството на народното просвещение с представители на някои други министерства, като Министерството на вътрешните работи, Министерството на благоустройството, Министерството на железниците и други институти.

Някои постановления на този закон от 1941 г. претърпяха изменение с една наредба-закон на Министерския съвет от 18 май 1945 г., според която се разшири съставът на комисията при Министерството на народната просвета с още някои вещи лица и с представител на Столичната община. Според същата наредба-закон от 18 май 1945 г., даде се право, улици, площади и други малки обществени обекти да се именуват и преименуват от специални комисии в областните градове, съставени от един историк, един географ, един литератор и един класик под председателството на областния училищен инспектор, като решенията на тази комисия бъдат одобрявани от централната комисия при Министерството на просветата.

Тази реформа на закона за наименованията се е наложила не само с оглед на това, да се облекчи централната комисия при Министерството на просветата от огромната нарастнала особено много след 9 септември, работа по удовлетворяване на многобройните искания на местните градски и селски учреждения, институти и обществени организации — а не искания тук на централната служба, на отделните министерства — искания на нашия народ за преименоване на десетки и стотици улици, площади, училища, читалища, библиотеки и т. н., но също така тази реформа се е наложила и с оглед на това, да се демократизира правото на именувание и преименоване на местни, с по-малко обществено значение обекти, като се даде възможност на по-близки, по-непосредствени представители на местното население да разрешават въпроса за тяхното преименоване.

Едно съществено опущение обаче е допуснато в наредбата-закон от 18 май 1945 г., което г-н Седев съ мъчи да представи тук като решение на тогавашната комисия. В същност тогава комисията решава да може да се преименуват обектите и на имената на живи дейци, така както първоначално е предвиждал законът от 1941 г., но през задни вратички приятелите на г-н Седев — вие знаете кой е Седев: той е бивш началник в Министерството на просветата след 9 септември, но злостен опозиционер. (Смях веред опозицията и ръкоплескания от мнозинството), в лицето на който младежите виждаха спънка на всички свои опити да се демократизира образованието и да се създаде тази прекрасна организация на учениците, каквато е ЕМОС. (Ръкоплескания от мнозинството); той беше главната спънка във всички конференции, във всички преговори — имаме то той и неговите приятели, от които за жалост все още има в Министерството, с които той най-нитивно се разпраща и сега, са отишли през задните вратички в Регентството и са зачерклили този текст от предложената наредба-закон, в която се е предвиждало, такива обекти от обществено значение да могат да носят имената и на живи дейци, а не че тогава комисията е била виновна. Комисията е изготвила законопроект така, както сега се предлага.

Значи, едно съществено опущение, което е направено тогава по недоглеждане от страна на Регентството, е допуснато с това, че в наредбата-закон не се предвижда изрично, обекти с по-малко обществено значение да могат да бъдат преименувани на имената на живи дейци, заслужили извънредно много за свободата, за независимостта и за преуспяването на родината и на народа ни. (Ръкоплескания от мнозинството). Сега е следователно тогава текстыт на чл. 5 от закона така, както той е бил гласуван в 1941 г., а именно: „Имена на заслужили лица могат да се използват за преименование, ако са изминали поне 20 години от смъртта на лицата“. Но у нас станаха такива промени след 9 септември, че ние не можем да чакаме да минат 20 години (Ръкоплескания от мнозинството) и да се забравят. (Възбуждения от опозицията)

Сега с предложенията от г-на министра на народната просвета законопроект за изменение на алинея втора от чл. 5 на закона за наименованията с народностно и обществено значение се прави належащата и разумна корекция, като се предвижда „да могат да се използват имена на живи дейци, но само при извънредно големи заслуги“. Ето тук е гаранцията, че няма да има произволи при преименоването на обекти с обществено значение. И наистина едва ли ще се намери честен и неподкупен българин, който да отрече правото на народа ни да смъкне от фасадите на народните училища, читалища, библиотеки, от вилите на улици, площади и мегдани омерзните имена на кубургите и техните лакеи. (Ръкоплескания от мнозинството) и невърстните им потомци на главорези — разни бивши генерали — и на кървавите виновници за десетилетните страдания на човечеството. Та ние тук в нашата красива столица имаме имената — за срам и позор — на Хитлер и Мусолини. Нима трябва да продължават да носят имената им по улиците и да не ги заменим с имената на своите вселюбими национални герои, които дадоха живота си за свободата и щастието на родината? (Ръкоплескания от мнозинството) А също така и с имената на своите велики и най-заслужили съвременници, живи дейци? (Ръкоплескания от мнозинството) Кой разумен и честен човек може да се противопостави днес на изудържкото, на спонтанното желание на народа да изрази дълбоката си, безкрайната си признателност и преданост към братския руски народ, нашият двоен освободител, и неговите днешни ръководители, живи дейци. . . . (Ръкоплескания от мнозинството. Възбуждения от опозицията)

Митю Седев (ЗНП): Това е свършено друго.

Райко Даманов (к): Тук те стиска челикът.

Елена Гаврилова (к): . . . като назове своите най-ценни. . .

Министър д-р Минчо Нейчев: (Към опозицията) Бодете ви туй, че има булевард „Сталин“ в София.

Елена Гаврилова (к): Народът иска да назове своите най-ценни, най-скъпи за него и най-хубави обществени места и учреждения с имената на великия вожд и учител, на другаря и освободител на народите Сталин. (Бюрото, министрите и народните представители от мнозинството стават прави и ръкоплескат. След като те седат, народните представители от опозицията стават прави и ръкоплескат)

Владимир Арнаудов (р): (Към опозицията) Това е лицемерие; това е самоубийство!

Един от мнозинството: Шмекери сте вие тук, шмекери!

Елена Гаврилова (к): Но сигурно седевци ще възразят, че името на другаря Сталин няма никакво отношение към нашите културни институти. Той казва: „Да се назовават на имената на такива дейци, но само ако те имат някакво отношение към тези обекти“. Името на другаря Сталин, името на другаря Молотов, на неуморимия и твърд защитник на правата и на свободите на малките народи, на нашите национални интереси, името на големия борец за справедлив и траен мир може и трябва да краси улиците и фасадите на нашите най-хубави културни институти, на научни институти и т. н. (Ръкоплескания от мнозинството) Нима нашият народ ще се откаже да именува своите най-ценни обекти на името на прославения командир на войските на славния трети Украйски фронт, който освободиха нашата родина от фашистките пълчища — маршалът на Съветския съюз Толбухин (Ръкоплескания от мнозинството) и на неговия заместник и наш постоянен помощник в трудни за родината ни моменти — генерал-полковник Бирюзов (Ръкоплескания от мнозинството) и други прославени и заслужили за народа ни и за човечеството съветски и славянски дейци — пълководци и дейци, живи хора на нашето съвремие?

Кой искрен български патриот, приятел на нова демократична Югославия, би отказал например на десетките и стотици заявления от всички краища на страната, които пълнят папките на централната комисия при Министерството на народната просвета, с които искат да назоват най-хубавите си улици, площади и обществени сгради на името на легендарния Тито (Ръкоплескания от мнозинството), името на когото нашият народ повтаря с такава безкрайна радост и възторг като израз на непреклонната си вяра за живее за всички времена в мир, разбирателство и неразривна връзка с народите на нова Югославия?

Или вие се надявате, че може да се измени отношението на народа ни към Тито, че Тито може да се окаже такъв, каквито са се оказвали най-мезерните бивши фашистки ръководители в други страни? У нас Тито вечно ще си остане Тито. (Ръкоплескания от мнозинството и гласове „Вярно!“)

Абсурдно, смешно, противно на всяка човешка логика и безобразно несправедливо би било, отечественофронтовските закони да отказват на народа ни правото да назовава освободените с неговите собствени усилия надземни и подземни обществени ценности с имената на такива живи герои и обществени наши дейатели, които имализират цялата наша дълголетна борба против реакцията и фашизма — не каквито и да са партийци, както вие дръзвате да назовавате тези дейци — за свободата и независимостта на измъчената ни, но горда като самите тях наша родина, които символизират скъпите, неоценени жертви на нашия народ в тези борби и които съществено представляват цялата онази патриотична, желязна воля на нашия народ да твори, да преодолява всички трудности и да превърне страната ни в действително свободна, щастлива и благоденстваща страна. (Ръкоплескания от мнозинството)

Имаме ли ние такива живи дейци? (Ръкоплескания от мнозинството и гласове: „Имаме!“)

Какъв отечественофронтовски закон може да бъде този закон, който ще оставя без последствие многобройните искания в комисията при Министерството на народната просвета на патриотични граждани и селяни, на обществени организации и институти от София и областта, от Стара Загора и областта, от Пловдив, Казанлък, Усгово, Белоградчик, Разград, Бургас и т. н. и десетки други населени места да назоват своите най-хубави училища, читалища, библиотеки, площади, мини, най-красивите си улици, големи индустриални предприятия, кооперативни стопанства и други на името на основателя на Отечественния фронт и любимца на целия български народ другаря Георги Димитров (Бюрото, министрите и народните представители от мнозинството стават прави и ръкоплескат с възгласи: „Да живее другарят Георги Димитров!“) и на неговите първи съратници и помощници на името на десетки други живи дейци, заслужили борби против фашизма, или на името на всепризнати, утвърдени, всеизвестни на българския народ новатори, културни дейци и ударници в производството?

Кой може да отрече общественото значение на делата на нашите днешни първци в производството, на ударниците и новаторите, на най-знатните строители на новата ни демократична република? (Ръкоплескания от мнозинството)

Ясно е, че това право на народа може да бъде отречено само от неоправдани и злостни реакционери („Вярно!“ и ръкоплескания от мнозинството) или такива, доаги народни представители, за които

народът казва, че не могат да надвият магарешкия си инат. (Смях и ръкоплескания от мнозинството. Смях в опозицията)

Тук няма никакво основание да се опасяваме, че ще се използват безразборно имената на случайни хора и личности, както твърди г-н Седев. Животът, опитът и след 9 септември, когато народът започна да се разпорежда сам със своите съдбини и с властта в страната, показва, че народът ни много добре се ориентира по отношение на хората, които заслужават неговата любов и почит, че народът ни много добре може да прави разлика кои са неговите истински приятели и благодетели и кои са неговите врагове.

И наистина, когато обществото, когато народът дава оценка на заслугите на този или онзи обществен деятел, тогава той не греши. Народът дарява със своето доверие и почит само тези, които действително са заслужили, животът и делата на които са прекрасни образци на безкористна и всеотдайна служба на народа.

Гаранция за това, че ще се използват имената само на най-заслужилите, и действително заслужилите, скоро починали или живи дейци, е и това, че в края на краищата решенията на областните комисии за преименуване на обекти с обществено значение ще се разглеждат и утвърждават компетентно от централната комисия при Министерството на народната просвета и от самия Министерски съвет по доклад на министъра на народната просвета.

Но г-н Седев изтърси тук още някои бисери.

Стоян Кърлов (ЗНП): Бисери като вашите думи „магарешки инат!“

Един от мнозинството: Много на място!

Елена Гаврилова (к): Той казва: при наименованията трябва да държим сметка да не се фалшифицира историята, трябва да държим сметка за нашата далечна история, такава каквато е била непосредствено след турското робство. А израз на какво е това желание у народа сега да преименува тези обекти от обществено значение на имената на свои скоро загинали дейци? Та това е във връзка с нашата история, именно със събитията на най-новата ни история, и то на най-героичния откъс от нашата история (Ръкоплескания от мнозинството), на нашите загинали партизани, дейци и борци против фашизма.

Той отказва правото ни да назовем нашите улици, училища, сгради, обществени библиотеки на имената на прославените наши герои партизани, заслужили най-много за свободата на народа. (Ръкоплескания от мнозинството) И по-нататък той казва: имената да са имали отношение към даден обект. Сега в комисията при Министерството лежат купичка заявления от народни училища, които искат да се назоват на името на прекрасните народни герои Лилана Димитрова, Йорданка Чанкова. (Ръкоплескания от мнозинството) Те не са били учители в това училище, те не са излезли от това училище, Йорданка Чанкова е обикновена текстилна работничка. Но с каква гордост днешното младо поколение, днешната учаша се младеж иска да върви зад името на тази героиня, на тази патриотка, равна на която няма друга в историята на нашата страна! (Външн!) И ръкоплескания от мнозинството) И вие искате да им откажете правото, да откажете на исканията в тия десетки и стотици заявления, идващи действително от недрата на народа!

Единственото ограничение, което предвижда предложеният ни на обсъждане законопроект, се отнася до наименованията и преименуванията на населените места, железопътни гари и спирки. За тия обекти законът предвижда правото те да се наименоуват само на заслужили загинали дейци. Но в комисията по Министерството на народната просвета вероятно и това предложение на законопроекта ще бъде подхвърлено на още едно по-основно проучване и обмисляне, и вероятно ще се измени и този текст на закона в смисъл такъв, че и населени места, и железопътни гари ще могат да се назовават на името на живи дейци, на такива, каквито ги обрисовах. (Ръкоплескания от мнозинството)

Имайки пред вид навременността и изследователността на предложения законопроект за изменение на алинея втора от чл. 5 на закона за наименованията с народностно и обществено значение, парламентарната група на БРП(к) ще гласува по принцип за неговото приемане.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Няма други записани оратори. Пристъпваме към гласуване на законопроекта на първо четене.

Ония г-да народни представители, които са съгласни с докладвания законопроект по принцип, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Цветан Максимов (ЗНП): Ще дойде време, когато народът ще задавава тия нови имена.

Един от мнозинството: Вашето ще заличи най-напред. (Смях сред мнозинството)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Пристъпваме към трета точка от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за Българската академия на науките.

Бочо Илиев (к): Прави предложението, законопроектът да не се чете.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има предложение, съгласно чл. 54 от правилника за вътрешния ред, законопроектът, понеже е обширен, да не се чете.

Моля ония г-да народни представители, които са съгласни с това предложение, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

(Ето текстът на мотивите и на законопроекта:

МОТИВИ

към законопроекта за Българската академия на науките

Г-да народни представители! Обективно преценена и в зависимост от конкретната историческа обстановка, дейността на днешната Българска академия на науките и изкуствата е допринесла не малко за развитието на науките и изкуствата в България, като особено важни са приносиите ѝ в областта на българската история и етнография, език, фолклор, и други науки, чрез които чуждият свят е имал възможността да опознае по-отблизо българския народ, да разбере особеностите му и да си обясни някои неговия ценни преимущества, а така също и някои недосъгатици.

Въпреки това няма съмнение, че в известни периоди на своето развитие, и особено през периода на втората световна война, една част от неините членове съзнателно се поставиха със своите научни трудове и обществена дейност в услуга на неприятелите на българския народ и служеха не на неговите, а на чужди интереси.

Новата просветна и културна политика на днешното ОФ правителство изисква и на Българската академия на науките да се поставят нови задачи, чието правилно разрешение обаче предполага, академията да се обнови, да се активизира, за да обслужва по-добре интересите на българския народ и държава.

Само така ще може да се обезпечи творческо развитие на науките в днешна отечественофронтиска България. За да бъде всичко това възможно, трябва още сега да се вземат необходимите мерки, съставът на Българската академия на науките да бъде опреснен и с млади научни сили, привлечени на работа в академията, и от които нашата наука ще черпи в бъдеще своите високо квалифицирани кадри от научни работници.

Като най-висше научно учреждение в страната, Българската академия на науките не може да остане, както досега, „самостоятелно и независимо учреждение“, а за да бъде по-ясно свързана с държавата и народа и да развива своята дейност с оглед на техните нужди, ще трябва да стане държавно учреждение със свой самостоятелен организационен, административен и творчески живот и да се намира под върховния надзор на Министерския съвет, а не на отделно ведомство, което и да е то. С предложени нов закон за Българската академия на науките е съчетано от една страна превръщането на академията в държавно учреждение, което ще ѝ обезпечи и необходимите средства, за да може не само да съществува, но и да развива своята творческа научно-изследователска работа — с запазването ѝ като юридическа личност със своя организация, управление и свобода на научно-творческа работа.

Известно ви е, че в досегашното си съществуване Българската академия на науките винаги е разполагала с оскъдни средства. Държавата е била твърде малко щедра в помощта, която е давала на академията и която помощ досега рядко е надхвърляла няколко милиона лева, предвиджани всяка година в бюджета на държавата. Поради тази материална оскъдица и липсата на големи фондове, от които академията да черпи средства не само за своята издръжка, но и за творческата си научно-изследователска работа, най-висшето наше научно учреждение, каквото по закон и сега е академията, едва е могла да задоволява най-насъщните си нужди, едва е могла да поддържа своите периодични издания и да издава не винаги навреме научните трудове на своите членове и на външни лица, трудове, приготвени по личен почин и докладвани и приети в клоновете на академията. Това вредно за интересите на българската наука и култура положение, естествено, не може да продължава повече, особено сега, когато след 9 септември 1944 г., българската общественост и държава са изправени пред разрешението на исторически задачи от стопанско, техническо и културно естество.

Предложеният ви законопроект цели да превърне Българската академия на науките в научно-изследователско учреждение, чието цел трябва да бъде да съдейства за развитието на науките и изкуствата в България, да разрешава теоретически и научно-практически задачи с оглед на нуждите на българския народ и държава, да разработва отделни научно-стопански, технически и културни проблеми с оглед и на конкретно практическо приложение придобивките на съвременната наука и техника за подобрене бита на българския народ, повдигане на културното му равнище и създаване необходимите предпоставки за изграждане на неговото благоденствие, да изучава природните богатства на страната и да съгласува и насочва научно-стопанските изследвания за по-целесъобразно използване и повишаване производствените сили на народното ни стопанство и за неговото изграждане на научни и технически основи, да поощрява към все по-голямо развитие и усъвършенстване творческите духовни заложи на българския народ и да го насочва към изграждане на самобитна българска култура.

Превръщането на България в индустриално-земеделска страна със своя самостоятелна промишленост, най-сигурното средство да укрепим както националната си независимост, така и политическата си свобода, не може да се постигне другоаче, освен като се използват придобивките на съвременната наука и техника, а това изисква упорита и творческа научно-изследователска работа, която може и трябва да се намира под общото ръководство на Българската академия на науките. С чисто теоретическото си отношение и към проблемите на изкуството Българската академия на науките съдейства и за по-правилното развитие на изкуствата в България.

Според законопроекта, предвижда се в бъдеще Българската академия на науките да има два отдела: философско-обществен и природо-математичен, които ще се разделят на толкова клонове, от колкото в даден момент би имало нужда, поради което определяне на клоновете е предвидено да стане в устава на академията. От този гледище новият закон на академията се явява по-еластичен от досегашния и дава повече простор в развитието на отделните

клонове както в философско-обществения, така и в природо-математичния отдел.

Нещо много съществено в новия закон за Българската академия на науките, което ще й даде и съвсем нов облик, ще потикне работата на научно-изследователските сили в нашата страна, е, че академията ще може и сама да устройва и поддържа свои научно-изследователски институти, научни станции и опитни полета, за разрешаване на основни и важни научни, технически и културно-стопански проблеми и задачи. Тези институти ще имат свои строго определени задачи, които трябва да изпълняват в определено време, като в тяхното изпълнение ще бъдат привлечени подготвени лица и нечленове на академията за задружна работа. Така се създава за пръв път в Българската академия на науките една нова категория — така нар. „научни сътрудници“, които ще има да играят твърде важна роля в дейността на академията наред с почетните и редовни членове и научни дописници в страната и от чужбина. Научните сътрудници ще бъдат този постоянен източник, от който Българската академия на науките ще може винаги да черпи и открива своите научни сили.

Като имате пред вид всичко това, моля ви да приемете и гласувате представения ви законопроект.

Гр. София, 5 декември 1946 г.

Министър на народното просвещение: Д-р М. Нейчев

„ЗАКОНОПРОЕКТ“ за Българската академия на науките

Чл. 1. Българската академия на науките е най-висшият научен институт в страната. Тя е държавно учреждение и се намира под върховния надзор на Министерския съвет.

Българската академия на науките е юридическа личност и се представлява пред трети лица и учреждения от своя председател или подпредседател.

Академията има седалище в София.

Чл. 2. Академията има за цел:

а) да съдейства за всеобщото развитие на науките и изкуствата в България с особено внимание върху историята, езика и бита на българския народ и останалите балкански народи;

б) да изучава философските, обществените и народностните въпроси на здрави научни основи;

в) да разработва конкретни научно-стопански и културни проблеми с оглед и за практическото приложение на научните постижения в страната;

г) да изучава природните богатства на страната и да съдейства за повишаване нейните производствени сили;

д) да следи и дава общо ръководство на целокупната научна дейност на всички научни и научно-изследователски институти и учреждения в страната.

Чл. 3. За постигане на своята цел Българската академия на науките:

а) изработва и провежда свой периодичен план за научно-изследователска дейност, като обединява и улеснява творческата работа на научно-изследователските сили в страната;

б) устройва и поддържа свои институти и станции за разрешаване на научни, културни и стопански проблеми и задачи;

в) организира и осъществява сътрудничество с чуждестранните научни академии и институти и особено със славянските;

г) подпомага и улеснява държавните и правителствени органи, учреждения и институти за осъществяване на технични задачи;

д) издава свои периодични издания и отделни научни трудове.

Забележка. Бившите царски природонаучни институти (музей, ботаническа градина — София, зоологическа градина, научна библиотека), отделите за интродукция и екология на културните растения и за приложна генетика на Централния земеделски изследователски и контролен институт — всички със своя бюджет, сгради, помещения, земи, инвентар и персонал, строящите се сгради на Университета „Св. Климент Охридски“ в София (виварии, вегетационни къщи и работническо жилище) към Биологичния институт заедно с земята от 22 декара и опитната база от 30 декара на 13-я километър по Пловдивското шосе край двореца Врана, принадлежаща също на Биологичния институт, стават институти на Българската академия на науките. Други подобни институти могат да станат също институти на Българската академия на науките с решение на Министерския съвет, по доклад на министър-председателя.

Чл. 4. Българската академия на науките има два отдела:

1. Философско-обществен.

2. Природо-математичен.

Тези отдели се разделят на клонове, определени по брой и вид в устава на академията.

Всеки отдел се управлява от съвет, възглавяван от секретаря академик. Членове на съвета са всички представители на клоновете от отдела.

Чл. 5. Личният състав на Българската академия на науките се състои от:

а) почетни членове;

б) редовни членове (академици);

в) научни дописници в страната и от чужбина;

г) научни сътрудници.

Броят на редовните членове (академици) е най-много 56, а този на научните сътрудници — най-много 80. Броят на научните дописници е неограничен.

Предельната възраст на редовните членове (академици) е 75 навършени години, след което, по решение на общото събрание, такива редовни членове могат да бъдат провъзгласявани за почетни членове и получават академична пенсия.

Забележка. Заварените от този закон извънредни членове стават редовни, ако бъдат удостоени от съвета на съответния отдел и от общото събрание на академията, след проверка на научната им дейност, при двама докладчици. В противен случай те остават като научни сътрудници.

Чл. 6. Изборът на нови членове на академията става редовно всяка година по време, определено в устава.

Свободните места за редовни членове се разгласяват чрез ежедневния печат и в „Държавен вестник“.

Научни дружества, обществени и културни организации, както и отделни научни работници могат, в продължение на два месеца от разгласата, да предлагат писмено кандидати, имената на които се съобщават след това в печата.

Предложенията се обсъждат в клоновете, които препоръчват кои кандидати могат да бъдат избрани за редовни членове на академията.

Препоръките на клоновете, заедно с техните преценки и предложенията, с които изтъкнатите кандидати са били посочени от тях, се докладват в заседанието на съответния отдел. Изборът става в същото заседание чрез тайно гласуване, като за избрани се считат ония кандидати, за които са гласували най-малко 2/3 от общия брой на членовете в отдела.

Изборът на отдела подлежи на одобрение от общото събрание на академията, чрез тайно гласуване и с обикновено мнозинство, ако присъствуват най-малко 2/3 от редовните членове на академията.

Почетните членове се предлагат от отделите. Те са избират от общото събрание на академията чрез тайно гласуване, като за избрани се считат ония, за които са гласували най-малко 2/3 от редовните членове на академията.

Дописните членове и научните сътрудници се предлагат от клоновете и изборът им става съгласно с пета и шеста алинеи на този член.

Чл. 7. Не могат да бъдат в състава на Българската академия на науките лица, които са проявили или проявяват фашистка и всяка друга противонародна дейност, лишени от правата по чл. 30 от наказателния закон и тези, които със своите неморални действия уронват достойнството на академията.

Ако такива лица са членове на академията, те се изключват от последната по реда на избирането им.

Чл. 8. Редовният член на академията носи звание „академик“, а научният сътрудник — „научен сътрудник на академията“.

Чл. 9. Българската академия на науките се управлява според свой устав, изработен в духа на настоящия закон и приет от общото събрание на академията с мнозинство 2/3 от броя на редовните членове.

Чл. 10. Върховен управителен орган на Българската академия на науките е общото събрание на нейните редовни членове, което избира управителния съвет на академията.

Управителният съвет се състои от председател, двама подпредседатели, двама секретари (на отделите), научния секретар на академията и председателите на клоновете.

Управителният съвет на академията се избира за срок от две години.

Чл. 11. Бюджетът на Българската академия на науките се изработва от управителния съвет на академията, одобрява се от общото събрание и се включва в бюджета на Върховното правителство по доклад на министъра на финансите.

Всички приходи от имотите на академията, както и получаваните от същата помощи от различни институти съставляват държавни приходи и се внасят по бюджета на държавата.

Чл. 12. Българската академия на науките се ползува със следните права и привилегии:

а) всички нейни имоти, фондове, дарения и завещания, направени в полза на академията, се освобождават от всякакви държавни, областни, общински и други данъци, такси (за вода, смет, канал, бордюри, параж, строителни такси и пр. мита, берии, акциз, герб и всякакви други фискални тежести;

б) всички предмети, инструменти, пособия, апарати, съоръжения и печатни произведения, които академията внася или изнася вън или от страната, се освобождават от мито и всякакви други данъци, пощенски такси, герб, берии и други.

Чл. 13. Българската академия на науките и изкуствата се преименува на Българска академия на науките и се преустройва съгласно с този закон.

Чл. 14. Всички редовни членове (академици) получават, макар да са на друга служба, пенсионери или да упражняват свободна професия, месечно възнаграждение в размер, определен от Министерския съвет.

Чл. 15. С влизането в сила на този закон Министерският съвет приема временен устав на Българската академия на науките, който се прилага в течение на 6 месеца, след изтичането на който срок се постъпва съгласно с чл. 9 от този закон.

Чл. 16. Този закон отменя закона за Българската академия на науките и изкуствата от 25 април 1940 г. („Държавен вестник“, брой 95) и всички разпоредби в други закони, правилници и наредби, които му противоречат.

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител г-н Митю Седев.

Митю Седев (ЗНП): (От трибуната) Г-да народни представители! Разумът е най-ценното достояние на човека

От мнозинството: Е-е-е!

Един от мнозинството: Който ти диктува на тебе. (Ожълтене)

Митю Седев (ЗНП): Той го отличава от другите твари на природата. Чрез него човек се очертава като венец на природотворчеството и като творец на историята и културата. Затова не случайно от най-стари времена и до наши дни великите мислители в човешкото единдушие са издигнали върховенството на разума за най-висше върховенство. Мнозина дори са идентифицирали това негово върховенство с божественото върховенство. За други пък сачат Бог, това е разумът у човека.

Произведения на разума е нравствеността, философията, правото, обществаната организация, самата наука. Главният инструмент на разума в цялото това негово творчество е знанието и истината. Повисши и по-мощни инструменти на човешкия напредък от тях няма. И затова няма сила по-силна от силата на знанието и истината. Чрез тях човек кръстосва на дълъг и шир земните простори. Чрез тях той прониква във висините на небето и дълбините на морето. Чрез тях подчини на себе си природните сили и постигна всестранино подобрене на своя живот.

Ала разумът е силен чрез знанието и истината, само когато е свободен. Окован ли е във вериги, той се превръща в окован Прометей, който се бори повече за свободата си, отколкото за истината и правдата. Затова отколе и до днес човек се е борил, за да осигури на разума свобода и независимост: свобода — чрез принципа на свободата на мисълта, на убеждението и съвестта, и независимост — чрез принципа на независимостта на институтите на висшето знание на научната истина, каквито са академичните на науките и университетите.

Гдето става дума за висше знание и научна истина, там става дума и за свобода и независимост. На тази свобода и тази независимост трябва да се радват и академичните на науките. Всеки опит да се подчини делото на академичните на науките на временните интереси на държавата или на управлението, означава нахвърляване върховенството на разума, означава ограничаване свободата на мисълта, означава отслабване силата на истината.

Такъв опит прави и правителството на Отечествения фронт с предложения проект за закон за Българската академия на науките. С чл. 1 на този закон Академията на науките става „държавно“ учреждение под „надзор“ на Министерския съвет. Така върховенството на вечния български разум се поставя под временната власт и под капризите на един Министерски съвет. Така свободата на българския гений се отнема — той се подчинява на временните интереси на едно правителство. Така великата истина, всесилната истина се подчинява на случайните хрумвания на държавното управление.

Това значи, че:

- 1) Отечественият фронт се обявява против свободата на мисълта.
- 2) Отечественият фронт се обявява против независимостта на научното дело. (Смях сред мнозинството)
- 3) Отечественият фронт оказва във вериги знанието и истината и
- 4) Отечественият фронт развенчава човешкия разум, като му отнема автономията.

Васил Мавриков (к): Отгде пък намери тези фрази!

Митю Седев (ЗНП): А не означава ли това удар срещу културния и научен напредък на българския народ? Не означава ли това посегателство върху най-висшето достойние на научното изследване, каквото са свободата и независимостта?

Един от мнозинството: На фашистите например!

Митю Седев (ЗНП): С чл. 1 от проекта Българската академия на науките се превръща в едно обикновено просветно учреждение, тъй като се лишава от самостоятелен организационен, административен и творчески живот. Не означава ли това връщане към средните векове, не означава ли то една нова възхвала на тиранията, на робството на духа, с една дума не е ли това един нов по-злочакствен фашизъм у нас?

От мнозинството: Е-е-е!

Райко Дамянов (к): Не си виждал фашизъм ти!

Митю Седев (ЗНП): Истината е вечна. Тя има възраст, но тя не старее. Това важи и за разума. Неговата сила има възраст, но не старее. До истината може да се дойде както чрез проблясъците на юношеския разум, така и чрез смисления опит на старческия ум. До велики открития са стигнали и млади, и зрели, и стари. Силата на гения се крие в това, че за него не важи обикновената психология на възрастните. Той се движи по съвсем други закони и стои над обикновените изисквания на възрастта.

Който туря граници на академичния труд, на научното изследване, той посяга върху природата на гения, той туря граници на научното усърдие.

Такива граници се слагат върху българския изследователски и научен дух с чл. 5, с който се определя пределна възраст на академичните дейци — 75 години. Това ограничение не само е във вреда за българската наука, но то е и крайно несправедливо — обрича старите академици на мизерия и жалко съществуване.

Има ли тогава някакво съответствие между думи и дела на Отечественофронтовското правителство? От една страна се крещи, че Отечественият фронт е за покровителство и насърчение на научните работници, а от друга — преследване и уволняване на такива и изхвърляне на академици само затова, че са минали 75-годишната възраст. Не е ли това жестока неблагодарност срещу великите синове на народа, срещу тези, които имат най-големи заслуги за напредната култура? — Да!

Свободата на мисълта, чистотата на истината, силата на знанието не се култивират по изкуствен начин. Те не никнат там, гдето ние искаме. Великите духове не принадлежат на съсловия, класи,

професии и пр. Те се раждат и в овчарската колиба, и в срутените селски борден, и в палатите. Академичните, преди да се създадат, се раждат и се развиват и работят по пътища, които ги определят като академици. Тяхната верска, политическа, народностна и расова принадлежност не оказва влияние върху научното им усърдие и изследователство. Числеността им към тази или оная партия не пречи на изследователското им дело. И затова опитът да се пресече пътят на едни научни работници да приобщат своите изследователски усилия към тези на всички академици, или пък опитът да се лишат действителни академици от академичното си звание, само защото и едните и другите са от по-друга партия и имат по-друго политическо верую от това на правителството, означава посегателство върху принципа на демокрацията и този на достоянието на човешката личност. (Ръкоплескания от опозицията)

А точно такъв опит представлява предложеният проект за закон на Българската академия на науките с чл. 7. Съгласно този член „в състава на Академията не могат да бъдат лица с противонародна дейност“.

От мнозинството: Е-е-е!

Министър д-р Минчо Нейчев: Вие мислите, че могат? Кажете, кажете го открито!

Митю Седев (ЗНП): Не мисля това. Изслушайте ме. Етикетът „противонародна“ може да бъде денят на всеки академик тогава и така, когато и както поискат носителят на държавната власт. (Възгласения от мнозинството) В такъв случай никой академик не ще бъде сигурен и спокоен. А няма ли сигурност и спокойствие, няма голямо и ценно дело.

В чл. 7 ние съзираме усилията на Работническата партия да прочисти и Академията на науките от тях, които на нея не са приятели, и да не допусне в академията други, освен тях, които са нейни членове.

От мнозинството: Да не допусне фашистите.

Митю Седев (ЗНП): Не става въпрос за фашистите.

Петко Стоенчев (к): За тях плачеш ти.

Митю Седев (ЗНП): Не, не за тях.

Петко Стоенчев (к): Ние те познаваме и тебе.

Митю Седев (ЗНП): И тъй с проекта академията загубва: своята независимост, своето самоуправление, демократичното начало на своето устройство и полето за размах на творческите сили на нейните членове.

Българският земеделски народен съюз, който е за организация, административна и творческа самостоятелност на академията, няма да гласува проекта в този му вид, защото го вижда за реакционен.

От мнозинството: Е-е-е!

Крум Миланов (к): Вие какво ли сте гласували!

Митю Седев (ЗНП): Българският земеделски народен съюз няма да гласува проекта, защото той е за свободата на висшето знание, за самоуправлението на научните институти, за тяхното напълно демократично изграждане. А точно тези принципи не прозират в проекта. (Възгласения от мнозинството)

Българският земеделски народен съюз...

От мнозинството: Лъжливи.

Митю Седев (ЗНП): ... не ще гласува проекта, защото в него са намерили израз схващания, които не се отличават от тези на фашизма. (Ръкоплескания от опозицията. Възгласения от мнозинството) В него българската наука е разпната между силата на властника и правото на силния.

Българският земеделски народен съюз, организация, която почита на светлите принципи за мир, хляб, свобода и народовластие, е за една самостоятелна в организационно и творческо отношение Академия на науките в която ученият трябва да диня свободно и да твори свободно. (Ръкоплескания от опозицията) Всичко друго е опасна диктатура, насадначавост и партизанска хитрост.

Долу диктатурата над науката! Да живее свободата на разума, на истината! (Ръкоплескания от опозицията)

От мнозинството: У-у-у! Позор!

Министър-председател Георги Димитров: За тях фашизмът е по-добър от режима на Отечествения фронт. (Ръкоплескания от мнозинството) Всеки фашистки режим за тях е по-добър. (Ръкоплескания от мнозинството)

Райко Дамянов (к): Разбира се, че те ще защитават режима на миналото.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата д-р Михаил Геновски.

От опозицията: Ето го фашизмът.

Д-р Михаил Геновски (з): (Към опозицията) Много бързате. Ще дойдем и до там. Не бързайте! Полека! Щом като сте мераклии, ще отворим и тия тевтери. (Възгласения от опозицията)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): Г-жи и г-да народни представители! Аз не допусках, че една реч като тази, която преди малко беше произнесена от тази трибуна може да завърши с такъв възглас „доу!“ по един закон, който смятам, че не само прави чест на правителството на Отечествения фронт, но който е една необходимост. През октомври 1869 г. в румънския град Браила където са живели твърде много българи, се полагат основите на едно ученолюбиво общество, наименувано „Българско книжовно дружество“. През 1881 г., след като България беше освободена от славните синове на великия наш брат руския народ, седалището на Българското книжовно дружество се пренася в България. През месец ноември 1899 г. се приема нов устав на дружеството, а на 6 март 1911 г. това дружество само се преименува и преустройва на Българска академия на науките.

В чл. I на този устав на академията се казва: „Българското книжовно дружество, основано през месец октомври 1869 г., в гр. Браила, се преустройва съгласно с наредбите на настоящия устав и се преименува „Българска академия на науките“. Академията е самостоятелно и независимо научно учреждение. Тя е юридическа личност със седалище в София.“

Но на края има още една алинея и тя гласи: „Академията се намира под високото покровителство на Негово Величество Царя на българите.“ (Оживление сред мнозинството)

В първия управителен съвет на академията начело застават не само научни дейатели, но и политически лица.

Никола Петков (зНП): (Казва нещо)

Д-р Михаил Геновски (з): Ще стигнем, г-н Никола Петков, и до там, тук аз имам 5-6 писънца от Вас, и щом искате, ще Ви ги прочета. Я елате, кажете: този почерк Ваш ли е?

Никола Петков (зНП): Може, може!

Д-р Михаил Геновски (з): Може ли, може ли! Трябва да се научим да помним какво си правил и приказвал. Ти имаш приятели само в лицето на тия, които са готови да ти викат „осанна.“ И аз днес съм принуден да ти кажа, че ти си най-обикновен експлоататор на всички тези, които седят около тебе.

От мнозинството: Вярно! (Ръкоплескания)

Д-р Михаил Геновски (з): Днес Никола Петков ругае по мой адрес, а когато аз написах прелговор към новото издание на „Политически партии и съсловни организации“, а той само сложи своето име, тогава аз бях добър за него. (Оживление сред мнозинството) Ето експлоататорът! (Ръкоплескания от мнозинството)

Когато през месец март 1945 г. Никола Петков, в Народния театър, беше притиснат до стената, извика ме и ми каза: „Мишо, напиши ми реч, за да се отърва!“

От мнозинството: У-у-у! (Смях)

Д-р Михаил Геновски (з): И онази реч, която Никола Петков произнесе срещу Г. М. Димитров, не беше реч на Никола Петков, а беше написана от мене, и той от моя ръкопис я прочете. (Голямо оживление сред мнозинството, Продължителна глъчка)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Силно звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): Защото Никола Петков такава реч не можеше да напише. Никола Петков в душата си тогава беше реакционер, както е днес. (Ръкоплескания от мнозинството) Но нему му трябваше нещо, за да се прикрие. Аз можах да напиша такава реч, която отговаряше на неговото разбиране, а той само я прочете.

Никола Петков (зНП): (Казва нещо)

Д-р Михаил Геновски (з): И днес вие, които сте там, (Сочи опозицията) мнозина от Вас сте жертва на неговите искания да бъде ваш шеф и ваш водач.

Христо Каркѝмов (зНП): (Казва нещо)

Д-р Михаил Геновски (з): Каркѝме, мирувай! (Смях сред мнозинството) Когато обаче някой от вас си позволи да не се подчини на Никола Петков, тогава ще знаете, че Никола Петков ще почне да го ругае, защото той не е земеделец, а е стамболовист!

От мнозинството: Вярно! (Ръкоплескания)

Никола Петков (зНП): Син е на Димитър Петков. Нитай г-н Георги Димитров.

Д-р Михаил Геновски (з): Никола Петков! Няма защо да питам Георги Димитров. Аз мога да приказвам на тебе.

Никола Петков (зНП): Ако е честен човек, да каже!

Д-р Михаил Геновски (з): Той е честен човек, но ти не си честен. (Ръкоплескания от мнозинството)

Никола Петков (зНП): (Казва нещо)

Д-р Михаил Геновски (з): Ти си бил от памет-века враг на всички, които не ти служат. А аз бих казал на тези, които са истински приятели на Гемето, че ти дори не си с Гемето!

Владимир Арнаудов (р): И сега декларациите са в джеба му.

Рангел Даскалов (зНП): Нищо не може да те спаси.

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): Рангеле, ти ще мируваш, защото аз бях там, когато ти отиде да уреждаш, заедно с Бекерле, тържество по случай падането на Сталинград. Не те ли е срам!

От мнозинството: У-у-у! Позор!

Д-р Михаил Геновски (з): Не те ли е срам! Аз не допусках, че ти ще имаш куража да викаш.

От мнозинството: (Към Рангел Даскалов) Ето го, ето го. Вижте го!

Яни Янев (з): Иди при германците!

Д-р Михаил Геновски (з): През месец януари 1912 година... (Възражения от опозицията)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): ... тогавашният министър на народното просвещение, Стефан Бобчев, внася в Народното събрание законопроект за Българската академия на науките. В мотивите към законопроекта се подчертава, че главната цел на законопроекта... (Възражения от опозицията)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): ... (Към Христо Каркѝмов) Иване, я ела насам да видиш, това писмо от тебе ли е? (Смях сред мнозинството) Ела, ела тук!

Минчо Драндаревски (зНП): Прочете го, да видим дали е от него.

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): Той да дойде тук, да прочете тия неща. И тебе, Минчо, те имам тук. Аз съм събрал малко стара архива. Тук (Сочи папката си) има и „Пладне“, и тебе, Минчо, и мамин Кольо, всичките ви има тук. (Смях от мнозинството) Ако сте мераклии, ще ви наредя всичките. (Възражения от опозицията) (Към Никола Петков) Вие ще съжалявате, дето се заядохте с мене, защото ако сгава дума за кирливи ризи, най-кирлива е твоята.

Никола Петков (зНП): А Чика Пера има ли го вътре?

Д-р Михаил Геновски (з): Тук се намират твоите писънца по тези въпроси. Тук са писънциата ти.

Никола Петков (зНП): Има ли го Чика Пера вътре?

Д-р Михаил Геновски (з): Няма защо да питаш за него. Аз ще ти покажа твоите писънца, да видиш сурата си; преди обед имаш етин образ, след обед — друг. (Възражения от опозицията)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): В мотивите към законопроекта се подчертава, че... (Глъчка)

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): ... Главната цел на законопроекта е да се признае нашата Академия на науките за юридическа личност като самостоятелно и научно учреждение.

В Народното събрание, по повод на този пръв закон за Академията на науките, се развиват кратки дебати около три въпроса. Първият въпрос е: редно ли е парламентът да играе ролята само на архивар-регистрация, защото, казват опозиците, академията вече се е самообслужувала и няма нужда, след като тя се е образувала, да има закон. Вторият въпрос е: ...

Рангел Даскалов (зНП): Ти професор няма да станеш.

Д-р Михаил Геновски (з): ... редно ли е да се поставя тя под височайшето покровителство на царя? (Възражения от опозицията) Третият въпрос е: редно ли е в закона... (Възражения от опозицията) Витите ли този там, следо се обажда, Серги Златанов, от него има писмо до мен, в което казва, че Г. М. Димитров ти продал и излъгал за паница леща. Така пише от затвора Серги Златанов.

Серги Златанов (зНП): Но ти си вземал пари от Дража Михайлович.

Д-р Михаил Геновски (з): Вие вземахте пари от Дража Михайлович, защото вие, пладънциите, сте служували винаги на сръбската властия на Карагеоргиевците. (Възражения от опозицията) Ти си

ял от тия пари и няма да се обаждаш. Вне сте ял от тия пари, защото бяхте най-верни хора на Гемето. Той получаваше от сръбската легация пари и ги раздаваше на нас.

Серги Златанов (ЗНП): Лъжеш! Тогава ти си вземал 14 милиона лева и предаде комунистите в Пазарджик.

Д-р Михаил Геновски (З): Няма кой да ви вярва на тия неща. Най-добре могат другарите комунисти да знаят това. Такива лъжи няма далеко да ви заведат. — Законът бива набързо приет и на 1 февруари... (Силни възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Серги Златанов (ЗНП): Благодарение на мене и на Кръстю ти днес си жив. Тогава другарите искаха да ви ликвидират. Това е истината.

Д-р Михаил Геновски (З): Голяма лъжа! Такива лъжи няма да ви спасят. (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): На 11 април 1940 г. ...

Серги Златанов (ЗНП): Ти изпрати жена си Вара Златарева и Кирил Пенев да молят да не казвам, че сте агент на Дирекцията на полицията.

Д-р Михаил Геновски (З): Как нямаш срам ти, който пишеше писма, че това са мръсотии и лъжи! Как ще ставаш ти проводник на тези лъжи!

Серги Златанов (ЗНП): Анкета искам.

Д-р Михаил Геновски (З): На 11 април 1940 г. Богдан Филлов поднася на Народното събрание законопроект, с който иска, този висш научен институт да се применува от Българска академия на науките на науките и изкуствата. Законопроектът бива приет в едно заседание на първо и второ четене, без никакви разисквания. В мотивите към този законопроект не се съдържа нищо забележително, макар че с този закон академията се поставя на още по-засилени шовинистични и фашистки основи.

Парламентарната група на Българския земеделски народен съюз ...

От опозицията: Секцията.

Д-р Михаил Геновски (З): Ще стигна и до секцията. — ... с особено задоволство посреща предложението на обсъждане от Великото Народно събрание законопроект за Българската академия на науките, защото от една страна с този законопроект се отменя досегашният закон за академията, който отразява идеологията на авторитарния режим у нас, а от друга — което е по-важното — най-високото научно учреждение у нас ще бъде преобразувано и съгласувано с творческия подем, който днес е овладял народните маси, който трябва да ожари и душите на нашите научни работници, както той характеризира във всяко отношение днешното отечественофронтовско управление на нашата родина.

От опозицията: Демагогия

Д-р Михаил Геновски (З): Досегашният закон се характеризира с грубо шовинистически дух. Ето какво например гласи чл. 2 от този закон: (Чете) „Академията има за цел да съдейства за развитието на науките и изкуствата в България с оглед на нуждите на българската народностна култура, като обединява всички усилия и почини в това отношение и ги насочва към ясно определени задачи. Тя се грижи особено за изучаването на българските земи и природа, на българския бит, език и книжнина, на българската история и на българските изобразителни изкуства и музика, и на българската материална култура, на българското стопанство, изобщо за всички проявления в духовното творчество на българите в настоящето и в миналото“. Виждате, че навред в този текст ударението пада върху българското — българска история, български бит, българско стопанство, а нищо не се говори в този текст, който определя целите върху за науката.

В миналото висшите интелегентстващи кръгове в нашия обществен, политически и културен живот бяха обхванати от нестържан шовинистически дух. Впрочем този шовинистически дух беше характерен за всички балкански страни. А днес, като се изключи Гърция, където шовинизмът все още подава рога, си от най-високите места, всички останали балкански народи се отърсиха от този вреден за тяхното взаимно разбирателство шовинистичен дух. По този резултат народите достигнаха чрез дълга и упорита борба, чрез неизброими скъпи жертви. Надзърнете например в нашата съседна братска Югославия и вижте с колко жертви, за които мнозина от нас нямат дори и точна представа, тя се отърси от своя шовинистичен дух. Днес вече и шесте от нейните федеративни славянски държави приеха своите отделни конституции. Всички там федеративни южни славяни се ползват вече с равнопоставеност, с национална и културна независимост, с демократическо самоуправление. (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): Там вече днес няма място за взаимни разправии, няма място вече за потисничество на един славянски народ от друг, шовинизмът е изгонен от душите на хората и от законите за държавното, културно и политическо устройство на федеративните държави на южните славяни, обединени в днешната федеративна народна република Югославия. (Възражения от опозицията)

И у нас бяха дадени скъпи жертви в борбата против великобългарския шовинизъм. Аз ще си позволя да ви припомня една историческа реч на великия Александър Стамболийски. Когато през 1914 г. мощната австро-унгарска империя беше нападнала малка Сърбия, тогава, на 18 юли 1914 г., по стар стил, Александър Стамболийски от тая трибуна има смелостта да атакува открито шовинизма на Радославовото правителство, което вече точеше своя нож, за да нападне в гръб Сърбия, която тогава се бореше за своето съществуване и за своята независимост. Радославистите и шовинистите в Народното събрание, начело с Димо Кьорчев и Радославов, остро нападат Стамболийски. Той обаче смело заявява: „И тук, у нас, и там, в Сърбия, шовинистите и шовинизмът са врагове на работните народни маси. Народите искат да живеят в братство и в разбирателство.“ Такова твърдение от трибуната на Народното събрание очевидно се е сторило на шовинистите кошунство с техните национални идеали и те стават и питат предизвикателно Стамболийски: „Кажете, ти българин ли си или сърбин?“ Стамболийски отговаря твърдо: „Аз съм южен славянин.“ (Ръкоплескания от мнозинството)

В тази своя реч, в тази борба на идеї тогава Стамболийски отива толкова далеко, че предлага да бъдат премахнати българската, сръбската и черногорската династии, които, казва той, са най-голямата пречка за обединението на южните славяни.

Когато го предизвикват да каже, какво мисли за езиковите различия като пречка за обединението на южните славяни, той предлага да се избере една комисия от литератори, от учени езиковедци, които да изработят един общ южнославянски език. Разбира се, по това време, както по-нататък ще изтъкна, учените езиковедци и историци от нашата Академия на науката бяха обзети от противонароден шовинизъм, и Стамболийски, за тази своя смелост, за тази своя дързост да говори не само против българската, но и против другите южнославянски династии и да предлага дори да се създаде общ южнославянски език, плати със своята глава.

Недялко Атанасов (ЗНП): Геновски! Мисля, че това, което казваш, е грешка. Стамболийски не е предлагал такова нещо — да се откажем от българския език. Други се отказаха от българския език.

Д-р Михаил Геновски (З): Аз цитирам точно Стамболийски и бай Недялко, това го знам твърде добре, защото оня ден разравях дневниците.

Недялко Атанасов (ЗНП): Стамболийски не се е отказал никога от българския език.

Д-р Михаил Геновски (З): От българския език не се е отказал никога, но той каза, че отделните езици ще останат като диалекти, а ние може да имаме един официален език. Това, наистина, от настоящето гледище и от бъдещното гледище може да изглежда утопия, но аз подчертавам туй, за да стане ясно, докъде стига Стамболийски в своя стремеж да бъдат обединени южните славяни. (Ръкоплескания от земеделците)

Недялко Атанасов (ЗНП): То е друго.

Д-р Михаил Геновски (З): Днес ние имаме случай да констатираме, че всред опозиционните народни представители, и то чрез устата на един, който до вчера беше на отечественофронтовската трибуна, и много пъти когато е идвал при мене, се е опитвал да ме уверява, че той е добър отечественофронтовец — ... (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): ... шовинизмът продължава да си подава своите рога. Затова пък за нас, които се опитваме да следваме ясно отечественофронтовския път, стои като пътеуказател лозунгът, който създателят на Отечественния фронт Георги Димитров издигна още след 9 септември (Ръкоплескания от мнозинството), лозунгът за очистването на нашата наука и на нашата обществена идеология и душата на българския народ от всички остатъци на великобългарския шовинизъм. Възражения от едното от опозицията)

Аз тебе съм те виждал като червей, когато се влачеше. Спомни си това време и се засрамай. (Възражения от опозицията)

Ясно е, г-да народни представители, че когато у нас от десетилетия вече се води такава стръвна и кървава борба против шовинизма; когато най-сетне в тази борба след 9 септември победи този лозунг против шовинизма, Отечественният фронт и неговото правителство и най-сетне отечественофронтовският Парламент не бива и не могат да търпят една Академия на науките да бъде едно шовинистично учреждение.

Ето каква редакция имаше чл. 2 от закона. (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): Както видяхте от прочитането на този текст, в него навред се говори за българската наука — това е най-ниските шовинистичен текст в един закон за най-висшия научен институт у нас. Ние дори трябва да се срамай.

Недялко Атанасов (ЗНП): Като кажеш, че си българин, значи ли, че си шовинист?

Д-р Михаил Геновски (З): ... от такива изявления, но не трябва да се срамят от това, че сме българи, не трябва да се срамят от българското. Разбира се, че ние трябва да изучаваме нашата родина, трябва да изучаваме нашия народ, неговия бит, неговата култура, неговото стопанство, неговото минало, неговото настояще, но това трябва да правим не за да заблуждаваме народа и да седем заблудени въобще, а за да се поучим и поучаваме от миналото, за да поправим и поправяме грешките от миналото, за да насочим нашия народ и нашата страна към такова развитие, което да бъде в пълно съгласие с интересите на нашите съседи, на всички балкански народи, за да вървим към мир, към братство и към разбирателство.

Какво ни предлага днес министърът на народното просвещение вместо досегашния шовинистичен и намиращ се под височайшето покровителство на Негово Величество Царя закон? Аз ще си позволя да сведа изводите, които могат да бъдат направени от този закон, към пет. В предлагания законопроект на първо място се подчертава огромното значение на Академията на науките. Първото изречение на чл. 1 от предлагания законопроект гласи: „Българската академия на науките е най-висшият научен институт в страната“. Този текст от проекта изразява отношението на отечественоопитовската власт към културата, към науката и към прогреса, отношението към този най-висш институт. В наименованието на академията обаче в проекта се изпуска именната от Богдан Филот дробавка „и изкуствата“, защото художественото творчество по своята същина не е академична дейност. Когато изкуството стане предмет на академично изучаване, тогава вече ние имаме работа с научен творчество, а не с художествено творчество. Очевидно в този отношение предлаганият проект във всяко отношение, включително и по терминология и по съдържание, е научно издържан. Проектът не отрича досегашния живот досегашната дейност на академията, защото това е история и тази история ние не можем да заличим, ние не искаме да я заличим. Ние обаче сме длъжни обективно да излагаме фактите и да правим научно издържани изводи.

В чл. 13 на проекта се предвижда приемственост. Новият закон не създава една нова Академия на науките, а пренася досегашната Българска академия на науките в изкуствата.

Второ. С този законопроект досегашната Академия на науките се преустройва, като става държавно учреждение. Земеделската парадигматична група напълно споделя това предложение за преобразование. (Възражения от опозицията) Според проекта Академията на науките се поставя под надзора на Министерския съвет, но тя запазва своето качество на самостоятелно юридическо лице, което се представя не от някой друг държавен орган, а от свой уповантелен орган. Според стария закон Академията на науките се намира под пряката морална и политическа зависимост на царя. Досега Академията на науките беше царска академия. В многото актове, които тази академия отправя до чужбина, тя се нарича Царска академия на науките. Сега тя престава да бъде царска. Сега тя става държавна, което значи, че тя става народна академия, защото за нас днес държавата и народът са едно и също нещо. (Ръкоплескания от мнозинството) Но реакционните политически и културни дейатели възразиха — да отдадем тази чест на Седева — че за науката няма свобода или че науката се подчинява на политиката, тъй като политиката ще определя и рамките, и съдържанието на знанието.

Такова едно възражение е...

Министър д-р Минчо Нейчев: Невежествено.

Д-р Михаил Геновски (З): ... колкото несериозно, толкова и демагогско. Но аз не смятам, че Седев е толкова прост човек. Той е лош човек. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията) Та няма досега Академията на науките и била далече от политиката? Нима когато цар Фердинанд след балканската война и после цар Борис по-късно си служеха с тази академия да насаждат великобългарски шовинизъм не правеха политика? Не поставяха ли те, царете, под своя зависимост знанието?

Младен Големански (ЗНП): По техните пътища ли ще вървите?

Д-р Михаил Геновски (З): Аз питам: кога би могла да бъде академията по-свободна, когато тя се намира в зависимост от един цар, глупав и пияница, или — от омия народ чрез неговата държава? (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): Ще Ви отговоря по тези неща, само че искам да свърша това, което има да кажа. (Към Младен Големански) Младене! Мирувай, защото ти си от тези, които посещаваха царя. Ти си от тези, които посещаваха царедворци, като Стефан Цанов. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): Няма област в живота, където да не се прави политика. Политиката е всеобща общественост. Има вече толкова научни дисциплини, които включват в своето наименование и думата политика: съдебна политика, просветна политика, стопанска политика, културна политика, здравна политика. Виждате ли колко много научни дисциплини съдържа в своето наименование думата политика? Въпросът следователно не е в

не може да бъде в това, дали политиката ще има влияние върху работата на Академията на науките или дали българските научни работници ще имат отношение към политиката. Това трябва да бъде безспорно. И аз съм убеден, че то дори за Минчо Седев е безспорно. Въпросът е друг: каква ще бъде политиката на Академията на науките, дали тя ще служи на заблудеността, дали ще служи за фалшифициране на истината, както е бивало много пъти досега, дали ще насажда шовинизъм — или ще служи на прогресивното развитие на народа, ще служи на братството между славянските народи, за демократичното развитие на страната и на благоденствието на българския народ? Аз ще посоча конкретни примери от досегашната дейност на Академията на науките.

В заседанието на общото събрание на Академията на науките, състояло се на 21 март 1913 г., подпредседателят на академията д-р Милетич прочита едно писмо, отправено и подписано от следните десет членове на академията: Александър Толоров, Стефан Юринич, Димитър Мишев, Михаил п. Илиев, д-р Беню Цонев, Гаврил Кацаров, д-р Стефан Киров, Георги Данайлов и д-р Стефан Петков. В което между другото, се казва: „В началото на балканската война — това е документ от самата академия — членове на царската руска Академия на науките заявиха, че са готови да вложат своите услуги за трайност на Балканския съюз, най-вече за сговор между българи и сърби, защото там лежи един велик успех на славянството“. Дотук всичко хубаво. Че е политика, по това мъчно може да се спори. Но след това те предлагат да се свика една славянска конференция, с цел да изчезнат между тях — думата е за българи и сърби — поводите за печалния несговор днес и за неугасима вражда в бъдеще.

Тук проличава, както по-нататък в документа това е подчертано, стремението да бъдат ударени българо-сръбските отношения, а не да бъдат поправени, не да бъдат изоблечени и у нас и отвъд шовинистите, а да бъдат изоблечени само сърбите като вероломни, както това беше по-късно отразено в един срамен шовинистичен марш, който беше така много популярен през миналата световна война, в който сърбите се наричаха „съюзници-разбойници, коварни, полни и без срам“.

В изготвеното изявление от тези десет души, което трябва да бъде прието и което бива прието от общото събрание на Академията на науките, се казва: „Всичките тези насилия се вършат от сърбите, за да се убие духът на българите, за да не смеят да проявяват вече своето народно съзнание, като са настигани да се наричат сърби“.

Какво представляват тези изявления на един висш научен институт, ако не политика? Къде е, питам аз, отразена свободата и независимостта на научния дух на академията? Обратното. Това е една вредна политика. Това е една противославянска, вражеска политика, която цели не да разбули истината, която цели не да създаде сговор и разбирателство, а която цели да злепостави един славянски народ, която цели да даде повече кредит на една династия пред друга. На коя династия? — на българската, защото тази свободна академия, за която плече ораторът преди малко, беше царска академия и тя служеше не на академията, а служеше на немската агентура, на династията на Кобургите. (Един от мнозинството ръкоплеска)

Един от опозицията: Няма кой да ти ръкоплеска!

Д-р Михаил Геновски (З): А какво прави нашата Академия на науките през управлението на Стамболийски? Тогава тя саботира цялата културна дейност на правителството на Стамболийски. Тя излиза с решение против правописната реформа как единствено по шовинистични съображения. Тя се обявява остро дори и против по едно най-обикновено мероприятие. Когато бива решено тук на този тълд, където се намира Министерството на външните работи, на мястото на Академията на науките да бъде построено едно голямо здание за Министерството на външните работи, Академията на науките вдигна огромен шум против това обикновено мероприятие и превърна този спор в обикновено политическо средство за борба против управлението на Земеделския съюз. Това е тя независимата академия! (Възражения от опозицията)

Но това е една, както подчертах, вредна, противонародна политика. А когато се касае за политика народна и народополезна, тя ще бъде такава, когато дейността на Академията на науките бъде съгласувана с цялата политика, вътрешна и външна, на българския народ, а то значи — на българската държава. (Ръкоплескания от мнозинството) Защото би било неестествено, когато народът е изпратил в Народното събрание своите представители и това Народно събрание упражнява цялата власт в страната, една шепя интелгентни реакционери да тръгнат против волята на целия народ. Не! Ние искаме, народът и държавата да са едно, народът и неговата интелигенция да са едно, народът в управлението да са едно, и затова тази довчерашна царска академия трябва да стане народна и държавна академия. (Ръкоплескания от мнозинството)

Трето. Поднесенят ни законопроект изменя досегашната цел на академията. Всичките тези тясно националистични и шовинистични цели са изхвърлени. Науката няма националност. Науката е търсене на истината въобще. Предмет на научното търсене могат да бъдат, разбира се, всякакви факти на действителността, могат да бъдат и факти от живота на една нация, на един народ.

Никола Петков (ЗНП): Но не е на една партия.

Д-р Михаил Геновски (З): Науката е единна и неделима в целия свят. Затова нашата Академия на науките трябва да се постави в услуга въобще на науката, като обаче на първо място насочи уси-

лътата си към издирване, организиране и подпомагане на нашите научно-творчески сили.

Тук именно пада ударението и на предлагания ни законопроект. Предмет на научното знание може да бъде животът на който да е народ, значи на която и да е националност, но научната методология е обща при изучаване живота на който да е народ и на която и да е парче от земята или на която и да било област на света.

Предлаганият проект поставя и конкретни научно-изследователски задачи, които имат за известен период време пряко и съществено значение за нашия народо-стопански план, което създаване, както беше това подчертано в правителствената декларация, е предстоящо. Академията получава задачата да създаде общо ръководство на целокупната научна дейност на всички научно-изследователски институти в нашата страна. С забележката към чл. 3 на проекта много от природо-научните и земеделско-изследователски опитни и други институти, заедно със сградите и пособията им, се предават към Академията на науките.

Законопроектът предвижда и възможността, много други още институти, които имат научно-изследователски характер, да бъдат евентуално по-късно припадени към академията.

Досега научната работа на академията беше предимно кабинетна, теоретична, схоластическа. Сега според законопроекта тази дейност ще стане истински научна, изследователска, задълбочена и пряко свързана с преките задачи на научното изследване и знание.

Четвърто. Според устава на академията от 1911 г. последната има 45 действителни и до 60 дописни членове. Според закон на Богдан Филев редовните членове стават 48, плюс най-много 20 извънредни членове. В същност правата на редовните и на извънредните членове са почти приравнени.

Според предлагания проект се предвиждат четири вида членове: почетни, редовни, наречени академици, научни дописници и научни сътрудници. Броят на редовните е сведен към 56, а на научните сътрудници най-много до 80.

Тъкова увеличаване на научния състав очевидно се явява напълно оправдано с оглед на новите цели на академията и с оглед на разширените нейни задачи, както аз вече набелязах пред вас.

Законопроектът предвижда пълно демократизиране при избор на нови членове. Когато се оваканти някое място, попълването няма да става тихо-мълком, както е било досега, а законопроектът предвижда това да бъде разгласено, да бъде обявено в пресата и в „Държавния вестник“ и не само членове на академията и не само научни работници, но и разни организации могат да правят предложения за избиране на едно лице за член на академията. Но приемането на така широко и демократично предлаганите кандидати, според проекта, ще става от клоновете и ще се утвърждава от общото събрание на академията.

За разбиранята на Седев и седевици тоя начин на предлагане кандидатури от народните низини може би изглежда като приемане на науката. Ние знаем обаче, че често едно велико откритие може да бъде направено от някой обикновен работник или от някоя проста селянка. Народът ни и науката ни могат да се гордееят повече с такива постижения на науката, отколкото със схоластичните умования на разни вчерашни величия от фашисткото минало. (Ръкоплескания от мнозинството)

Един от опозицията: И с твоите преписвания!

Д-р Михаил Геновски (з): Г-н Седев направи пред нас едно възражение, което се отнася до личния състав. Той казва: „Как е възможно в закона да предвиждате, когато един академик, един член на академията навърши 75 години, да не може да остане повече в академията?“

Един от мнозинството: 65.

Д-р Михаил Геновски (з): 75. — Това е изстина едно четене на текста на законопроекта така, както дяволът чете евангелието, наопъки или както му е угодно. Аз ще си позволя да ви прочета текста, за да видите, как се демагогува, и то когато законопроектът е пред нас и може да се види, какво пише в него. В законопроекта се казва: „Предельната възраст на редовните членове академици е 75 навършени години, след което, по решение на общото събрание, такива редовни членове могат — могат! — да бъдат провъзгласени за почетни членове и получават академична пенсия.“ Законопроектът не предвижда, че той, който навърши 75 години, ще трябва да отиде в архивата. Законопроектът предвижда нещо друго — че когато един академик навърши 75 години, той може да получи една по-висока почетна степен, пак академик, и без нищо да работи, ако той би пожелал това, ще получава и академична пенсия.

Този закон е създаден не да бъдат ограничени творците на научното знание, а да бъдат старините им обезпечени. Ето защо това, което тук е дадено, не може и не бива да бъде разбирано така, както то съществува в закона на държавните служители по отношение предельната възраст на служителите, в смисъл, че като се стигне тази предельна възраст, те трябва да напуснат длъжността. Този принцип не е прокаран тук.

Пето. Това, което извънредно стига чепика на представителите на нашата реакция (Смях в мнозинството и възражения от опозицията), то е член 7 от проекта. Той заслужава да бъде прочетен.

Един от опозицията: Трябва да се срамувате...

Д-р Михаил Геновски (з): Няма защо да се срамувам, защото мене си ме избрали оранжевите народни синове, а вас — фашистите. (Ръкоплескания от мнозинството)

Същият от опозицията: Избрай Ви е Антон Югов.

Д-р Михаил Геновски (з): Чл. 7 казва: „Не могат да бъдат съставители на Българската академия на науките лица, които са проявили или проявяват фашистка и всяка друга противопародна дейност, лишените от правата по чл. 30 от наказателния закон и тези, които със своите неморални действия уронват достойнството на академията.“

Най-напред това се отнася до фашистите. Може ли в това отношение да се сметне, че един човек, който е служил на фашистите, който днес се явява проводник на фашистите, може да остане в академията? Когато долу се чистят малките фашистки остагъци, толкова повече трябва авгиевите обори на нашата наука да бъдат изчистени. (Възгласи „Вярно!“ Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията) Всичките тия представители на нашата реакция (Сочи опозицията) стяга ги и другите чепикът, че самият Митко Седев беше уволнен като представител на фашистите, като враг на Отечествения фронт. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Един от опозицията: Това не е вярно.

Кочо Бонев (зНП): Ти си фашист. (Смях)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (з): Възрките между наука и политика трябва да станат най-тесни. (Възражения от опозицията)

Ние тук създаваме един закон — това е политика. Но може ли при стария закон, при днешните усложнени обществени отношения, да съществува в спокойно да работи един институт? Очевидно не може. Ние ще вършим нашата работа тук толкова по-сполучливо, колкото по-добре познаваме самата действителност и колкото повече обезпечаваме възможността, щото науката и практиката да бъдат неразкъсваеми, да бъдат двете страни на едно цяло. Научното знание трябва да се въпрегне не в противочовешки цели, а в услуга на народа за неговото благополучие. И тоя законопроект, с тези небелязани цели, насочва академията в тези релси.

За това земеделската парламентарна група заявява, че тя с гордост ще гласува тоя законопроект. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Аз ви обещах, на тези закачки, които отправяте, да ви отговоря. Би трябвало наистина с тези неща ние да се позанимаем. И аз съм много доволен, че вие предврително предизвиквате, за да мога да ви отговоря.

Аз съм написал това, което ще ви отговоря, но предпочитам така да ви гледам в очите и да ви отговоря. (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Един от опозицията: Защо напуснахте поста си като секретар?

Д-р Михаил Геновски (з): Днес съм поел една по-важна длъжност и аз искам тъкмо това да сторя — да ви кажа кое в този момент се явява по-важно. Като организационен секретар моята длъжност беше, да речем, някое настоятелство тям, което е избрано, да го утвърдим и като видим, че шавне към нашия мамин Кольо, да му теглим калема. Това беше моята задача. А днес, и по мое желание, аз съм натоварен с много по-важна работа. И аз искам сега тук пред вас да я подчертая. (Възражения от опозицията) Аз, драги доверчиви другари, и настоящи опозиционери, ще кажа неща, които имат значение за мнозина от вас. (Силни възражения от опозицията) И аз бих молил да се опитате да чуете тия неща, които ще ви кажа. Всички вие сте свикнали да ругаете. Аз бих казал да не ругаете. Аз бих искал да чуете нещата, които ще ви кажа. (Възражения от опозицията)

Серги Златанов (зНП): Вие сте се съветвали с Лулчев.

Д-р Михаил Геновски (з): Никога с Лулчев не съм се съвещавал, обаче много имам от вас, които са се съвещавали. Има други въпроси по-важни. Не е важен въпросът, кой кого може да ругае. Наистина лесно може да се ругае. Аз обаче смятам, че е по-важното да ви кажа кое къде е.

Когато тук нашите оратори от Земеделската парламентарна група вземат думата и кажат: „... парламентарната група на Българския земеделски народен съюз...“ от вас (Сочи опозицията) въстават: „Секция на работническата партия!“ (Възражения от опозицията)

Един от опозицията: Такз е. И нещо друго — метилвата секция! (Ръкоплескания от опозицията)

Д-р Михаил Геновски (з): Чакайте, сега най-интересния въпрос ще поставя. Ще ви кажа най-интересни неща. Малко търпение имайте.

Министър-председател Георги Димитров: Той е интересен въпрос, но няма нищо общо с закона за Академията на науките. (Силни ръкоплескания от опозицията и възгласи „Браво!“)

Д-р Михаил Геновски (з): Аз искам да им кажа нещо, което е във връзка с знанието. (Към опозицията) Между вас и между нас има нещо, което е непреодолимо. Това не са ругатните, това не са личните настроения, това не е опортюнизмът, че един човек може да се нагажда. Това, което ни разделя, то е идеологията. Вие търсите в живота и дейността на Александър Стамболийски грешките от земеделското управление, за да претърпите тези грешки от земеделското управление във вашата база. А ние искаме да очистим Александър Стамболийски от неговите грешки. (Въз-

ражения от опозицията, искаме, Александър Стамболийски да бъде издигнат на висота; искаме, Александър Стамболийски да влезе в историята, очистен от тия грешки! (Ръкоплескания от мнозинството)

Вие издигате лозунги (Възражения от опозицията), които са вражески. По време на изборите вие наистина повдигахте въпрос за собствеността. Вие се занимавахте с въпросите за собствеността по начин, по който се занимаваха враговете на Александър Стамболийски. Вие издигнахте лозунга за неприкосновеност на частната собственост.

Никола Петков (ЗНП): Георги Димитров го издигна сам.

Д-р Михаил Геновски (З): Около това, около собствеността, вие навивахте вашата агитация. А същия тоя лозунг реакцията в България го издигаше в 1921 г., когато Александър Стамболийски създаде закона за трудовата поземлена собственост. (Ръкоплескания от мнозинството) Вие издигате лозунга за една поправка само на Търновската конституция. И вие имате смелостта да поставите в устата си името на Александър Стамболийски! Ето ви една светиня, едно „Земеделско знаме“, което е крило! (Показва един вестник, Възражения от опозицията) Това „Знаме“ носи дата 27 април 1923 г., пет дни след като Александър Стамболийски спечели с огромно мнозинство изборите! И дава изявления в „Земеделско знаме“, като казва, ... (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): ... че първата работа на новото Народно събрание ще бъде да се избере една комисия, която да изработи един проект за нова конституция. И продължава: „И налявам се, че илната година ще можем да създадем една напълно нова конституция, която да прави чест на българския народ, на новата България.“ (Ръкоплескания от мнозинството)

Тези и такива неща нас ни разделят и затова между нас и между вас има голяма разлика. Вие ще платите за стъпки, а ние ще вървим напред. (Възражения от опозицията) Александър Стамболийски в своята книга „Политически партии и съюзни организации“ казва: „Сега има политически партии“ и ги изброява. „Но ще дойде, казва, време, когато старите партии ще умрат. Тогава, казва, на тяхно място ще изникнат нови организации — това ще бъдат организации на трудовия народ, и тоя народ ще поеме управлението.“ И Александър Стамболийски продължава дословно: „В какви комбинации трудовият народ ще вземе управлението е работа, която е още рано да чертаем. Важното е, че това е бъдещата форма на управление.“

И днес Земеделският съюз се явява последовател в туй отношение на Александър Стамболийски. (Ръкоплескания от мнозинството) Днес ние следваме тоя завет. (Възражения от опозицията)

Един от опозицията: Имате два апартамента.

Д-р Михаил Геновски (З): Никога не съм имал два апартамента. Това са ваши измислици, ваши лъжи, защото самите вие сте лъжци. (Силни възражения от опозицията) Аз след 9 юни съм лежал много пъти в затвора, много пъти съм бил интерниран, но кажете ми, колко дена е лежал в затвора този стамболийски! (Сочи Никола Петков)

Другари! Искам друго да подчертая. Тук се прави един опит да бъде насочено земеделското движение към реакцията, но тук се действа по пътя на едно двуличие и много от вас чувствуват вече това двуличие. (Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Михаил Геновски (З): Между нас има и такива хора, които нямат куража да подрият устоите на този господин. (Сочи Никола Петков) Но вижда се вече, как онези, които разбират колко е пъклена двуличната роля на Никола Петков, как те вече подават своите рога, те са против него. И не е далеко моментът, когато Никола Петков ще бъде поддържан само от фашистите и реакционерите в България. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Никола Петков (ЗНП): Ще кажа кой си ти.

Д-р Михаил Геновски (З): Аз ще имам случая друг път наново на всички тия неща да ви отговоря. Аз ще имам случай друг път да прочета тия писма на Никола Петков, за да се види, колко Никола Петков е паднал низко в своето съзнание, до каква степен Никола Петков е изразител само на българската реакция. (Ръкоплескания от мнозинството и възгласи „Вярно!“) А земеделският съюз е там. (Сочи мнозинството) Има един единствен земеделски съюз, и той е в редовете на Отечествения фронт. (Ръкоплескания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител Тодор Павлов.

Тодор Павлов (К): (Посрещнат при навлизането му на трибуната с продължителни ръкоплескания. Всички министри, бюрата и народните представители от мнозинството стават прави) Г-жи и г-да народни представители! Законопроектът, който предстои да бъде обсъден и приет от Великото народно събрание, и който цели една съществена реорганизация на досегашната Академия на науките и на изкуствата, е една инициатива на отечественофронтовското правителство, колкото навременна, толкова и важна, бих казал историческа.

За да се разберат правилно дълбоките основания за внасянето на настоящия законопроект, ще си позволя, преди всичко да проследя, микар в най-общи черти, историята на най-висшето научно учреждение у нас — Българската академия на науките и изкуствата.

Оставам настрана далечната предистория на Академията на науките, като например опита на някои одески българи през 1854 г., както и ония на някои български възрожденци от 1858 г. в Цариград, за основаване на научно дружество и научен орган „Български книжици“. Условието тогава още не бяха наредели за успеха на подобна инициатива и тя можа да се осъществи едва на 26 септември 1869 г. в румънския град Браила, гдето се прие уставът и се тури основата на „Българското книжовно дружество“, което почна и свое научно „Периодическо списание“, от което в продължение на шест години излязоха всичко дванадесет книжки. Както е известно, главни научни работници на „Българското книжовно дружество“ бяха Марин Дринов, Васил Друмев, Васил Д. Стоянов и др., а в списанието са вземали участие също така и Константин Иречек, Иван Вазов и др.

Задачите, които това научно дружество си бе поставило за разрешение, са формулирани от самите му основатели още в първата книжка на списанието и могат да бъдат изразени с една дума като опит за научно разработване на някои основни въпроси на нашата народна история, на нашето езикознание, resp. на изработването на нова опростена азбука и научна граматика на български език, на нашата литературна критика, на нашата народна литература и т. н.

Интересно е, че основателите на „Българското книжовно дружество“ още от самото му основаване са живели с мисълта, че един ден то би могло и би трябвало да се превърне в Българска академия на науките. Така например, още в първата книжка на Периодическото списание, издадена в Браила през 1870 г., в обръщението към читателите се казва следното: „Ние можем да очакваме, щото не подир много време дружеството да се преобърне в действителна българска академия на науките и да стане един от най-великолепните всенародни храмове на българската наука.“

Не по-малко интересно е обаче, че както на задачите, така и на работата на дружеството, някои тогавашни революционни дейци и писатели не гледат така възторжено, както по-късно ние бяхме свикнали да гледаме на работата и на достиженията на дружеството и особено на историческите, филологическите, литературно-критическите и поетическите произведения на Марин Дринов, на Нешо Бончев, на Вазов и др. Ботев напр. в редица свои статии, а също и стихотворения, се беше изказал рязко отрицателно за общия характер на дружеството и за неговото списание. Който е чел Ботевия фейлетон „Знаете ли кои сме ние?“ и който си спомня стихотворението му „Защо не съм?“ ще се досети, какво имам пред вид в случая. Няма никакво съмнение, че в тези си изказвания Ботев навремето си плати голям данък на тогавашните остри политически борби и полемики между двете крила или течения в нашата емиграция. И ако въпреки рязко-отрицателния отзив на Ботева за поезията на Вазов, никой от нас днес не се осмелява да отрече или да подцени огромното полувековно литературно дело на патриарха на българската литература, не е трудно да се разбере, че ние също така не можем да се съгласим изцяло и безусловно с разко-отрицателния отзив на Ботева за Браилското книжовно дружество и за списанието му. Няма и не може да има никакво съмнение, че това дружество и списанието му изиграха в историята на нашия народ определена положителна роля и не случайно по-късно, след освобождението на България, с закона от януари и февруари 1911 г., влязъл в сила от 6 март същата година, дружеството бе преименувано в Българска академия на науките. Същевременно обаче би било друга крайност да се отрече напълно всеки смисъл и значение на Ботевата критика, която действително имаше известни основания да бъде недоволна от характера и работата на дружеството и списанието. Въпросът е там, че сам Ботев никога не е помислял дори да отрича значението на просетата за революционното национално дело. Ботев и другарите му обаче бяха решителни противници на онай просветителна тактика в националното революционно движение, която се свеждаше по същество до пълното отричане на истински революционните методи на борба за политическото освобождение на България и която тактика доведе напр. уредника на периодическото списание Васил Д. Стоянов до решителен конфликт с Георги Раковски — конфликт, който се изрази, от една страна, в факта, че когато Стоянов е бил в Бялград, получил от виенските българи телеграма, която, според проф. Б. Цонев, паднала в ръцете на Раковски и в която имало думите „Екзекутирайте Раковски!“ Разбира се, Раковски е реагирал така, както е трябвало, срещу „просветителя“ Стоянов. А всичко това е било известно на Ботев, както са му били известни и връзките на браилци с Никола Цонев и въобще с букурешките и браилски „нотабилни“, срещу които нашите революционери, както и срещу екзархийските бюрократи и опортюнисти, водеха принципиална и безпощадна политическа борба. Поради това именно Ботев не харесваше преди всичко чисто книжовния характер на Браилското дружество и просветно-еволюционния и опортюнистически дух на работите, публикувани в неговото периодическо списание, без, от само себе си се разбира, тъй да означава, че Ботев и другарите му не са схващали научното значение например на историческите и езикови работи на Марин Дринов.

Този основен характер на Браилското научно дружество се запази и след освобождението на България, когато то бе преименувано в „Българска академия на науките“. Ето, например, как е формулирана целта на академията в чл. 2 от поменията по-горе закон: „Академията има за цел да развива и разпространява науките и изкуствата, особено с оглед към българите и българските земи, българския език и българската книжнина. За тая цел академията:

а) извършва и поддържа самостоятелни издирвания в областта на науката и изкуствата и б) обнародва и предизвиква научни, книжовни и художествени трудове".

Свършено ясно е, че според закона нашата академия си остава едно чисто книжовно дружество, което може да се види и от всички 41 члена на закона и особено, да речем, от чл. 33, който гласи: „Научните и художествените институти и сбирки на академията са: 1) библиотека, 2) сбирка от ръкописи и старопечатни издания, 3) сбирка от художествени старини, 4) сбирка от живописни и скулптурни образи на заслужили българи“.

Макар тогавашните научни и политически дейци да се оправдаваха в случая, че тоя характер и тия цели са били такива и на всички други академии в света, свършено ясно е, че това не унищожава големия факт, че според закона, и според фактичката си дейност новооснованата наша академия на науките още отначало си се роди и оформи като едно чисто книжовно дружество и като такова тя просъществува общо взето чак до 9 септември 1944 г.

В 1940 г. с един нов закон характерът и целите на Академията на науките като че ли бяха изменени — казвам „като че ли“. В същност, както ще видим и след малко, когато ще направя, член по член, съпоставяне на формулираните цели и средства в досегашния закон — от 18 април 1940 г., обнародван на 25 април 1940 г. — с целите и средствата, формулирани в предлагания тук сега законопроект за Българската академия на науките, нашата Академия на науките си остава в основата си все пак едно типично книжовно дружество и като такова, повтарям, я заваря и 9 септември 1944 г.

Значи ли всичко това, че, първо, взета с тоя свой характер и задачи нашата Академия на науките и изкуствата не е била изразител и осъществител на определени национални и културни нужди и задачи на времето си и, второ, че като такова тя въобще не е отбелязала в своето дълго съществуване определени научни достижения в разните области на нашата научна и общокултурна мисъл? Ако това действително би било така, ние след 9 септември би трябвало чисто и просто да разтурим старата Академия на науките и изкуствата, да разгоним всички нейни членове и сътрудници и да се заемем с изграждането на една свършено нова, със свършено нов характер и задачи, а оттук и със свършено нов организационен строеж Българска академия на науките.

Известно е обаче, че ние не направихме това. А не го направихме не само, както някои си мислят, по чисто „тактически“ съображения. Не го направихме преди всичко поради това, че ние нито сме отказвали, нито отказваме, че даже и такава, каквато бе по старите закони и с фактичката си дейност, нашата Българска академия на науките и изкуствата, все пак тя имаше в някои отношения не малки достижения и че все пак тя имаше в редовете на своите академични имена, които са такива на действително значители, бих казал, даже крупни научни работници и творци (Ръкопеския от опозицията), с които нашият народ с право се гордее (Ръкопеския от всички страни), както би се гордял и всеки друг славянски народ.

Тук именно аз съм длъжен да кажа, че от разговорите си с известни съветски и други академици за някои наши научни и академични работници съм останал с впечатление, че както последните, така и нашата Българска академия на науките и изкуствата, заслужено са се ползували с известно внимание и уважение. Няма да изброявам тук имената на подобни наши заслужили академици — научни работници или хора на литературата и изкуството. Достатъчно е да спомена само имената, например, на Марин Дринов, Константин Иречек, Георги Златарски, Васил Златарски, Иван Шишманов, Боян Пенев, Цонев, Кръстю Кръстев, д-р Петър Берон, д-р Стефан Данаджиев, Атанас Иширков и др. От големите наши писатели трябва да спомена преди всичко Иван Вазов (Ръкопеския от опозицията), Петко Рачо Славейков, Константин Величков, Стоян Михайловски, Тодор Г. Влайков. Това бяха научни и литературни работници и творци, които, въпреки очертавания по-горе характер и задачи на Българската академия на науките и изкуствата и въпреки, общо взето, реакционно отношение на нашия монархизъм и на нашите буржоазно-реакционни и фашистки правителства към истински народната наука и култура, по свой начин, със собствени сили и по свои лични планове и разбираня дадоха на нашата българска наука и култура редица ценни трудове, които ще останат дълго време по-ложително наследство в фонд на нашата културна народна съкровищница. Не е възможно да изброявам тук подробно техните и на други починали или живи академици трудове и достижения. (Оживление сред опозицията) Позволете да чета като академик.

Всеки, който е имал случай да се порови по-сериозно да разучи публикуваните материали в постоянните издания на академията, а именно: в нейния „Летопис“, и „Списание на Българската академия на науките и изкуствата“, в сборниците на Българската академия на науките и изкуствата, в сборниците за народни умотворения и народопис, в „Български писмени паметници“ и в „Български художествени паметници“, също и всеки, който е имал случай да понасяне в нейната библиотека и в нейните сбирки от ръкописи и старопечатни издания от художествени паметници, от народописни материали и от живописни и скулптурни образи на заслужили българи или заслужили на България лица, както най-сетне всеки, който е имал случай да се запознае с някои отделни издания на Българската академия на науките и изкуствата, ще се съгласи, че би било чисто и просто несериозно отношение към въпроса да се отрича всяко достижение и всяка заслуга на досегашната наша Академия на науките и изкуствата. (Ръкопеския от опозицията) Напразно ръкопеските. (Смях в сред многобройните трудове в областта на геологията и петрографията,

както и геологичната карта на България от Георги Златарски, оня на Атанас Иширков — основателят на географското дружество на научната география в България; на Иван Крумов — многобройни научни изследвания върху флората на България; на Георги Вончев — основателят на минно-петрографските проучвания в България; на Стефан Петков — многобройни изследвания върху флората на България и много още други.

Не случайно поради всичко това министърът на пародното просвещение д-р Минчо Нейчев в своите мотиви към законопроекта за Българската академия на науките е отбелязал и подчертал на уводно място следното: „Обективно преценена и в зависимост от конкретна историческа обстановка, дейността на досегашната Българска академия на науките и изкуствата е допринесла не малко за развитието на науката и изкуствата в България, като особено значима са приносили в областта на българската история и етнография, език, фолклор и други науки, чрез които чуждият свят е имал възможността да опознае по-отблизо българския народ, да разбере особеностите му и да си обясни някои негови ценни преимущества, а така също и някои недостатъци“.

Известно е, че новооснованата трета по ред българска държава, която беше не социалистическа и не карлофронтовска, а монархическо-буржоазно-конституционна, през първо време особено нуждала от съответни чиновнически, управленчески и културни кадри, а не си постави и не можеше да си постави такива задачи, каквито, например ние днес, след 9 септември, поставяме и сме длъжни да поставим както на самата Академия на науките, така и на университетите и на всички образователни и общокултурни учреждения у нас. В това именно отношение Българската академия на науките и изкуствата, заедно с нашия Университет, отбеляза, безспорно, известни достижения, които бяха и ще си останат нейни безспорни активи.

Същевременно обаче, ние сме длъжни веднага да отбележим и подчертаем, както прави това и сам съставителят на просъщението в своите мотиви към законопроекта, че, без съмнение, в известни периоди на своето развитие и особено през периода на втората световна война една част от членовете на нашата академия съзнателно се поставиха със своите научни трудове и обществената дейност в услуга на неприятелите на българския народ и служеха не на неговите, а на чужди интереси“.

Нека се спрем с няколко думи именно върху тоя интересен и важен въпрос.

Преди всичко, ако подложим на критичен анализ произведенията например на проф. Милетич — тук пред малко Михаил Геновски говорих за прочутите решения на Академическия съвет — и на други наши академици, ясно ще се убедим, че някои академици в своите исторически, фолклорни, езиковедски и други работи съзнателно и в пълно съгласие с общата политика на своите „вишайши покровители“ т. е. българските реакционни фашистки режими са провеждали с съответната научна форма великобългарски шовинизъм, който, според изказванията на Георги Димитров, е една от идеологическите причини за редица национални катастрофи и бедствия, които нашият народ преживя от няколко десетилетия насам, като от последната най-страхотна катастрофа бе избавен само чрез победоносното деветосептемврийско народно антифашистко съпротивление, което, здраво опряно на победите на великата Червена армия на нашия двоен освободител (БФРР — Ръкопеския и Умисливият), разгроми монархо-фашистката диктатура и постави основите на сегашна нова, отечественофронтовска народно-республичанска и истински демократическа и прогресивна културна България.

Някои академици тук например, Александър Цяков и други в своите работи — научни или публицистични — провеждаха старателно и съзнателно фашистки или полуфашистки теории, като при това се опитваха да ги реализират в самата си държавна практика, която, както това днес на всички ни стана напълно ясно, се оказа предателска, антибългарска и антиславянска практика. И ето — а това е особено важно за нас всички — тая именно предателска, антибългарска и антиславянска обществена практика на цанковци и компани не беше само случайно, а бяха да бъде реализирана само благодарение на обстоятелството, че нашата Академия на науките и изкуствата остана до 9 септември именно елин, общо взето, книжовен институт и, поради самия тоя свой характер, а също така и поради все по-усилящото си състрашение с държавния ръководен апарат и с великобългарската държавна политика, тя — това е един исторически неотрицаем факт — не се включи в епическите борби на българския народ срещу великобългарската и катастрофална политика на монархизма, на реакционните режими и особено на фашистките режими от последните години.

Всъсем не е случаен фактът, че именно академикът, който имаше като свой „върховен покровител Негово Величество царя на българите“, който стана и неин почетен член, излъчен от своята среда най-големи фашисти, главоуноси и народни предатели, каквито бяха Цяков и Филев, осъдени след 9 септември на смърт от Народния съд. Най-сетне дори и да допуснем, че академията не е имала възможност да осуети дейността на тези господа, все пак остава фактът, че, първо, академията до 9 септември не даде последователни подкрепа на народни демократически дейци — не казвам герои — и второ, остана на лице фактът, че даже и след 9 септември, бих казал, чакло след 9 септември, та дори и до днес днешен, наши академици не само не взеха сами нужната инициатива за решителна чистка на фашистките елементи из своята среда, но нещо повече, те, в една или друга форма и степен, провеждаха и все още някои от тях провеждат линия, която е или зле прикрито защита, или пък явно примиренско отношение към въпросните фашистки елементи от Българската академия на науките.

Така например аз имам тук на ръка критиката, която упрежителният съвет на Академията на науките прави в едно свое изложение на разглеждания от нас законопроект. Между другото, като се опира на чл. 7, в който се казва, че не могат да членуват в академията

лица, които са проявили и проявяват фашистка и всякаква друга противонародна дейност, нашите уважаеми академици пишат, че това положение в закона „не може да не дава основание за сериозни грижи“. А след това четем: „Понятието „фашизъм“ и „фашизиран“ са все още еластични. Особено думите „всякаква друга противонародна дейност“ отварят вратите на една голяма необезпеченост на академичните. Ето защо, като се има пред вид, че понятието „противонародна дейност“ обхваща и фашистката, управителният съвет предлага да се даде на този член следния вид: „Не могат да бъдат в личния състав на академията лица с доказана груба противонародна дейност и лишението от граждански и политически права“. Както и да се чете и тълкува, това е явна политическа грешка, или пък, най-малкото, безспорна политическа наивност и, при последна сметка, потвърждава казаното преди малко, а именно, че мнозинна от нашите академици не само не са били никога последователни борци срещу фашизма и монархо-фашистката диктатура, която причини толкова страховити катастрофи на нашата страна, но нещо повече, били са и се проявяват дори и до днес, най-малкото, като примиреници по отношение на фашизма и на неговите остатъци у нас.

Кой от нас не знае многократните изказвания на нашия уважаван учител и вожд, основателя на Отечествени фронт и всеобщо-уважаемия наш сегашен министър-председател Георги Димитров, че борбата срещу фашистките остатъци е първостепенна държавна и национална, а следователно и културна задача и че всяко отричане или подценяване на тази борба означава политически, ни повече, ни по-малко, заемане позиция в полза на фашистките остатъци и на всяка реакция у нас против Отечествения фронт, против Народната република България и против българския народ изобщо и правилно разбраните негови културни и всеобщни нужди и задачи?

Само това е достатъчно, за да се убедим, че и до ден днешен в българската Академия на науките и изкуствата не всичко е благополучно и че, ако и доколкото у нас след 9 септември се поставя въпросът за очистиането на Академията от някои фашистки и други реакционни елементи, както в областта на обществено-практическата, така и в тая на теоретическата дейност, това не беше проява нито на някакво си диктаторско намерение, нито още по-малко на някаква желание да се отрече изобщо дългогодишното културно дело на най-висшето ни научно учреждение.

В изложението на управителния съвет на Академията на науките и изкуствата има безспорно и някои съображения и предложения, които биха могли да се имат пред вид при обсъждането на законопроекта в парламентарната просветна комисия преди внасянето му за окончателно гласуване на второ четене. Така например би могло действително да се обсъди въпросът, нужно ли е изобщо да се поставя пределна възраст за членуването на академиците в нашата академия. Този въпрос във всички почти академии в света, в това число и в Съветската академия, е решен в смисъл, че възрастта не отнема правото на носене званieto „академик“, шом то веднаж правилно е получено и шом даденият академик с цялата своя научна и обществена дейност е оправдал това свое звание. Разните съображения от морален, материално-битов и пр. характер не са в случая най-същественото, но и те безспорно би трябвало да се имат пред вид, особено пък в страни като нашата, где то е обикновено явление, хора с голяма научна и обществена дейност да изпадат на старини в невъобразимо тежко материално положение. Уверен съм, че нашата парламентарна комисия по просветата ще обсъди сериозно и всеотдашно този въпрос, особено пък като се има пред вид, че четирма-петимата наши академици, достигнали и надминали 75-та си годишна възраст, са по общо признание, едни от най-добрите наши академици, известни дотам и зад пределите на нашата страна. (Ръкопляскания от мнозинството)

Не се съмнявам също така, че на нашата парламентарна комисия по просветата ще се наложи да разгледа отново и въпроса за видовете членове на академията.

Ще си позволя да кажа именно тук, че както по първия въпрос, така и по втория сам министър-председателят Георги Димитров преди известно време, и то още преди управителният съвет на академията да беше излязъл със своето изложение, изкара редица съображения в този смисъл, т. е., първо, че омиз пункт от законопроекта, в който се третира въпросът за пределната възраст на нашите академици, би трябвало изцяло да отпадне от законопроекта, а що се касае за видовете академици, целесъобразно би било, като се вземе пред вид практиката на всички академии в света, в нашата академия също да имаме, освен почетни членове, първо, редовни академици или действителни членове на академията и, второ, членове-кореспонденти, вътрешни и външни, каквито има например в Съветската и други академии на науките и на които в досегашната наша академия съответствуват така наречените извънредни академици.

С други думи, според новия закон, би трябвало заварените извънредни академици да получат званието и правата на членове-кореспонденти на нашата академия, а доколкото досега — освен извънредни академици — е имало у нас, и само у нас, дописни членове, последните могат даже на общо основание или по законния ред да получат звание „членове-кореспонденти“, или пък да останат научни сътрудници на академията в столицата или в провинцията. Доколкото в законопроекта се говори за научните сътрудници, като под такива се разбират досегашните извънредни академици, или съответно членове-кореспонденти, някои членове и алиеи в законопроекта би било целесъобразно да се заменят и отредектират по такъв начин, че терминът „научен сътрудник“, младши и старши, да толучи точно онова съдържание, което той фактически има във всички, без изключение, световни академии на науките. Научни сътрудници са и могат да бъдат например всички научни работници, които се назначават от академическите компетентни органи и вършат известна творческа или спомогателна работа в разните институти на академията. Във всички академии в света научните сътрудници, младши или старши, вземат активно и отговорно участие в често

научната творческа работа на институтите на академията, но те нито са, нито би било правилно да се смятат за членове на академията. Членовете на академията, повтарям, могат и трябва да бъдат: а) почетни, б) редовни или действителни, както обикновено се наричат във всички почти академии, и в) членове-кореспонденти.

Сметам, че изразявам разбиранията по този въпрос не само на парламентарната група на Българската работническа партия — комунисти, но и на цялото народно представителство на Великото народно събрание и че следователно този въпрос в парламентарната комисия ще получи очертаното накратко тук свое решение, което е и най-правилното.

Също така чл. 15 от законопроекта, в който се говори за временен устав, по който да се ръководи академията шест месеца след влизането в сила на настоящия закон, може и трябва да бъде обсъден най-сериозно и всеотдашно в парламентарната комисия. Както и да се погледне на този въпрос, най-правилно би било, след влизането в сила на настоящия закон, когато и ще почне действителната и всеотдашна реорганизация на Академията на науките, самата Академия на науките да си изработи свой нов устав в духа на постановленията на настоящия закон, като, разбира се, се вземат пред вид и някои положения от стария устав, които фактически не противоречат на настоящия закон и са се оказали полезни за съществуването и работата на нашата академия.

Всички тези предложения, както и всички изобщо изрично изказани, смислени и конкретни предложения, безразлично от какви среди — парламентарни или непарламентарни — биха изхождали те, нашата парламентарна комисия, уверен съм в това, ще ги вземе пред вид, ще ги обсъди всеотдашно и евентуално ще включи в окончателния текст на закона.

Но както видяхме преди малко, наред с редица подобни рационални разрешения и предложения, в изложението на управителния съвет на академията се съдържат и неща, които нямат подобен характер, както бе случаят с въпроса за „еластичността“ на термините „фашист“ и „фашизиран“. Същото може да се каже и за онази част от изложението на управителния съвет на академията, в която се говори за върховния надзор на Министерския съвет, упражняван, според законопроекта, върху дейността на Академията на науките. Ако е дума за самия термин „надзор“, което може да буди спомени за някогашния фашистко-полицейски надзор над нашите научни учреждения и над нашия печат, нищо по-просто и по-естествено от това, този термин да бъде заменен с друг по-подходящ, според както намери за целесъобразно парламентарната комисия, например било с термина „отношения на подведомственост на академията спрямо Министерския съвет“, или пък термин „Върховно ръководство от страна на Министерския съвет“ и т. д. Дейността, научна и обществена, на академията. А в устав на Съветската академия не пише нито надзор, нито друго, а пише много просто: „Академията всяка година се отчита пред Върховното правителство за своята годишна дейност. Върховното правителство одобрява плана на академията, следи за неговото изпълнение“ и пр. и пр.

По-важно е, според мене, друго. В самото изложение на управителния съвет на академията се казва, че всички издания на академията минавали през нейните клонове, а там било изключено допускането на каквито и да било публикации, които биха могли да се облъскат с общите тенденции на нашия Министерски съвет. Туй, което преди малко говори Михаил Геновски, доказва, че не е така изключено. А от току-що казаното по въпроса за „еластичността“ на термините „фашист“ и „фашизиран“ е съвършено ясно, че тая възможност съвсем не е изключена и до ден днешен, до тази дата, на която аз говоря това. Това не значи, разбира се, че Министерският съвет ще седне сам да пише и да редактира подобни изложения на Академията на науките и още по-малко да се бърка в нейната чисто научно-творческа и друга специфична работа. Но всички ние трябва да се съгласим, че все пак подобни схващания, когато намират място в официалните изложения на Академията на науките, не могат да не обръщат вниманието на Министерския съвет. Не може, недопустимо, нашите академици все още да живеят с мисълта, че понятията „фашист“ и „фашизиран“ били „еластични понятия“, т. е., казано просто и ясно, че остатъци от фашизма у нас не съществуват, че борбата срещу фашизма и неговите остатъци, особено в областта на идеологията, е вече окончателно завършена и т. н.

Друг е въпросът как трябва да се формулира в закона, кой попада под ударите му като фашист и как конкретно би могло да се оточи съответният член от закона, за да няма никакво съмнение и за да бъдем ние, тъй да се каже, облекчени в прещенката при приложението на закона. Това е въпрос на редакция, това е въпрос на конкретно обсъждане, това ще стане. Обаче мисълта на уважението наши академици е малко по-друга и съвършено ясна, и тя е изразена в техните изказвания, и устни, и писмени по един път: няма фашисти у нас, няма опасност от никакви остатъци на фашизма, следователно какво ще приказваме за тях.

Васил Мавриков (к): Те не са ги виждали и не са ги изпитали върху себе си.

Тодор Павлов (к): На пръв поглед авторите на изложението са правни, както казах, доколкото въпросът се касае до самия термин, до самата дума „надзор“, комисията спокойно и леко ще може да го репи. Работата обаче не е така проста, както се е сторила, видя се, на авторите на въпросното изложение. В същност стига то да се прочете по-внимателно, като се вземат пред вид и някои други изказвания на някои от нашите академици по разни поводи, въпросът се касае не до така наречения „надзор“, а до така наречената „автономия на академията“. От изказванията на един от преждеговорившите от страна на опозицията съвършено ясно се вижда, че въпросът се касае за независимостта на академията, за свободата на академията, и при това — за абсолютната свобода

на академията, за абсолютната независимост на академията, за абсолютната автономност на академията. С други думи, цялата работа се състои в това, че уважаният управителен съвет на академията е засегнал в случая проблема за така наречената автономия на академията, и той — по всичко личи от изложението му — е дълбоко убеден, че така наречената автономия на академията се поставя в опасност от чл. I, пък изобщо от целия законопроект, който опозицията тук изцяло отрича. И ето по този въпрос именно ние трябва най-сетне да се разберем.

У нас станаха и стават исторически събития, основният смисъл на които е, между другото, че както Академията на науките, така и нашите университети крайно време е да станат най-сетне истински народни, истински демократични и в пълния смисъл на думата прогресивни учреждения. Нашата нова държава е станала и все повече става истински народна, истински демократична и във всяко отношение прогресивна държава. Много естествено е, че нашата нова народна и прогресивна държава не може да не се интересува от работата на народните училища, университетите и академията. Тя — новата наша държава, има отношение към тях, което коренно се различава от отношението на бившата монархо-фашистка държава. Тя не може да не се интересува от общия план на работата на академията, доколко например и как той е органично свързан с целокупния държавен, възстановителен и строителен план. Тя не може също да се откаже от върховното си право да следи и контролира как този план на академията се изпълнява, защо, в какви отношения и доколко се недоизпълнява и т. н.

И тук именно смятам за свой дълг да кажа и подчертая, че по никакъв начин, с никакви средства и с никакви софизми никой не би могъл да убеди новата народна държава да се откаже от тези свои исторически, завоювани с всенародни усилия и с небивали жертви, права. (Ръкоплескания от мнозинството) Всички и всякакви глупости в това отношение ще бъдат напразни, а могат, разбира се, да се окажат в определени случаи и печални за всеки, който би предпочел да живее с тях.

Във връзка с това трябва да кажа именно тук и следното. Ако така наречената автономия на академията и на Университета би могла в миналото да играе роля на позиция или крепост за обстрелване позициите или крепостите на тогавашните антинародни, антидемократически и антипрогресивни институти и фактори, днес ние се намираме в следното положение. Едно от двете: или така наречената автономия на академията се препоръчва и защитава с цел да послужи в нечии ръце като позиция или крепост за обстрелване — идеологическо, разбира се — на днешната народна демократическа и прогресивна власт, или пък, второ, Академията на науките и изкуствата желае искрено да се преустрои в духа на новото време и да бъде в пълна хармония с задачите, плановете и тактиката на новата народна демократическа и прогресивна власт и в такъв случай върховното ръководство на Министерския съвет ни най-малко, в никаква форма и степен не може да означава каквото и да било унищожаване или пакърпяване истински свободното и истински родно-демократично и прогресивно научно творчество на нашите академици.

Никъде в законопроекта, а също и в мотивите не се даже споменава думата „автономия“ на академията. Г-да академиците, както и много от нашите университетски професори, които така жалостно оплакват тази нещастна автономия, която, между другото казано, никога не е съществувала в миналото под „височайшето“ покровителство на „любимите народни царе“, не могат да разберат, пък и не желаят, по всичко личи, да разберат, че това, което новата Академия на науките получава днес от новото народно правителство, стократно и хилядократно надвишава всички и всякакви автономии на академията и нашите университети. (Ръкоплескания от мнозинството)

Всеме е, нашите академици да разберат, че върху тяхната творческа научна работа и върху вътрешните чисто административни работи на академията никой няма намерение да посяга. Те обаче трябва да разберат също така, че вече безвъзвратно е минало времето, когато академията можеше да бъде само един книжен научен институт и когато под формата на „чистата академическа наука“ можеше да се провеждат от някои академици и професори великобългарски и фашистко-расистки теории и теории и да се излъчват из средите на академиците, да се подкрепят или, най-малко, примиренчески да се толерират престъпници и народни палачи и изменници от типа на Александър Цанков, Богдан Филев и компания. Крайно време е, тъкмо хората на най-висшата научна мисъл у нас да разберат великаж завинаги, в противоположност например на нашата опозиция, че свобода въобще, абсолютна, безотносителна свобода, безотговорна, метафизическа свобода нито е имало, нито има, нито ще има, когато и да било и където и да било. (Ръкоплескания от мнозинството) Те трябва най-сетне да разберат, че свобода за фашистки прояви у нас, или за защита и за толериране на фашистките остатъци у нас, или за провеждане чрез Академията на науките на каквото и да било великобългарски и други реакционни тенденции в нова отечественофронтиска и истински свободна България няма, не може да има и няма да има. (Ръкоплескания от мнозинството) Те трябва да разберат най-сетне, че истински свободен, велик и демократичен е оня научен или литературен работник, който дълбоко, искрено и с цялата си душа е приобщил своята съдба и своето творчество към съдбата и творчеството на своя народ, на целокупното славянство и на целокупното демократическо и прогресивно човечество. (Ръкоплескания от мнозинството)

Ето това е свободата, от която и нашата академия, и нашият Университет, и целият наш народ, и всички ние се нуждаем. Тази свобода, тъкмо тази свобода новият закон цели да даде на нашите г-да академици и на цялата наша Академия на науките. Г-да академиците бяха длъжни да разберат именно това. Новото народно правителство даде и дава хиляди доказателства, че то же-

лае да предостави възможност на всички колебавщи се и все още недостатъчно преустроили се идеологически научни и литературни работници да извършат своето идеологическо преустройство. Предлаганият тук законопроект също така със своите основни положения цели, между другото, същото. Той трябва обаче да бъде правилно разбран и, от само себе си се разбира, искрено, честно и последователно прилаган както от самата Академия на науките, взета като цяло, така и от всеки академик поотделно, и то не само в неговата публична обществена дейност, а също така и в неговата чисто научна творческа работа.

От всичко казано дотук става достатъчно ясно, че настоящият законопроект е резултат и израз, от една страна, на желанието да се признае и използва всяко истински ценно в целокупната досегашна дейност на академията, като, разбира се, се отчетат нейните явни грешки и недостатъци и, от друга страна — което е не по-малко важно и даже много по-важно — да се реорганизира академията така във всяко отношение, че тя да може да удовлетвори ония народни, научни, стопански и културни нужди, които са от първостепенно национално значение за нашия народ и за всички нас днес.

Поради това именно парламентарната група на Българската работническа партия — комунисти гледа с нужната сериозност на настоящия законопроект и прави и ще прави всичко необходимо, за да може той да получи своята най-съвършена редакция и в последствие да може да бъде точно и пълно съблюдаван от нашата Академия на науките и от нашите академици и останалите научни и други сътрудници в разните институти и учреждения на академията. Тъкмо поради това за нас не са безразлични, а напротив от голямо значение са всички и всякакви възражения или предложения, които изхождат не само от г-да академиците, но също така, да речем, и от останалите научни и други сътрудници и работници в Академията на науките, пък и вън от нея.

Ето например имам тук едно изложение от профгрупата на служащите при Българската академия на науките и изкуствата до управителния съвет на същата и една резолюция на същата профгрупа. В изложението и резолюцията са изнесени и направени редица сериозни констатации и предложения, които действително в парламентарната комисия преди второто четене би трябвало да се вземат в съображение, особено някои пунктове от резолюцията, като например чл. 8, в който се казва, че за правилното развитие на академията е необходимо да се осигури възможност за служебното авансиране на младите и млади работници в нея, каквато възможност, ще кажа аз, сега действително в академията не им е осигурена, и други подобни предложения, които сега няма да изброявам.

Във връзка със същото това предложение на профгрупата от академията стои и онзи пасаж от поменатото изложение на управителния съвет на Българската академия на науките и изкуствата, който, разглеждайки чл. 5 от законопроекта, изказва известни съображения в защита на досегашните извънредни членове на академията и против преименуването им в научни сътрудници — квалификация, която те биха сметнали като едно понижение.

Ето това и подобни предложения, откъдето и да биха изхождали те, могат да бъдат разгледани в комисията и евентуално във връзка с това да се направят в сегашния законопроект известни отклонения, изменения или допълнения.

Разбира се, аз лично се съмнявам, от туй, което чух от опозиционните оратори, че нашата парламентарна опозиция ще погледне така именно на въпроса и няма да продължи, както в пленума, така и в комисията, своята досегашна практика на безогледно саботиране и спъване всички и всякакви мероприятия на правителството и на болшинството, та даже и тогава, когато те са явно народнополезни и прогресивни, както бе и случаят с въпроса за еднократната помощ на близките на пострадалите от фашисткия терор.

Казан по-рано и ще повторя пак, предложеният законопроект с общия си дух и с основните свои постановления и членове цели, както се казва и в мотивите на министъра на народното просвещение, да се поставят на Българската академия на науките и изкуствата нови задачи и в духа на новото наше време, което правителството обаче предполага, академията да се обнови и активизира, за да обслужва по-добре интересите на българския народ и държавата.

Тук именно съм длъжен да събера вниманието ви върху следните факти.

Както в редица съобщения в пресата, инспирирани от управителния съвет на академията, така и в доклада на тазгодишното събрание на академията за нейната научна дейност през 1945/1946 г., се лансира мисълта, че от 9 септември насам нашата Академия на науките, и то по своя собствена инициатива, не само е решила да се преустрои в посочения по-горе дух, но че това вече в голяма степен е станало. Във въпросния доклад, в първата му част, се изреждат цяла редица научни публикации или доклади, направени през текущата година от нашите академици от всички клонове на академията. Нито аз лично, нито който и да било тук би могъл да отрече, че подобна научна дейност е налице. Но никога сериозно мислещ човек не може да не признае, че тази научна дейност е крайно недостатъчна и, което е много по-важно, че тя се е вършила и върши по досегашните остарели методи за научна работа.

Думата ми е за това, че нашите академици досега работеха и работят, макар често пъти талантливо, но безуспешно, както казват русите като „одиночки-кустари“, те работят самостоятелно, отделно се занимават, а не работят по един общ, научно обмислен и систематично прилаган план за научна работа. Изглежда мнозина от нашите академици все още не могат да разберат, че планираното научно творчество на Академията на науките не само не отрича, а напротив предполага, улеснява и всемерно стимулира личното, индивидуално творчество. Крупният факт, че руската Академия на науките работи строго планоно и че това не намалява, а увеличава всемерно свободата на личното научно творчество, а

също така и крупният факт, че даже в Америка, и особено в Англия, отдавна вече са разбрали добре това и са пристъпили към планирането на научната творческа работа на своите институти, той факт достатъчно доказва, че опасенията на някои наши академици са решително безосновни и че когато в това отношение се проявява, с изключение, инак, може да се стигне до нови и съвсем нежелателни неразбирателства и даже конфликти с държавната народна власт и с нейната основна културна и политическа линия.

Във втората част на същия доклад се говори, ни повече, ни по-малко, за съществуването вече на редица институти — научни институти в Академията на науките — и за конкретно поставени пред тях задачи, а също и за някои направени от тях постижения. Говори се например за институт по история, по археология и история на изкуството, по философия и педагогика, по правни науки и законодателство, по стопански науки и изследвания на народното стопанство, по физика и метеорология, по биология, по земеделие, животновъдство и т. н.

Голата и горчива истина, като се вземе пред вид какво трябва да бъде един истински научен институт при Академията на науките, е, че всичко това в същност още не са същински научни институти.

Като изключим института, работещ върху създаването на речник по български език, и донякъде оня по археология, достатъчно е човек да е видял или прочел нещо за състава, организацията и работата на научните академични институти също в СССР, било в други страни, за да се съгласи, че в същност тук имаме по-скоро не научни институти, а подобие на такива, или, по-точно, имаме стари фирми на научна организация и работа, кръстени обаче с ново име и разгласявани в пресата като вече създадени и функциониращи научни академични институти. Без да говоря за липсата в большинството случаи на същински научно-институтски щат или кадър и без да отричам наличието на някои отрицателни обективни, материални и други условия, трябва да се признае, че, както бе случаят и с чисто книжовната научна дейност на академията, тук нямаме нито общ академически, нито пък специални, за отделните институти и за отделните научни работници в тях, планове. А доколкото пък би могло да се говори за някакви елементи на планоност в академията и нейните институти, тая планоност все още няма строго системен характер и, най-важното, не е съобразена с основните и решаващи актуални практически задачи на нашето народно стопанство изобщо, на нашето минно дело, на плана за електрификацията на страната, на металообработващата индустрия, на земеделско-преработващата индустрия и т. н. и т. н. Както и при чисто книжовната научна дейност, така и тук всеки академик сам за себе си си поставя научните задачи и ги решава както намери за добре. Но това не е попречило на управителния съвет на Академията на науките и респективно на нейния президент и секретариат да твърдят и да допускат в гресата съобщения, че при нашата Академия на науките вече имаме почти цяла дузина организирани и функциониращи научни институти.

А какво в същност значи всичко това, ако не едно от двете: или, първо, че управителният съвет във въпросния си доклад доказва, че не разбира и не желее да разбере какво значи строго взето научен институт при Академията на науките — без да говорим за някои обективни трудности, които все още ги има — или пък, второ, че управителният съвет на академията чисто и просто иска сама да си внуши, да внуши и на нашето обществено мнение, че в същност всичко в академията е благополучно, така щото не остава нищо друго, освен нашата академия, оставяйки си със своя досегашен състав, разбиране и практика, да продължи занаятът тая свои по същество никога незадоволяваща дейност.

А за да се види, че това мое твърдение не е гола приказка, ще си позволя да ви прочета тук перата на разхода по миналогодишния бюджет на академията, така както те бяха докладвани от управителния съвет на тазгодишното заседание на Академията на науките.

Личен състав: заплати и възнаграждения на личния състав — 5.022.000 лв.; веществени разходи: печат, хартия, хонорар и др. за наличните ръкописи за издаване — 6.000.000 лв.; печат, хартия и хонорар . . . — 800.000 лв.; печат, хартия и хонорар . . . — 2.000.000 лв.; печат, хартия и хонорар . . . — 3.000.000 лв.; печат, хартия и хонорар . . . — 2.400.000 лв.; мобили и покъщнина; мобили и покъщнина; отопление и осветление, отопление и осветление; канцеларски и домакински; наем на помещенията за служби на академията — и никакви пари за научни институти.

Аз пристъпувах на въпросното заседание, взех думата и е учудване констатирах този факт. Събраното остана витимо изненадано и тогава се реши да се намалят някои разходи по издателската дейност на академията и да се предвидят няколко милиона лева специално за нуждите на предстоящите да бъдат организирани научни институти.

Факт е обаче, че напоследък не само по обективни причини — които, по-нататък, безспорно съществуват — но главно и пред всичко по субективни причини даже и тези няколко милиона лева не бяха изразходвани по предназначението си. По-нататъчните коментари по този въпрос са явно излишни.

Що се касае пък до проектирания бюджет за новата 1947 г., трябва да се отбележи, че е налице определен прогрес, особено във връзка с обстоятелството, че към академията вече са придадени редица институти, например бившите царски естествено-научна таква, а вероятно, според както предвижда и самият нов закон, по решение на Министерския съвет навярно ще й се придадат, заедно с бюджетите и щатовете, още други някои научни институти.

Явно е обаче, че в това отношение ще има още много и много да се помисли и работи, като не се забравят нито за момент току-

що изтъкнатите съществени недостатъци на академията от по-далечното и по-близко, даже след 9 септември 1944 г., минало.

Изводите, които трябва да се направят от всичко казано дотук, смятам, че вече са направени по същество в основните членове на предлагания тук на вашето внимание законопроект за Академията на науките.

За да завърша своята реч, която по академическа привичка става академически доста дължка, ще си позволя, след всичко казано по-горе, чисто и просто да прочета, т. е. да съпоставя първите три члена от досегашния закон за Българската академия на науките с тия от предложението за обсъждане тук законопроект за същата.

Ето какво гласи например чл. 1 от стария закон: „Българската академия на науките и изкуствата е самостоятелно и независимо учреждение. Тя е юридическо лице със седалище в София.“

Академията се намира под високото покровителство на Негово Величество царя на българите.“

А ето какво е казано в чл. 1 на нашия законопроект: „Българската академия на науките е най-висшият научен институт в страната.“ — Правилно наблегна на тази страна г-н Михаил Геновски. — „Тя е държавно учреждение и се намира под върховния надзор на Министерския съвет.“

Българската академия на науките е юридическа личност и се представява пред трети лица в учрежденията от своя председател или подпредседател.

Академията има седалище в София.“

Чл. 2 от стария закон гласи: „Академията има за цел да съдейства за развитието на науките и изкуствата в България с оглед на нуждите на българската народностна култура, като обединява всички усилия и почини в това отношение и ги насочва към ясно определени задачи.“

Тя се грижи особено за изучаването на българските земи и природа, българския бит, език и книжнина, българската история, българските изобразителни изкуства и музика, българската материална култура, българското стопанство, изобщо за всички проявления в духовното творчество на българите в настоящето и в миналото.“

А ето как във всяко отношение по-научно и по-прогресивно е формулиран в нашия законопроект чл. 2: „Академията има за цел:

а) да съдейства за всеостанното развитие на науките и изкуствата в България, с особено внимание върху историята, езика и бита на българския народ и останалите балкански народи.“ Значи, ние няма да се интересуваме само за България.

б) да изучава философските, обществените и народностните въпроси на здрави научни основи.“ В туй отношение, макар да не предприемем никакви мерки, за да разрешим по административен ред всички научни, методични въпроси, все таки всяка наука трябва да се гради на здравни научни основи.

в) да разработва конкретни научно-стопански и културни проблеми с оглед и за практическото приложение на научните постижения в страната;

г) да изучава природните богатства на страната и да съдейства за повишаване нейните производителни сили;

д) да следи и дава общо ръководство на целокупната научна дейност на всички научни и научно-изследователски институти и учреждения в страната.“

Свършващо ясно е, че чл. 2 е формулиран много по-благополучно и в политическо отношение, в смисъл, че няма нито помен, нито следа от великобългарския шовинизъм или от възможността да бъде тълкувано така това постановление. От друга страна, тук имаме действително опит да се обедини, да се съедини теорията с практиката, да се постави науката в служба на нашата народно-държавна, стопанска и пр. практика.

Чл. 3 от закона гласи: „За тази цел академията:

а) извършва и поддържа самостоятелни издирвания в областта на науките и изкуствата;

б) обнародва и предизвиква научни, книжовни и художествени трудове;

в) организира научни пътувания и изобщо такива научни начинания, в които е необходимо сътрудничеството на няколко учени;

г) дава мнение по устройството и дейността на културни и научни институти и организации и съдейства на Министерството на народното просвещение при мероприятията в областта на висшата духовна култура на страната;

д) урежда премии и конкурси за насърчаване на българската наука, изкуство и литература.“ Виждате, движки се по книжовна линия изобщо взето.

А в чл. 3 на законопроекта е казано: „За постигане на своята цел Българската академия на науките:

а) изработва и провежда свой периодичен план за научно-изследователска дейност, като обединява и улеснява творческата работа на научно-изследователските сили в страната.“ Казах преди малко, план не означава отнемане свободата на отделната личност да твори, да предлага, да коригира, да критикува, но за академията като академия е абсолютно необходимо да има свой академичен план. Нищо подобно досега в академията няма. Както виждате, в закона няма и помен от подобно нещо;

б) устройва и поддържа свои институти и стаи за разглеждане на научни, културни и стопански проблеми и задачи.“

Строго погледнато, академия без научни институти винаги рискува да остане само едно книжно дружество. Няма академия в света от що-годе по-голямо значение, която да не притежава първо-класно обзаведени институти, а най-добрата академия в света, която доказва през време на войната и днес, че действително е най-добрата академия в света, е прочута именно с туй, че там са най-добре развити и организирани научните институти. И действително, научната работа се извършва не на тържествените годишни

или шестмесечни, или тримесечни събрания, разисквания, прения, конференции и пр., а в научните институти, които имат свои планове, своя организация, своя вече традиция и т. н.;

„в) организира и осъществява сътрудничеството с чуждестранните научни академии и институти и особено със славянските.“ Това се все подчертава — балканските народи, славянските народи;

„г) подпомага и улеснява държавните правителствени органи, учреждения и институти за осъществяване на техните задачи;

д) издава свои периодични издания и отделни научни трудове.“

Това не е маловажна работа, това е първостепенна работа на академията, но е турната на края, докато в стария закон и в старата практика цялата почти творческа дейност на академията се състоеше в това, да издава своите научни работи. Ние тази дейност не отричаме, обаче тя не може да ни задоволи сега, защото нещата са отишли много напред.

Ако съпоставим повечето от останалите членове на двата закона, не е трудно да установим, че разликата между тях е все така огромна и все така съществена и принципиална, както между прочетените първи три члена.

Който знае поне в най-общи черти историята на нашата Академия на науките и отношението на бившите монархо-фашистки и други реакционни правителства към нея, ще остане изумен от скъперничеството, което държавата е проявявала по отношение нуждите както на самата академия, така и на самите академици и останалите работници в нея. Бюджетите, субсидиите на държавата са били в истинския смисъл на думата мизерни, просешки, бих казал, просто смешни: отначало по няколко хиляди лева годишно, а впоследствие даже отпуснатата сума от около 20.000 лв. за издаването на прехвърлянето към академията министерски сборници за народни умотворения е била систематично намалявана. А кой не знае, че заплатите на нашите академици са, ще кажа смело, или мизерно малки, или пък въобще не съществуват никакви. Известно е например, че болшинството от нашите академици бяха длъжни да се издържат с ония доходи, които те са получавали било като професори или други държавни чиновници, било пък от крайно скромните хонорари за своите произведения. Само на академици, които са се вече пенсионирали, или нямат никакъв друг държавен доход, се е отпуснала месечно сума в размер не повече от 6—7 хиляди лева.

Нашата народна власт още веднага след 9 септември прояви и все повече и повече се проявява в това отношение истински бащински грижи към нуждите на самата академия и на нейните членове и работници. Прехвърлянето на бившите царски и на редица още други научни институти, което стана и ще става по решение на Министерския съвет, към Академията на науките означава преди всичко, че самият бюджет на Академията на науките в не-пропорционално време ще порасте до размери немечтани даже и от най-големите оптимисти. Осмелявам се да добавя именно тук, че новото правителство, под председателството на нашия всеобщо любим и мъдър народен учител и вожд Георги Димитров, ще вземе всички и всякакви мерки за всемерното материално, битово и всякакво подобрене положението на нашите академици (Ръкоплексация от мнозинството), като от тях ще иска само едно — да вършат своята творческа научна работа винаги с оглед стопанските, културни и всеостранни интереси и тенденции на нашия народ и да се проявяват като истински патриоти, като истински верни синове и духовни изразители и ръководители на своя народ. (Ръкоплексация от мнозинството)

Във връзка с това именно пред правителството стои извънредно важната задача за създаването и правилното използване на новите научни кадри у нас, в това число и на академическите кадри. Едва ли ще греша, ако кажа именно тук, че не само бившите правителства, но в значителна степен и самата наша Академия на науките и изкуствата досега по този въпрос — въпроса за кадрите — са имали или решително несправилно, или пък недостатъчно ясно и недостатъчно последователно провеждано отношение.

За да не бъда голословен, аз ще посоча в случая един пример. На малцина от вас е известно, че ние имаме в България един прекрасен учен библиограф, който, смело ще кажа, би правил чест даже и на най-знаменитите световни академици. Думата ми е за д-р Никола Михов. Ако нашата академия бе имала правилно отношение към нашите научни кадри и ако бе дала на този неоспорно талантлив и колкото работлив, толкова и скромнен, а същевременно и толкова прогресивен научен работник нужното внимание и съдействие, той би дал досега на нашата българска научна мисъл няколко десетки огромни библиографични работи, при това не само на български език, каквато е например работата му „Библиография на немските, английските, французките и италианските периодически публикации върху Турция и България“, а също и редица други подобни работи. Ще кажа нещо повече: ако нашата Академия на науките бе имала своя собствена прогресивна и последователна кадрова политика и ако тя би я провеждала твърдо и последователно докрай, първокласни научни работници, какъвто е д-р Никола Михов, отдавна би трябвало да влязат в Българската академия на науките като нейни редовни членове или поне като членове-кореспонденти. За съжаление, и в далечното минало, и напоследък, особено пък през фашистките режими, свидетели сме на тъкмо противоположни явления. В Академията на науките бяха приемани често пъти, та дори и след 9 септември, хора, които не винаги с достоинство биха могли да носят високото звание действителен член или член-кореспондент на една Академия на науките.

Във връзка с всичко това тук трябва да се отбележи и следното важно обстоятелство. Управителният съвет на Академията на науките се обявява против така наречените в закона „два отдела на академията“ и в полза на оставането само на клоновете. Право да си кажа, не можах да разбера точно какви са били съображенията на уважаемия управителен съвет на Академията на науките. Спо-

ред както си представям работата аз, реорганизацията на Академията на науките цели, между другото, да се измени значително процентното съотношение на количеството на институти и на академиците и работниците в тях между философско-обществения отдел и природо-математичния, и то в полза на последния. Това съсем не означава, че философско-обществената идеологическа работа се подценява. Нещо повече, едва ли някой друг в България днес така е подчертавал огромното значение на идеологическия характер и особено на борбата против фашистката идеология, против великобългарския шовинизъм и т. н., както това е правил и прави уважаемият наш министър-председател Георги Димитров. Но все пак новото време, новите нужди, възможности и тенденции на отечественофронтовска България, като налагат все по-голямо единство между теорията и стопанската и всяка друга практика, изискват, щото именно на природо-математическия отдел да се обърне в новата реорганизирана академия по-голямо внимание, в смисъл да се основат именно там повече институти, да се привлечат повече академически и други научни работници и т. н. Може би се лъжа, но все ми се струва, че в изложението на управителния съвет на академията, що се касае до този въпрос, се чувства известна скрита тенденция да се остави старото положение, което пък, с други думи ще рече, академията да си остане изобщо книжно дружество, както беше до 9 септември. В парламентарната комисия ще повикаме и ще изслушаме представители на самата Академия на науките, и дано това мое чувство да не се оправдае.

Г-н министърът на народното просвещение има щастливата и истинска демократична идея да разпрати законопроекта за обсъждане както на разните университетски факултети и други научни учреждения, така и на самата Академия на науките. Сведенията, които досега съм могъл да събера, говорят, че, освен разглежданите вече по-горе възражения и предложения, обсъжданата на законопроекта на някои места са взели характер едва ли не на борба срещу някакви въображаеми замисли за изгонването на някои духовни лица от Академията на науките, а също и за ликвидирването на литературно-художествения отдел, и следователно за отнемане академическото звание на днешните наши писатели и други хора на изкуството-академици. По този въпрос трябва също така да бъдем наясно.

Що се касае до богословието, като своеобразно теоретизиране на религията, ние, парламентарната група на БРП (к), дълбоко сме убедени, че то няма място нито в една действителна Академия на науките, нито в един действително научно-прогресивен университет. Ние сме убедени, че религиозната вяра е дело не на научни доказателства, а на своеобразно, чисто субективно отношение на хората към онова, което се нарича Бог, божествена сила и т. н. В отечественофронтовска България черквата се отделя от държавата, за да се даде пълна свобода както на различните вероизповедания, така и на атеизма. Всеки е свободен да вярва или да не вярва в Бога. Черквата, от своя страна, е свободна да си създава специални низши, средни и висши учреждения за подготвяне и усъвършенстване на своите свещенически и други кадри. Нищо не пречи следователно нашата черква, ако намери за нужно, да си създаде свои собствени висши учреждения. В нашите университети обаче и в нашата Академия на науките няма и не трябва да има място за богословските дисциплини.

Що се касае пък до отделните духовни дейци, писатели, научни изследователи и пр., те, щом действително имат научно-изследователски трудове било в областта на историята, било в областта на археологията, на правото и т. н., могат на общо основание — но не като религиозни богослови, а именно като научни работници в определена област на науката — да бъдат членове на нашата Академия на науките. Доколкото такъв е случаят с някои днешни наши духовници и същевременно членове на нашата академия, съвършено ясно е, че предлаганият и обсъжданият тук от нас закон с нищо не заплашва тяхното звание на академици и тяхната работа в нашето най-висше научно учреждение. Все пак този въпрос ще се обсъди допълнително и всеостранно в присъствието на някои от тези духовници в парламентарната комисия.

А що се касае до литературно-художествения клон и до членуването в нашата Академия на науките на редица писатели, музиканти, художници и пр., ще кажа съсем накратко и в противоречие с това, което моят приятел Геновски говори, следното. Във всички академии в света, в това число и в съветската, имало е и има писатели и други хора на изкуството, било като редовни членове, било като членове-кореспонденти. И това е напълно правилно. Защото изкуството, макар и да се отличава в редица отношения от научното познание, в основата си е също така един познавателен процес, едно субективно отражение на обективната действителност, стига, разбира се, то да е истинско изкуство. Един Анастол Франс, Горки, Алексей Толстой, Шолохов, Тихонов и други с пълно основание могат да бъдат, били са или са действителни членове-кореспонденти на своите родни академии на науките. Никакво основание ние нямаме да поставяме и решаваме по-ниже този въпрос. Друг е въпросът, разбира се, че даването на академическото звание както на писатели, така и на самите научни работници трябва да става с пълното съзнание за отговорността, която Академията на науките би поела при всеки конкретен случай. Друг е най-сетне и въпросът, дали някои научни работници или пък хора на изкуството и на литературата в нашата Академия на науките отговарят на всички политически и научни условия, предвидени в закона. С тоя въпрос тук няма да се занимаваме.

И така, без да се впускам по-нататък в по-подробна характеристика на двата закона за Българската академия на науките — досегашия такъв и обсъждания тук от нас нов закон — смятам за необходимо в края на своята реч да подчертая, че новият закон е един действително нов закон за Българската академия на науките в своите основни постановления, продиктуван и хармонизиран с основните нужди, задачи и тенденции на нова отечественофронтовска,

народно-республичанска, демократическа и във всяко отношение прогресивна България. Той при това е в пълна хармония също така и с всички основни изказвания на днешния наш министър-председател, основоположника на Отечествения фронт — Георги Димитров — за характера и задачите на науката у нас днес, за необходимостта тя да бъде истински народна, демократична и прогресивна наука, да бъде разработвана планово с оглед основните нужди, възможности и перспективи на нашето целокупно държавно-политическо, стопанско, национално и културно строителство, да се развива в пълно единство между теорията и практиката, да даде всемерна подкрепа и възможност за създаването на хиляди и хиляди нови научни и технически и общокултурни кадри във всички области на нашия живот.

Най-сегне законопроектът е в пълна хармония и с една особено важна и необикновено ценна мисъл, която Георги Димитров неотдавна изказа пред една делегация на нашите читалищни дейци. Той каза: „Ако не бях политически деятел, бих се отдал на просветна и културна дейност“. Тези знаменити думи на нашия учител и вожд като с бенгалски огън осветяват онова небивало досега в нашата история значение, което отечественофронтowska България отдава на културните въпроси и по-специално, разбира се, на въпроса за рационалното и всестранно реорганизиране, обновяване и активизиране на нашата Академия на науките, за да може тя с чест и достойнство да изпълни онова велико предназначение, което историята ѝ е възложила.

Поради всичко това и поради редица други съображения, които нямам време да изтъкна тук, трябва да кажа и подчертая, че предлаганият тук на вашето внимание законопроект за Българската академия на науките е една абсолютно крайно навременна и крайно напредничава инициатива в областта на нашата родна култура и особено пък в областта на нашата теоретическа и приложна научна мисъл.

Смятам, че ще изразя мисълта на огромното, на подавяващото болшинство на Великото народно събрание, както също така и на огромното болшинство от целия наш народ, като декларирам от името на парламентарната група на Българската работническа партия — комунисти, че ние напълно одобряваме предлагания законопроект и ще гласуваме единодушно за него, като, разбира се, ще повторим още веднаж, няма да се откажем да обсъдим в парламентарната комисия, преди неговото окончателно приемане, всички и всякакви народополесни критически и конкретни делови предложения. (Бурни и продължителни ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител г-н д-р Георги Петков.

Д-р Георги Петков (сЛ): (От трибуната) Уважаеми г-жи и г-да народни представители! Вотът на почитаемото Велико народно събрание да не се чете законопроектът, а да се счита, че е четен, ни най-малко не трябва да го изтъкуваме като израз на едно пренебрежение или подценяване значение и важността на самия законопроект. Тази истина бе потвърдена от великолепноата реч на високоуважаемия г-н Павлов.

Аз съм длъжен да заявя, че опозицията, и специално нашата парламентарна група, на Работническа социалдемократическа партия — обединена, ...

Един от мнозинството: С кого е обединена?

Д-р Георги Петков (сЛ): ... никога няма намерението да отрече предлагания законопроект из основа, затова защото ние сме с ясно съзнание за онова значение, което има Българската академия на науките за духовната култура на българския народ.

За да разберем същността и значението на този най-връхов храм на висшата българска наука у нас, аз ще си позволя да направя една малка историческа екскурзия, с която бих искал да подчертая една основна мисъл, която непременно трябва да ни занимава и която трябва да служи като изходен пункт за една обективна и безпристрастна преценка на предложения ни законопроект.

Българската академия на науките е едно отражение, една израз на оня неугасим пламък в душата на българина, на оная любов към науката, на оня упорит стремеж към науката, които дадох възможност на българското племе в продължение на 500-годишно изпитание на двойно политическо и духовно робство да устои на напъните на неговите поробители, за да запази своята народностна същност.

Замислено като идея в 1869 г. в Одеса, Българското книжовно дружество се създава през същата година, лятото, в гр. Браила, който навремето минаваше като духовен център на българската мисъл и на българската интеллигентна емиграция. Онова, което е съществено при създаването на това книжовно дружество, то е частната инициатива, в която е възпътен духът на свобода, на независимост, а заедно с това и стремежът да се обединят около това книжовно дружество, като стожер, всички ученолюбиви люди от българското племе, чрез чието сътрудничество да се изгради този институт до положението на една истинска академия на науките.

Вярно е, уважаеми г-жи и г-да народни представители, че създаването на това дружество не е било една оригинална идея на неговите основатели — Васил Друмев, Василев, Иречек и пр., а една поука, взета по примера на чешкото книжовно дружество от XIX столетие, както и на сръбското учено дружество. Чешкото учено дружество пък се създава по подобие на французките академии на науките — тия академии на науките, които най-напред се родиха като висши институти на науката в оная страна, която остана класически в стремежа и борбите си за свобода; тия академии на науките, които се родиха още през XVIII столетие с предстоически предпоставки от XVII столетие в борбата на светското народно образование в Франция срещу непоносимия терор и гнет на католическата върху това народно образование. И когато на великия френски философ Кондорсе беше възложено да изработи един план, един законопроект за организирането на народното, на светското образование в Франция, той постави в своя проект като най-висш инсти-

тут Академията на науките като напълно самостоятел и независим научен институт, от който като еманация ще трябва да се организира както персоналет на държавните университети, така и средното и низшето народно образование.

Онази тенденция, която представляваше основната същност, като историческо отражение от борбата на издигащата се обективна наука в лицето на натуралистичната философия на Декарт — стремежът към народно, независимо от влиянието на католицизма, на църквата, образование и наука, залегна като едно далечно ехо, като отражение в първите устава на нашето ученолюбиво книжовно дружество, на нашата Академия на науките.

И наистина, прочетете както първоначалния устав на Българското книжовно дружество, така и първия закон за Българската академия на науките от април 1912 г. и закона от 1940 г. и ще видите там отразен този непоколебим дух на свободната мисъл на човека от каквито и да е странични, духовни и политически влияния. В чл. 1 на закона от 1912 г. е казано: „Българската академия на науките, образувана от бившето Българско книжовно дружество, е самостоятелно и независимо научно учреждение.“ Същото това положение се утвърждава и с втория закон от 25 април 1940 г., където в чл. 1 е казано: „Българската академия на науките и изкуствата е самостоятелно и независимо учреждение. Тя е юридическо лице със седалище в София.“ Този дух на свобода, на чувство за свобода на човешката мисъл и на обективната човешка наука, ако щете, за вещана ни непосредствено от епохата на нашето възрождение, продължава да витае в цялата история, близо 70-годишна, на Българската академия на науките. И когато в миналото реакционните режими на народняците се опитаха да повлияят върху Българската академия на науките наред с нашия Държавен университет, като огнища на най-висшата наука, и да ги превърнат в свой бург, в своя крепост на монополно господство и закрепостяване в тия институти; когато те се опитаха да затворят вратите както на Университета, така и на Академията на науките за всички истински способни, свободолубиви, прогресивни хора на науката, тогава българската обществена съвест, българското обществено мнение и не на последно място хората на науката и литературата у нас, повдигнати от безсмъртния Пенчо Славейков, Божан Ангелов, ако щете д-р Кръстев и др., които наричаха академията тогава „Академия на неуките“, можаха да сломят тия реакционни домогвания на една убога буржоазна партия у нас, която се опита да проведе духа на консерватизма и в тия научни институти у нас, в България. И най-сетне, когато Богдан Филков отново се опита да извърши посегателство върху Академията на науките, като чрез давление върху нея посегна на нейната автономия и самостоятелност чрез института на секретариата — той секретариат, който като институт се установяваше по волята на самата академия, и Богдан Филков постави като условие да му се представяват по трима кандидати, за да избира той измежду тях угодни нему лица — тогава Академията на науките успя да се противопостави и даже, при оня режим на терор, да манифестира твърдата воля за своята самостоятелност.

Но, уважаеми г-жи и г-да народни представители, този стремеж за запазване автономията и свободата на Академията на науките ние не искаме да изгнем като един фетиш на безогледна чашита. Ние не искаме да признаем и да установим мисълта, че Академията на науките ще трябва да бъде само една книжовна архивна инстанция. Ние не ще се съгласим, щото в Академията на науките да се стигне до някому непотребна схоластика или пък до абстрактни издирвания на науките. Една академия на науките, която може да бъде в основата си разсадник за ония науки, които чрез своята приложимост в живота могат да бъдат осъществени и да подпомогнат великия стремеж на човечеството към благоденствие, такава академия заслужава да се назове жизнеспособна. За такава академия ние бихме ратували. И дотолкова, доколкото предлаганият законопроект има за задача да смене нашата Академия на науките от висините на абстрактните небеса към реалната действителност, ние напълно ще го подкрепим.

Но, уважаеми г-жи и г-да народни представители, аз се питам, дали зад този хубав, благовиден проект, който би могъл да ни обедини тук, не се издига един параван за никакви други намерения. (Оживление сред мнозинството) — ...

Един от мнозинството: Аман, бе! Стига това черногледство! Сваля си черните очила!

Д-р Георги Петков (сЛ): ... едни намерения, към които ние трябва да бъдем твърде много осторожни и внимателни?

Андрей Пенев (к): Я кажете нещо, г-н Петков: на кого привихто Вие консерви? Не на германците ли?

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Георги Петков (сЛ): Има нещо, което действително може да засили това наше подозрение. От кратката история на живота на Академията на науките от 9 септември изсетне и от ония персонални промени, които станаха по един мотив, който стои и тук, в мотивите към законопроекта — че ще трябва да се обновят и опреснят научните сили и съставът на Академията на науките — ние трябва да констатираме, че в Академията на науките през това време — като изключвам високо уважаемия г-н Тодор Павлов, почетен член на академията — влязоха хора, чийто големи заслуги в областта на науката са под знака на едно съмнение, но които имат друго едно качество без съмнение — тяхната партийна и идеологична ориентация.

Министър-председател Георги Димитров: Кон са тия нови академици?

Д-р Георги Петков (сЛ): Г-н министър-председател ме пита кой са те?

От мнозинството: Кажете кой са.

Д-р Георги Петков (сЛ): Аз бих удовлетворил любопитството му. Например, В. Георгиев, по класическа философия, каква принадлежност има? Мирчев, по български език?

Министър-председател Георги Димитров: Вие говорите за академията.

Д-р Георги Петков (сЛ): И тъй нататък, и тъй нататък.

От мнозинството: Ей-й-й! Само толкова ли?

Д-р Георги Петков (сЛ): Проф. Леков, Наджаков, Даки Йорданов и т. н. и т. н.

От мнозинството: Двама-трима души!

Министър-председател Георги Димитров: Те академици ли са?

Министър д-р Минчо Нейчев: Извинете се.

Д-р Георги Петков (сЛ): А по последния избор трябва ли да говорим? Г-н Васил Коларов, ...

Министър-председател Георги Димитров: Е-хей!

Д-р Георги Петков (сЛ): ... д-р Ораховац, Дончо Костов, Михаил Димитров.

Ефрем Митев (с): Това са професори.

Д-р Георги Петков (сЛ): Аз искам тук да подчертая и друго едно нещо. В намеренията на авторите на този законопроект са отразени ония факти, които са съвършено безспорни. Вярно е, в миналото Академията на науките, в лицето на отделни членове, е проявила шовинистични тежнения в услуга на тогавашните режими, но, за честта и достойнството на нашата академия, ще трябва да признаем, че тия прояви са извършени повечето като извънакадемична дейност и че това са били хора повече политици, отколкото академици.

Прочее аз мисля, че колегията на Българската академия на науките сама ще се погрижи да изясни това лансирано обвинение.

Един от мнозинството: Проф. Консулов развиваше ли фашисткоровасови теории в Университета? Кажете!

Д-р Георги Петков (сЛ): Ние знаем, че Българската академия на науките в своята обществено-научна дейност широко подпомагаше хората на науката у нас и можа да издигне българската наука до постижения от международна известност и значение. Ние трябва да се гордеем като българи, че именно чрез Академията на науките, наред с Държавния университет, нашето племе можа в краткия период от своя свободен живот да изгради една сравнително истинска съкровищница на науките у нас и да запише една от най-светлите страници в историята на народната ни духовна култура. Достатъчно е да се надзърне в научните архиви на академията, във великолепните трудове по историята на нашия народ, върху неговия език, обичаи, в трудовете по славистика и естествознание, за да се разбере какво е могла да даде Академията на науките в своя самостоятелна и независима от всякакви партийни и политически влияния дейност.

В своята 77-годишна дейност нашата Академия на науките можа да добие международна известност, поддържайки днес научни връзки с около 1.000 чуждестранни академии на науките. В тази история на Българската академия на науките ние с гордост можем да констатираме, че тя е могла под влиянието на общественото мнение, и специално на това на научните и литературни среди у нас, да преодолее и отстрани всякакви опити за провеждане на един консервативен дух в нейните среди или използването ѝ за каквито и да било политически цели и едностранчиво духовно господство. У нас винаги е съществувало едно будно обществено мнение, стварло очертани демократични тенденции, особено в областта на науката, като отражение на завещаните традиции от епохата на възрождението.

Със сегашния законопроект отново се посята върху Академията на науките, върху храма на най-висшата наука у нас. Застрашено е светилището на българската мисъл.

От мнозинството: Стига, говорите глупости!

Д-р Георги Петков (сЛ): Най-висшият институт, в който трябва да бъде отразена духовната култура на нашето племе, е пред опасността да попадне под знака на нова духовна и морална угроза от политическите концепции на една партия, която в усилията си да овладее целия духовен живот на българския народ, е решила да посегне най-сетне и върху Българската академия на науките.

От мнозинството: Браво, бей (Веселост)

Д-р Георги Петков (сЛ): В това посегателство е изразен завършекът на оня процес, който започна с безогледната чистка и промени в образованието, в основните училища, мина през гимназиите, стигна до Университета, за да застане тук при висшия етап на българската наука. (Възгласения от мнозинството)

Не се касае тук за защита на една консервативна наука и нейните опити някога в миналото ...

От мнозинството: Тъкмо за това се касае.

Д-р Георги Петков (сЛ): ... да се постави в услуга на бившите реакционни режими, провеждайки идеологичната защита на една отиваща си обществено-икономическа система. Не е потребно да подчертавам това от тази трибуна. Борбите на социалната демокрация в миналото на тази почва срещу всички посегателства на някогашните реакционни режими и отделни министри са неопровержими факти и гордост на нашата културна история. Славните борби на Учителския съюз — (Министър-председателят говори нещо на оратора) не зная защо, г-н Димитров, духът на Пастухов постоянно Ви смущава — ...

От мнозинството: Ей-й-й!

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Георги Петков (сЛ): ... славните борби на Учителския съюз срещу реакцията и политическото посегателство върху нашето учебно дело, провеждани под идейното ръководство на нашата партия, са хероичните подвизи на българската прогресивна интелигенция срещу напъните на политическата реакция да овладее и изроди българската свободна мисъл. Касае се днес отново да се завази нашата най-висша наука от едно държавно и политическо посегателство, поставяйки я в тесните и едностранчиви рамки на една партия и на нейната идеология.

Защото, уважаеми г-жи и г-да изродни представители, какво представлява чл. 1 от предлагания ни законопроект?

Христо Юруков (р): Стига демагогия!

Д-р Георги Петков (сЛ): Там се казва: „Българската академия на науките е най-висшият научен институт в страната. Тя е държавно учреждение и се намира под върховния надзор на Министерския съвет“. Най-висшият институт на българската наука с този текст на чл. 1 веднага се превръща в едно държавно учреждение, което грози опасността да се превърне в едно казионно учреждение с казионна мисъл. (Ръкопляскация от опозицията. Възгласения от мнозинството) Има конкретни факти, които ни дават повод не само за съмнение, но и за неоспоримо опасение, че предлаганият законопроект непременно ще доведе до окончателното проваляне на научно-културния ранг на Българската академия на науките. Погледнете на това, което стана с академията от 9 септември насетне. Оттогава насетне са приети като членове неколцина професори и общественици, чиито предимства се състоят не толкова в научните им заслуги, колкото в партийната им принадлежност и политическо-идеологическата им ориентация. Тези тенденции, които се очертават у нас от 9 септември насам в Българската академия на науките, и това, което се подготвя с предлагания законопроект, не съществува дори и в Съветска Русия, където правилно е препенена свободата на научната дейност на хората на науката и им са дадени всички улеснения в материално и културно отношение.

Един от прииждните мотиви към законопроекта е усилено да бъде опреснен и подмладен съставът на Академията на науките. Промените, които се проведеха след 9 септември и приемането на „млади“ — в кавички — сили са достатъчно убедителни за съмнителните намерения на неговите автори.

Но има нещо още по-характерно, което издава действителните намерения на законопроекта, а именно малката предистория на самия законопроект. Особена комисия, назначена миналата година при Министерството на народното просвещение, за да проучи проблемите на висшето образование у нас и на Българската академия на науките, беше установила следния текст на чл. 1: „Българската академия на науките е държавно учреждение със свой самостоятелен организационен, административен и творчески живот и се намира под върховния надзор на Министерския съвет“. Въпреки този приет от пленума на казаната комисия текст, за най-голяма изненада и на самата комисия, същият бива променен, като първата половина, съдържаща съществено за автономията на академията постановление, се премахва и остава само втората, с която академията от върховен научен институт се свързва до ранга на едно обикновено държавно учреждение.

Нещо повече. В увлечението на известни среди да се отрече Българската академия на науките в нейното досегашно устоителство бива лансирана идеята на известни ръководни личности изобщо да се разтурят Българската академия на науките, да се разгонят нейните членове, всички ония, които са дали цял живот в служба на висшата българска наука, и след това да бъдат отново удостоени, съобразно препенка от гледище на определена партийна принадлежност и идеологична ориентация. Да, това е било едно намерение в известни среди — ...

От мнозинството: Е-й-й!

Д-р Георги Петков (сЛ): ... нещо, както забеляза уважаемият г-н Тодор Павлов, евентуално би било възможно, ако е имало такова намерение. А точно такова намерение е съществувало в известни среди и то сега се провежда по един много ловък и прикрит начин.

От мнозинството: Е-й-й!

Един от мнозинството: Откри Америка!

Д-р Георги Петков (сЛ): Мотивите за всестранно материално подпомагане на българските академици, изобщо на Академията на науките и нейните членове, съвсем не могат да послужат като оправдание за посегателството върху нейната автономия и независимост. Ако вие имате искрено намерение да дадете това подпомагане, нищо не ви пречи да предвидите за тази цел един специален голям фонд, който не е необходимо дори да легне изключително върху държавния бюджет, а може да набира средствата си и от спо-

циални, минимални фондови такси, събирани от българския народ. Българският народ, наследникът на великите наши възрожденци, нси в душата си неугасимия пламък на любов към науката. Той, който е готов да продаде своята нива, за да изучи своите чада, с готовност ще подкрепи свещения храм на най-висшата наука у нас — Академията на науките. Но не са тези мотивите.

Дотогава доколкото бихте възприели препоръките на уважаемия г-н Тодор Павлов, когото смятам като най-компетентен в настоящото Велико народно събрание по отношение на Академията на науките, и доколко доколкото бихте се съгласили да се откажете от намерението си за посегателство върху най-висшия храм на българската наука...

От мнозинството: Е-й-й-й!

Д-р Георги Петков (сЛ): ... и да го поставите под ориентация на една идеология, на една тактика, на една концепция, върху която сме спорили от 1900 г. с г-н Георги Димитров, върху която се спори днес в целия свят и са написани цели библиотеки литература, която концепция не можете да манифестирайте като една абсолютна и безспорна истина, ние ще гласуваме за този законопроект. Иначе, ние сме против този законопроект (Ръкоплескания от опозицията)

От мнозинството: Е-й-й-й!

Председателствуваш д-р Георги Атанасов: Има думата народният представител г-н д-р Кирил Драмалиев.

Д-р Кирил Драмалиев (к): (От трибуната. Посрещан с ръкоплескания от мнозинството) Уважаеми народни представители и представители! Преговорившият оратор почна с комплимент за речта на академик д-р Тодор Павлов, като нарече неговата реч великолепна. От това, което той говори обаче, се разбира, че този негов комплимент е само комплимент, една фраза, че той нищо не е разбрал от тази реч на академик Павлов, нищо не е разбрал от неговата силна аргументация и обективност в неговите думи, че абсолютна свобода никога не е имало, г-н Петков — и двамата Петковци — няма и не може да има, че винаги просвета и наука са вървели в унисон с политиката на управляващия обществен слой. За щастие, днес в България управляващ обществен слой е българският народ. (Ръкоплескания и гласове „Браво!“ от мнозинството)

Д-р Георги Петков (сЛ): Това е демагогия от Ваша страна.

Д-р Кирил Драмалиев (к): Преговорившият се опита да ни убеди, че Българската академия на науките в миналото, преди фашизма, била свободна, демократична. Аз мога да го уверя, а и всички вие знаете това — ние от тази страна (Сочи мнозинството) го изнесохме — че Българската академия на науките в миналото, въпреки нейните заслуги, които изтъкна другарят Павлов, че българският Университет и българската наука са били винаги в неразривна свързаност с великобългарския шовинизъм, който от своя страна беше израз и средство за провеждане политиката на Фердинанда и Бориса, а тази политика по далечните и източните беше отражение и диктовка на германския империализъм на Балканите.

Това беше свободата на науката до фашизма. (Възгласения от опозицията) Да говорим ли какво беше положението при фашизма?

Не само великобългарски шовинизъм, не само хунски теории, но чистите фашистки, авторитарни и други теории се разнесаха от български академици и български професори от нашите университети. Оттам излязоха, както каза другарят Павлов, най-големите главорези и водачи на българския фашизъм. Това беше свободата и обективността на науката в миналото, и главно при фашизма.

Аз бих искал да припомня един факт на г-н Петков. В 1922 г., м. декември, в Свободния театър стана събрание, политическо фактически, организирано от Академията на науките. За какво мислите стапа? За „б“, за правописа, а всъщност да се създаде нужната атмосфера за деветюнския преврат, който дойде само няколко месеци след това. Това е надземната атмосфера, в която се е движала Академията на науките.

Или да вземем времето по-късно — през фашизма. Аз вече изтъкнах, науката беше изцяло или почти изцяло в услуга на фашизма. И право каза академикът Павлов, че няма от Академията на науките глас на протест, никаква инициатива на протест срещу издевателствата на фашизма над българския народ.

Г-н Петков има куража да спомене и името на Българския учителски съюз, на пастуховския Български учителски съюз, на така наречения БУС, и неговите героични борби. (Възгласения от опозицията) Позволете да съм участвувал в тия борби. БУС беше издайникът на учителството след 9 юни. (Ръкоплескания от мнозинството и гласове „Вярно!“) И тук, в този Парламент, се каза на председателя на БУС, Негенцов, от Ляпчев: „Вие ще трябва да ни кажете кои са тия 3.600 читатели на „Учителска искра“, т. е. на комунистическия учителски вестник. И те ги казаха. В 1924/1925 г. бяха уволнени над 3.000 учители, поради издаване от Учителския съюз на партийната им принадлежност. (Ръкоплескания и гласове „Позор!“ от мнозинството)

И след всичко това преговорившият оратор има куража да говори за скрити намерения на законопроекта. Чулно лаятина, откъде взема този кураж ораторът, след като чу речта на академик Тодор Павлов. Посягало се на светлището, на Българската академия на науките, в рамките на една партия шияла да бъде поставена Академията на науките! Тук той навлиза в подкрепа на ония възгласения, които се направиха и в изложението на управителния съвет на Академията на науките. Ето защо аз се виждам принуден, макар накратко, да се спра отново на тия възгласения, които г-н Петков повтори след речта на Тодор Павлов.

По този законопроект се правят съществени възгласения от името на Академията на науките, направиха се и от опозиционните оратори. Преди всичко искам да обърна вашето внимание върху обстоителството, че изложението, което се прави от името на Академията на науките, фактически, както това се признава в самото изложение, е само дело на нейния управителен съвет. Не може да не извика учудване, как по такъв основен, първостепенен въпрос за живота на академията, какъвто е нейното коренно преустройство, управителният съвет не е счел за нужно да свика общото събрание на академията, за да добие действителното право да говори от името на цялата академия. Ако не се взима мнението на всички академици по такъв един въпрос с историческо значение, пита се: каква демокрация, каква колективна мисъл, какво срабобавне съществува в нашата Академия на науките? (Възгласения от опозицията) В Академията на науките членуват вече учени, които биха правили чест на коя и да е чужда академия. Това е нашият председател на републиката и председател на Великото народно събрание другарят Васил Коларов, който така бляскаво защити българската кауза в Париж; това е маститият наш учен и философ Тодор Павлов, уважаван и в чужбина; това е заслужилит наш учен проф. Дончо Костов; това са известните наши професори-антифашисти Даки Йорданов, Михаил Димитров и др. Управителният съвет на академията не е счел за нужно да сондира поне мнението на тия и други академици и все пак говори от името на Академията на науките. Ясно е въпрочем, че поменатото изложение не отразява становището на Академията на науките, а само на част от академичите и очевидно на тая част, която има отрицателно отношение по някои въпроси на законопроекта.

Първото възгласение, което тия академици правят, е часочено срещу чл. 1, където се говори за „върховния надзор на Министерския съвет“.

Основателни ли са тия твърдения на управителния съвет на Академията на науките? Съвсем не. В мотивите към законопроекта правилно е указано че през известни периоди на своето развитие част от членовете на Академията на науките се бе поставила в услуга на неприетелите на българския народ и служеше не на неговите, а на чужди интереси. Тук трябва да се прибави и другият факт, изтъкнат в речта на народния представител Тодор Павлов, че през целия фашистки режим не се намери нито един академик, който да вдигне глас на възмущение, на протест срещу издевателствата на този режим над българския народ и неговата противонародна политика. Тъкмо напротив, почти без изключение, академичите, както и университетските преподаватели, симпатизираха на Хитлера и очакваха от него благополучието и величието на малка България. Затова с право в мотивите към законопроекта се иска да се опресни съставът на Академията на науките.

При това положение възгласението на управителния съвет на Академията на науките срещу новата редакция на чл. 1 е явно неоснователно. Но мене ми се струва, че наистина думата „надзор“ не отразява напълно новото отношение на държавата към най-висшия научен институт в страната. Защото не се касае само до временния контрол, който тя е принудена, по силата на обстоятелствата, да упражнява върху състава на Академията на науките от гледна точка на неговата научна годност и преданост към интересите на народа. Касае се за нещо много по-важно и трайно, касае се за онова върховно ръководство, което народната държава трябва да има над работата на Академията на науките в интереса на всестранното строителство на народната република; касае се за се активизираща българската наука и нейният върховен институт, да се организира тя добре, да заработи планоно и по строго научни методи и да се включи като първостепенен фактор в стопанското и културно изграждане на о. ф. България. Очевидно една такава планомерна насоченост на българската наука може да се даде само от оная най-върховна институция, която планира, провежда и носи отговорността пред народа за целокупното строителство на страната — народното правителство. Касае се не за вмешателство в ежедневния организационен, административен и творчески живот на академията, а за общия поглед и ръководство, за общата организация на научната работа и тая на нейните бъдещи научни институти; касае се за съгласуване нейната дейност с държавния, стопански и културен план, за отстранение на редица груби аномалии в работата на академията, заветшани от фашисткото минало и недопустими при народната власт; касае се също и за налагаща се бдителност спрямо ония академици, които не желаят да се преустрой идеологически и политически да заемат враждебно отношение към Отечествения фронт.

Но кой честен човек на науката, кой истински патриот може да види нещо неподходящо или засягащо авторитета на Академията на науките в това върховно ръководство, когато то се налага от извършения дълбок обществен преврат в нашата страна, от огромните задачи, които само народната държава можеше да постави пред науката и стопанството и които бяха немислими при миналите режими? Кой здравомислещ гражданин може да прескочи народното правителство за неговото желание да отпусне необходимите средства за разширение и организиране поновому научната дейност на академията и нейните бъдещи институти, като им поставя същевременно задачи във връзка с държавния план? Това могат да бъдат само хора, които или не разбират дълбоко и народополезно значение на предлаганото с този законопроект преустройство на академията, или пък не желаят това преустройство, защото в душата си не са скъсали с мрачното минало и очакват неговото реставриране. Авторите на изложението отбягват внимателно да се произнесат върху чл. 6, който внася обществен елемент в избора на нови академици. По силата на чл. 6 вакантните места се разгласяват чрез печата и в продължение на два месеца научни дружества, обществено-културни организации предлагат свои кандидати, чиито имена също се съобщават в печата. Чрез този обществен контрол ще се ограничи до минимум възможността, изборът на академици да се влияе от роднински, приятелски и други лични връзки и мотиви. Обаче управителният съвет е недоволен от чл. 7, който казва, че лица с фашистка и друга противонародна дейност

не могат да влизат в състава на Академията на науките. Изложението на управителния съвет намира, че този текст не обезпечава академичните. Авторите му смятат, че понятията „фашизъм“ и „фашизиран“ са все още еластични.

В същност българският народ и всички народи, които на гърба си изпитаха ужасите на фашизма, не срещат никаква трудност при разпознаване на фашистите, каквито и опозиционни маски да си надяват те. (Ръкоплекскания от мнозинството) — По-скоро чл. 7 страда от известна неяснота. Би трябвало да се прибави следната алинея: „Не могат да бъдат в състава на Академията на науките лица, уволнени по наредбата-закон за прочистване учителския и преподавателския персонал в народните основни, средни училища, в учителските институти, Университета и висшите училища, както и лица, осъждани от Народния съд или по закона за защита на народната власт.“

Ето това са, г-да народни представители, по-важните възражения срещу разглеждания законопроект, направени от някои членове на академията, както и от опозиционните оратори.

Не за пръв път г-да опозиционерите проливат съзвиз за чиста и свободна наука, за пълната, неделима и абсолютна демокрация.

Разбира се, техните съзвиз не ще заблудят никого. Припомни им се тия дни, че по решение на международни конференции, остатъците от фашистка идеология трябва да бъдат изкоренени, но те още не са изкоренени. Ние знаем много добре, що се е изнасяло порано, що се изнася и днес в лекциите, колите, учебниците и трудовете на някои професори. Слушаме ги и в Камарата. Само преди няколко дни ние бяхме свидетели на дръзката провокация на един екзалтиран тип, който носи званието народен представител. А този член на Великото народно събрание е асистент в Медицинския факултет, т. е. кандидат-професор. Сведенията за него отдавна са, че той се занимава в Университета с всичко друго — хули, клевети и долни изводи срещу Отечествения фронт — но не и с наука. Но дерзливци не са единични нито в Университета, нито в Академията на науките. Смята ли Великото народно събрание, че подобни представители на науката, злостни врагове на държавата, трябва още да бъдат търпени в нашите висши училища и Академията на науките, в тяхни ръце да се поверява българската наука и възпитанието на нашата университетска младеж? Резултатите от изборите за Великото народно събрание във висшите училища недвусмислено показва неадекватното положение в тях, което не в последна сметка се дължи на наличността на активни вражески елементи сред преподавателското тяло.

Когато цял народ изнемогва под тежестта на фашисткото нашествие, на последните от войната и две небивали суши; когато здравите народни сили с ентузиазъм работят за превъзможването на трудностите и изграждането на благоденствуваша стопанска и културна България, злостни врагове на народа, загнездени в държавния апарат, в Университета и висшите научни институти, хулят и клеветят народната власт, саботират стопанското строителство и правят отчаяни опити да създадат реставраторски настроения сред мас от неопитната учаща се младеж. Може ли да има съмнение, че от такива „учени“ нашата Алма Матер и нашата Академия на науките нямат нито най-малка нужда и че тяхното отстранение ще се отрази само благотворно върху учебното дело и развитие на българската наука? (Ръкоплекскания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Петър Анастасов (сЛ): Това е партизанлък.

Д-р Кирил Драмалиев (к): Отечественият фронт цени високо науката и нейните истински творци. Това свое отношение той вписва не само в програмата си, но го и доказва на практика, като още през първата отечественофронтowska година включи в бюджета големи кредити за разширение на университетите, за подпомагане на народното студентство, отпусна няколкократно по-големи кредити и на българската академия на науките, отколкото което и да е правителство в миналото. При първа възможност, народната власт ще даде още по-големи доказателства за своите грижи за наука и просвета. Тя с радост ще използва всички ония научни сили, независимо техните политически грешки в миналото, които искрено желаят да внесат своя влог в изграждането благополучието на родината.

Никола Петков (зНП): Да се запишат партийци! Щом се запишат партийци, стават учени.

Д-р Кирил Драмалиев (к): Чл. 7 от настоящия законопроект и съответният член от предстоящия за обсъждане законопроект за висшето образование ще бъдат резервирани само за действителните открити или прикрити врагове на народната република.

Ето, г-да народни представители, нашето отечественофронтовско отношение...

Никола Петков (зНП): Вашето, комунистическо отношение — най-точно.

Д-р Кирил Драмалиев (к): ... към гръмките фрази на опозиционерите за пълната, неделима и абсолютна свобода и демокрация. Няма разумен гражданин в тая страна, който да се улови на тяхната демократическа вдица.

Нашите опозиционери трябва да разберат някои наистина нови, но елементарни истини, които си пробиха път след втората световна война в съзнанието на народите. Новите истински демокрации, които се създадоха след войната в България, Югославия, Румъния, Полша, Чехословакия, Албания, в известна степен и другаде, имат следните две особености: 1. Те са истински политически и стопански демокрации, провеждащи по-висока социална справедливост при разпределението на материалните блага; 2. Те са достатъчно благоволителни за да осветят в зорещи всеки опит за реставрация. (Ръкоплекскания от мнозинството).

Един от опозицията: И отричат свободата.

Д-р Кирил Драмалиев (к): Първата особеност — стопанската демокрация — опозиционерите се правят, че не виждат, а втората — бдителността на народа — те действително не виждат. Те забравят, че ние в България имаме демокрация у нас и навсякъде се установи след продължителни тежки изпитания и жестоки кървави борби, след колосални жертви. Страданията и борбите избистриха политическото съзнание на масите и изостриха тяхната бдителност, така че те днес лесно разпознават неонацистите и реставраторите. (Ръкоплекскания от мнозинството. Възражения от опозицията) Трудещите се маси не искат и да чуят за оная лъжедемокрация, която ги предаде в ръцете на фашизма, подпалвача на втората световна война. Сиренните песни на опозиционерите за абсолютна свобода и демокрация не ще приспят никого, нито лицемерните им приказки за симпатии към славянството и Съветския съюз. Знае се, къде клоуните симпатизират на Никола Петков, Лулчев, Миколайчик, Манин, Цандерис, ялчъновци и компания. (Смях и ръкоплекскания от мнозинството)

Никола Петков (зНП): Достоен сте за член на тая академия!

Коста Лулчев (сЛ): Може да бъдете приет.

Никола Петков (зНП): Макар и да нямате никакви научни трудове, ще станете член!

Д-р Кирил Драмалиев (к): За каква демокрация, за каква демокрация имат куража да говорят тия, които са против цялата народна програма на Отечествения фронт? Демокрацията не е фриза, а живо дело, изградено от народа и неговите ръководители. (Ръкоплекскания от мнозинството) Опозиционерите „демократи“ се обявиха против всички мероприятия, чрез които Отечественият фронт изгражда през хиляди трудности благоденствието на българския народ: против индустриализацията, кооперативното земеделие, трудовете бригади, конфискацията на незаконно придобитите богатства, аграрната реформа, народния заем, против новата народна конституция. За републиката се попишманиха, като видяха, какъв де е народът. Те саботираха и саботират борбата срещу последните от сушата, обявиха се против еднократната помощ на близките на убитите партизани, против народната милиция, народните генерали, помощни-командирите, които възродиха нашата армия и спечелиха победата (Ръкоплекскания от мнозинството), против единните младежки организации, против прогресивната просветна политика на Отечествения фронт и днес — против реформата в Академията на науките. Те са против сближението с братска Югославия, раздухват нови вражди на Балканите, те са за Чърчил и против Съветския съюз. Те направиха повече за осуетяване сключването на благоприятен мир с България, отколкото гръмките хитоси.

Такава „демокрация“, г-да опозиционери, на всички езици се нарича реакция. (Бурни ръкоплекскания от мнозинството. Възражения от опозицията)

Цветан Максимов (зНП): А вашата демокрация се нарича диктатура.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: (Звъни)

Д-р Кирил Драмалиев (к): Нейните попълзновения ще бъдат пресечени навсякъде — в стопанството, в държавния апарат, в училищата, Университета, а също и в Академията на науките. (Възражения от опозицията)

Това цели между другото и предложеният законопроект. Затова парламентарната група на Българската работническа партия — комунисти ще го гласува единодушно по принцип. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Никола Петков (зНП): Без научни трудове академик не се става. Само даскал ще си останеш.

Георги Костов (к): Ти не си и даскал.

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Приключиха разискванията по първо четене на законопроекта.

Има думата г-н министър-председателят.

Министър-председател Георги Димитров: (Посрещнат с ръкоплекскания) Г-да народни представители! Преди да бъде гласуван законопроектът на първо четене, аз бих искал да подчертая, че правителството отдава извънредно голямо значение на този законопроект за реорганизация и подобрене развитието на Академията на науките. Ние бихме желали, след дебатите, които станаха тук, в парламентарната комисия по Министерството на народната просвета да бъдат обсъдени някои пунктове на законопроекта. И аз предлагам, парламентарната комисия по Министерството на народната просвета да покани Академията на науките, в свое общо събрание да избере своя делегация, която да изложи пред парламентарната комисия по Министерството на народното просвещение своите съображения и конкретни предложения по дадения законопроект. Особено е важно да се обсъди заедно с такава делегация на академията въпросът за пределната възраст, която, както каза академикът Павлов, е неуместно поставяна; въпросът за създаване новия устав на академията, който вероятно по-добре е да се предостави да бъде изработен от самата академия при одобрение на Министерския съвет; въпросът за количеството на академиките — да бъдат 56 или 72, както предлагат; въпросът за извънредните академици — да бъдат те научни съ-

трудници или да се запази сегашното им положение, под една или друга форма, като извънредни академици. И една редица други въпроси има да се обсъдят, които се повдигнаха тук. Нека се яви такава делегация, но не делегация на управителния съвет на академията, а делегация на общото събрание на академията . . .

Тодор Павлов (к): Това е правилно.

Министър-председател Георги Димитров: . . . за обсъждане на въпросите, които се повдигнаха във връзка с този законопроект. Ние в края на краищата трябва да получим една действителна Академия на науките, като най-висш научен институт в нашата страна, която да служи на науката не въобще, а да служи на народа, на народното стопанство и народната култура в нашата страна. (Продължителни ръкоплескания от мнозинството и възгласи „Браво!“)

Председателстващ д-р Георги Атанасов: Пристъпваме към гласуване законопроекта на първо четене. Ония г-да народни представители, които са съгласни с така прочетения законопроект за Българската академия на науките, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Правя следното съобщение на Събранието. Г-н министърът на просветата ще отговори на запитването на народния представител Митю Ивзнов Седев в заседанието на Народното събрание на 12 февруари т. г.

Подпредседател: Д-Р ГЕОРГИ АТАНАСОВ

Председателството предлага, следното заседание на Народното събрание да стане утре, 15 ч., със следния дневен ред:

Първо четене на законопроектите:

1. За увеличение размера на някои глоби и такси по наредбата-закон за народната милиция.
2. За увеличение размерите на някои такси и глоби.
3. За отменяване задължения на Министерството на войната към Министерството на земеделието и държавните имоти, произлизащи от тарифни цени на корен, фондови върхнини и др. за получен дървен материал през 1945 г.
4. За изменение и допълнение на закона за приложението на общия градоустройствен план на Столичната голяма община — Голяма София.
5. Одобрение решенията на прошетарната комисия, взети в заседанието ѝ на 12 декември 1946 г., протокол № 1.

Второ четене на законопроектите:

6. За изменение на закона за патентите за изобретенията.
 7. За изменение на закона за търговските и индустриални марки.
 8. За изменение и допълнение на наредбата-закон за индустрията.
- Ония г-да народни представители, които са съгласни с този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Заседанието се закрива.

(Закрито в 21 ч.)

Секретари: { ИОРДАН ЧОБАНОВ
РАДА НОЕВА

Началник на Стенографското отделение: ТОДОР АНГЕЛИЕВ